

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
Journal of Humanities and Social Sciences
Kanchanaburi Rajabhat University

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

ISSN 2539-5637

กำหนดเผยแพร่ :

ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มี
โอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนง
วิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา
เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม นวัตกรรมเพื่อสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอ
ทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน
(Double-Blind Peer Review) ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของ
ผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา :

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ศาสตราจารย์ ดร.สถิรกร พงศ์พานิช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์ มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จง บุญเรือง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อาจารย์เพชร วรรณภิวัฒน์

อาจารย์สรินทิพย์ คงครินทร์

กองบรรณาธิการ :

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ใจอารีย์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ พรหมเสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เก็ตถวา บุญปรากฏ	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย เพ็ชรตรา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ชนกฤต มิตรสงเคราะห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์สุภพงษ์ สุขชานนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองภายใน

อาจารย์ ดร.ณัฐพัชร์ ชะอุ่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์ ดร.นพรัตน์ ไชยชนะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์ ดร.สุทิน อ่อนอุบล	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพจน์ วนิชกุล	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวณีย์ อมรจิตสุวรรณ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑล คงแถวทอง	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานพ ประธรรมสาร	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน ดิษฐบรรจง	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลวรรณ สันถะโกมล	นักวิชาการอิสระ
อาจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
อาจารย์ ดร.อุบลนภา อินพลอย	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

เลขานุการ : นางสาวกนิษฐา บุญฤทธิ

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางสาวสุภาวดี จันชนะ

ศิลปกรรม : นายนพดล ลิ้มปริงซี่ / นางสาวพนิดา ชมญาติ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นายภูวนาท วิสุทธากร /นางสาวอัจฉรา บริรักษ์ /นางวงเดือน ตั้งภูมิ

สำนักงาน : งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พัชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 E-mail : husokru.journal@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีฉบับนี้ ปีที่ 7 เล่มที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2563) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ผลงานวิจัยและวิชาการ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งกองบรรณาธิการตั้งใจรวบรวม และจัดทำเผยแพร่งานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม นวัตกรรมเพื่อสังคมและการศึกษา สู่เวทีสาธารณะ

วารสารวิชาการฉบับนี้ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 8 บทความ จำแนกเป็นบทความ วิชาการ จำนวน 2 บทความ และบทความวิจัย จำนวน 6 บทความ แต่ละบทความได้ถ่ายทอดภูมิรู้ตามศาสตร์ที่หลากหลายแง่มุมทั้งงานวิจัยในศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสังคมให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่งานวิจัยสู่เวทีสาธารณะอย่างกว้างขวางต่อไป ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความ ที่ปรึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน และขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่กรุณาส่งบทความมาให้ตีพิมพ์ จนทำให้วารสารวิชาการฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธง บุญเรือง
บรรณาธิการ

สารบัญ

ความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน
จอมบึง

Achievement of Anyamaneesrichombueng Project, Chom Bueng
Rajabhat University.

วัลัยภรณ์ เจียมดี และสมคิด ดวงจักร์

Walaiporn Jeamdee and Somkid Duangjak

8

การศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกในนิทานก้อมของทวิน เคล้าเครือที่
ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูบ

A Study of the Strategies used in Humour Delivering in Nithan
Gom Short Fables of Twin Koakue that Appeared on YouTube
Website.

รุ่งลาววัลย์ โสพรมมา และพาณี ศรีวิภาต

Runglawan Sophonma and Panee Sriwiphat

25

การรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต
จังหวัดเพชรบูรณ์

Integrated Solid Waste Management Based on Cluster Areas
among the Local Government Organization, Phetchabun Province.

ศิริศักดิ์ จันทร์ดี, พิมพรรณ สุขเสถียร และประภาพร สมวานิช

Sirisak Chandee, Pimpan Suksathien and

Prapaporn Somwanich

41

ผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนในรายวิชาการอ่านแบบ
บูรณาการ โดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ
สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
Result of Evaluate the Achievement in Intergrated Reding Subject
by Using Design and Development Unit of Business English
Students Kanchanaburi Rajabhat University.

อนัญญา เอกจัน

64

Ananya Ekjeen

การสำรวจทุนชุมชนบ้านทิพุเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัด
กาญจนบุรี

Community Capitals of Ban Thipuye, ChalaeSubdistrict,
Thongpaphum District, Kanchanaburi Province.

บุษบา ทองอุปการ

Busaba Thongoupragan

76

ความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร
บ้านทิพุเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

Diversity of Local Vegetables and Local Wisdom in Food of Ban
Thi Phu Ye, Chalae Sub-district, Thong Pha Phum District
Kanchanaburi

สุพรรณณี โพธิ์แพงพุ่ม, จักรกฤษณ์ โพธิ์แพงพุ่ม, และ อุมาวดี

ศรีเกษตรสรากุล

Suphannee Popangpoum, Jackkrit Popangpoum, and

Umavadee Srikasetsarakul

94

สิทธิยึดหน่วง : กรณีศึกษาสัญญาซื้อขาย ตามนัยคำพิพากษาฎีกา
ที่ 6230/2556

Right of Retention: Case Study Sale Contract, implied Dika Court
Judgement No. 6230/2556.

ทรงวุฒิ สารสาริน

Songwud Sarasarin

107

วัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทย : กรณีศึกษาจากพระลอ อิเหนา
และขุนแผน

Betel Nut Chewing Culture in Thai Society: The Case Study of Phra
Lor, Inao and Khun Phaen.

ศศิรัศม์ สิ้นธุวนิก

Sasirat Sindhuvanik

121

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

150

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัย เพื่อตีพิมพ์

ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

151

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

162

ความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏ
หมู่บ้านจอมบึง

Achievement of Anyamaneesrichombueng Project,
Chom Bueng Rajabhat University.

วัลัยภรณ์ เจียมดี¹ และสมคิด ดวงจักร²

Walaiporn Jeamdee¹ and Somkid Duangjak²

Received: July 8, 2020; Revised: September 11, 2020; Accepted: September 15, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยนำเข้าและปัจจัยกระบวนการของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง 2) เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึงและ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาทุนอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จำนวน 164คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยนำเข้าของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านนโยบาย รองลงมา ด้านบุคลากร

¹นักศึกษาลูกสุตรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง Student, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chom Bueng Rajabhat University, Thailand.

²อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง; Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chom Bueng Rajabhat University, Thailand.

ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยกระบวนการของโครงการ
ทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน
เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านกิจกรรม ตามลำดับ

2. ความสำเร็จของโครงการ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้านเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านการบรรลุเป้าหมาย รองลงมา ด้านการปฏิบัติตน
ด้านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและด้านการเข้าร่วมในกิจกรรม ตามลำดับ

3. แนวทางในการพัฒนาโครงการอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน
จอมบึง ประกอบด้วย การติดตามและประเมินผล การพัฒนากิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรักใน
มหาวิทยาลัย และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the level of inputs and process factors of Anyamaneesrichombueng project 2) study achievement of Anyamaneesrichombueng project 3) study to develop guidelines for Anyamaneesrichombueng project. The samples consisted of 164 students drawn by stratified sampling. Research instruments for data collection were a questionnaire and an unstructured interview. Data analysis was carried out by measuring Frequency, Mean, Standard Deviation.

The findings revealed as follows:

1) The inputs factors were at a highest level overall. When presenting in the order of the score from highest to low, the results were as follows: policy, persnnel, budget, and materials. The level of process factors was at a highest level. When presenting in the order of the score from high to low, the results were as follows: communication, participation and activity.

2) The achievement factors were at a high level overall. When presenting in the order of the score from highest to low, the results were as follows: achievement, integrity, corporation and activity participation.

3) The guidelines of creating Anyamaneesrichombueng project consisted of evaluation, activities for university, and effective communication.

Keywords: Anyamaneesrichombueng project, Chom Bueng Ratjabhat university

บทนำ

ปัจจุบันทุกประเทศต่างก็เผชิญกับการแข่งขันที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการศึกษาเพื่อรองรับความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในสังคมด้วยการให้โอกาสแก่ นักเรียน นักศึกษาที่ด้อยโอกาส และจำเป็นต้องมีการเพิ่มพูนประสิทธิภาพแรงงานไทยให้สูงตามไปด้วย ปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการเพิ่มพูนรายได้ของประชาชนคือการศึกษา ประชาชนในเขตเมืองมีความได้เปรียบโอกาสในการศึกษามากกว่าในชนบทมีผลมาจากข้อจำกัดหลายประการที่สำคัญคือ ข้อจำกัดทางด้านรายได้ทำให้สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาระดับสูงได้ทำให้เด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อยจำเป็นต้องทำงาน เป็นเหตุเนื่องจากในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประชาคมโลกเพื่อตอบสนองความจำเป็นดังกล่าว รัฐบาลจึงส่งเสริมให้ผู้อยู่ในวัยศึกษาได้รับการศึกษาสูงขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของประเทศและเปิดโอกาสให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทัดเทียมเสมอภาคกัน นอกจากนี้การศึกษาระดับการพัฒนาด้านจิตใจและคุณธรรมของมนุษย์ได้ จึงกล่าวได้ว่า การศึกษานั้นเป็นกระบวนการและเนื้อหาในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างภูมิปัญญาให้แก่สังคม และเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศ ทั้งนี้การที่จะใช้การศึกษาให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชากรและประเทศชาติให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้น จำเป็นต้องพัฒนาระบบการจัด

การศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีประสิทธิภาพดีให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์การศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและการแข่งขันของทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับความสามารถของเยาวชน

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคมได้ ทั้งนี้เพราะการศึกษาก็คือกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในทุกด้านตลอดช่วงชีวิต ทำให้คนได้พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถต่างๆ ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขสามารถเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังร่วมมือในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (ปฏิรูปการศึกษาสร้างอนาคตประเทศไทย, 2558) มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศผลิตและพัฒนาวิชาชีพครูวิชาชีพสาขาอื่นๆ ให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีลักษณะใฝ่ดีใฝ่รู้ใฝ่ทำงาน สามารถสนองตอบต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมไทย ดังนั้นการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาเป็นการสร้างโอกาสและผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงมีนโยบายสนับสนุนทุนการศึกษาให้กับนักศึกษาอย่างหลากหลาย อาทิ ทุนครูพันธ์บึง ทุนบัณฑิตคืนถิ่น โครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนให้เยาวชนได้ใช้ศักยภาพ สติปัญญา มีผลการเรียนดีเด่น มีความประพฤติดี ทำคุณประโยชน์แก่สังคม รวมทั้งเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษด้านกีฬาได้มีโอกาสศึกษาในระดับปริญญาตรีตามความสนใจโดยมีต้องจ่ายค่าเล่าเรียนตลอดหลักสูตรของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

การบริหารโครงการนับเป็นกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมที่มีลักษณะพิเศษไม่ซ้ำแบบกัน ด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ภายใต้เงื่อนไขด้านงบประมาณและเวลา วัตถุประสงค์ที่กำหนดอาจจะเป็นผลได้ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (มยุรี อนุমানราชธน, 2547 , หน้า 5) จัดเป็นการบริหารด้วยสหวิทยาการ คือต้องอาศัยองค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผน การจัดโครงสร้างองค์การ การบริหาร

และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การควบคุมและการประเมินผล เพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งทรัพยากรบุคคลและอุปกรณ์ เครื่องมือ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้เหมาะสม โดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือการดำเนินงานให้สำเร็จสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้โดยที่ผู้จัดการโครงการจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ วงจรชีวิตของโครงการความเป็นเอกภาพของโครงการการพึ่งพากันระหว่างโครงการและหน่วยงานในองค์กร และการติดต่อสื่อสารรวมทั้งความสามารถในการขจัดความขัดแย้งในโครงการซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา การบริหารโครงการเป็นลักษณะงานเฉพาะกิจที่มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2544, หน้า 8) ซึ่งปัญหาของการบริหารโครงการ มีหลายประการด้วยกัน ส่วนใหญ่ปัญหาที่พบจะประกอบด้วย 1) ปัญหาทางด้านสมรรถนะ นับตั้งแต่ปัจจัยทางด้านบุคลากร ปัจจัยทางด้านเงินทุน ปัจจัยทางด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนปัจจัยทางด้านวิชาการหรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องในนโยบายนั้น 2) ปัญหาด้านความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุม ซึ่งหมายถึงความสามารถในการวัดความก้าวหน้า หรือผลการปฏิบัติของนโยบายแผนงาน 3) ปัญหาของสมาชิกในองค์กรหรือหน่วยปฏิบัติไม่ให้ความร่วมมือหรือต่อต้าน 4) ปัญหาในเรื่องของอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่รับผิดชอบกับหน่วยปฏิบัติอื่นๆ และ 5) ปัญหาทางด้านความสนับสนุนของบุคลากรตั้งแต่ระดับนโยบายถึงระดับปฏิบัติการ (วรเดช จันทรศร, 2540, หน้า 169-170)

จากการศึกษาปัญหาของกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาแบบกู้ยืมของรัฐบาล ทำให้ทราบถึงปัญหาที่สำคัญ 4 ประการด้วยกัน คือ 1) ปัญหาที่เกิดจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาในด้านการบริหารจัดการ การกำหนดคุณสมบัติผู้กู้ยืมที่ไม่สัมพันธ์และครอบคลุมการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (target group) กระบวนการคัดเลือก (screening process) และการกำกับดูแล ตรวจสอบ (investigation) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ยืมที่ผู้กู้ยืมไม่รู้ตัว 2) ปัญหาที่เกิดจากผู้กู้ยืม ได้แก่ ภูมิฐานะ สถานภาพส่วนบุคคล ระดับการศึกษา การมีงานทำรายได้การมีหนี้สินอื่นๆ ความรู้ความเข้าใจ จิตสำนึก และการได้รับข้อมูลข่าวสาร 3) ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์การชำระหนี้ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ทางสังคม จึงมิได้มีการระบุว่ากองทุนฯ จะต้องหมุนเวียนหรือดำรงสถานะทางการเงินได้ด้วยตนเองหรือไม่ การกำหนดเงื่อนไขการชำระหนี้ของกองทุนฯ มีลักษณะผ่อนปรนและ ระบบการติดตามและ

บังคับการชำระหนี้ทั้งกรณีผู้และผู้ค้ำประกันไม่เข้มงวดและ 4) ปัญหาจากการกำหนดนโยบาย/ นำนโยบายไปปฏิบัติโดยเงื่อนไขการให้กู้ยืมเน้นนักเรียน นักศึกษาที่ยากจนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ มิได้กำหนดสาขาวิชาเฉพาะที่ขาดแคลนหรือตรงความต้องการของตลาด จึงทำให้ผู้กู้มีโอกาส ตกงานสูง ประกอบกับการบริหารกองทุน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา ซึ่งมีวาระคราวละ 2 ปี ทำให้ขาดความต่อเนื่องในเชิงนโยบายการสนับสนุน การติดตาม หรือการผลักดันในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการกองทุน โดยเฉพาะแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระ (ธิดา รักจ้อย, 2558 หน้า 2)

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน จอมบึง ซึ่งเป็นทุนในลักษณะให้เปล่า ไม่ต้องคืนทุนหลังจบการศึกษา แต่มีหลักเกณฑ์กำหนด กิจกรรมและผลการศึกษาที่แน่นอน ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการ ทุนอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยมีตัวแปรที่ต้องการศึกษา ประกอบด้วย 1) ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้าน ได้แก่ นโยบาย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ 2) ปัจจัยกระบวนการ หมายถึง การนำเอาปัจจัยหรือ ทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และ 3) ความสำเร็จของ โครงการ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เป็นไปตามเงื่อนไข วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ ต้องการด้านการบรรลุเป้าหมาย หมายถึง ผู้รับทุนจะต้องไม่หลีกเลี่ยงละเลย ทอดทิ้ง พัก ยุติ เลิก หรือลาออกจากมหาวิทยาลัยก่อนสำเร็จการศึกษา โดยมีได้รับความเห็นชอบจากผู้ให้ทุนก่อนและ จะต้องรายงานผลการศึกษาให้ผู้ให้ทุนทราบทุกภาคการเรียนตามแบบรายงาน และตาม ระยะเวลาที่ผู้ให้ทุน หรือทางมหาวิทยาลัยกำหนด ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึงผู้รับทุนต้อง เข้าร่วมกิจกรรมตามประเภทที่รับทุน และกิจกรรมอื่นใดที่มหาวิทยาลัยมอบหมายด้านการปฏิบัติ ตน หมายถึง ในระหว่างที่ผู้รับทุนการศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย จะต้องรักษาวินัยและประพฤติ ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งของผู้ให้ทุน ทั้งที่ได้ออกใช้บังคับอยู่แล้วในวันทำสัญญานี้ และที่จะออกใช้บังคับต่อไปภายหน้าโดยเคร่งครัด และ ด้านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย หมายถึง พฤติกรรมของผู้รับทุนที่ทำร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่าง เดียวกัน รวมถึงพัฒนาระบบการบริหารจัดการโครงการอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัย

ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงให้มีกระบวนการปฏิบัติงานที่ดี มีคุณภาพการให้บริการที่ดี ตลอดจน พัฒนางาน พัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมต่อการบริหารจัดการอย่างเต็มประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยนำเข้าและปัจจัยกระบวนการของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการวิจัย

ทฤษฎีระบบ เป็นแนวคิดที่มีความเห็นวาทกรรมการเบรระบบสังคมซึ่งเป็นระบบใหญ่ จึงต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา (จันทรานี สงวนนาม, 2545, หน้า 83) ผู้ที่คิด ทฤษฎีระบบ คือ ลัตวิกอน เบอธาแลนฟ (Ludwig Von Bertalanffy) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่ นโยบาย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์
 - 1.1 นโยบาย หมายถึงแนวทางที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินงานหรือปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 - 1.2 บุคลากร หมายถึง บุคลากรทั้งหมดที่องค์กรกำกับดูแลและมีส่วนร่วมในการทำให้ งานบรรลุผลสำเร็จ
 - 1.3 งบประมาณ หมายถึงการวางแผนการที่คาดว่าจะต้องจ่าย โดยการคิดล่วงหน้า และแสดงข้อมูลออกมาเป็นตัวเลข
 - 1.4 วัสดุ อุปกรณ์ หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ที่มีไว้ใช้ในการดำเนินงาน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน
2. ปัจจัยกระบวนการ หมายถึง การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

2.1 กิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคล แสดงถึงความพยายามในการร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

2.2 การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการส่งสาร หรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด ความรู้สึกระหว่างบุคคล เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

2.3 การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ด้วยความเต็มใจ

3. ความสำเร็จของโครงการ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เป็นไปตามเงื่อนไขวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการ

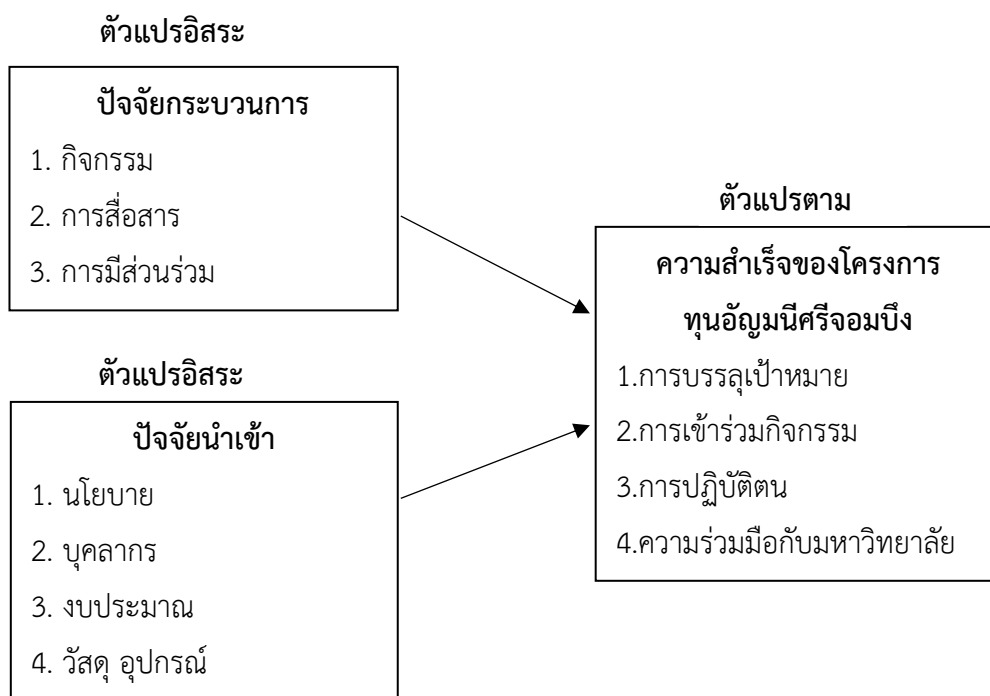
3.1 การบรรลุเป้าหมาย หมายถึง ผู้รับทุนจะต้องไม่หลีกเลี่ยงละเลย ทอดทิ้ง พัก ยุติ เลิก หรือลาออกจากมหาวิทยาลัยก่อนสำเร็จการศึกษา โดยมีได้รับความเห็นชอบจากผู้ให้ทุนก่อน และจะต้องรายงานผลการศึกษาให้ผู้ให้ทุนทราบทุกภาคการเรียนตามแบบรายงาน และตามระยะเวลาที่ผู้ให้ทุน หรือทางมหาวิทยาลัยกำหนด

3.2 การเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ผู้รับทุนต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามประเภท ที่รับทุน และกิจกรรมอื่นใดที่มหาวิทยาลัยมอบหมาย

3.3 การปฏิบัติตน หมายถึง ในระหว่างที่ผู้รับทุนการศึกษายู่ในมหาวิทยาลัย จะต้องรักษาวินัยและประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งของผู้ให้ทุน ทั้งที่ได้ออกใช้บังคับอยู่แล้วในวันทำสัญญา และที่จะออกใช้บังคับต่อไปภายหน้าโดยเคร่งครัด

3.4 ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย หมายถึง พฤติกรรมของผู้รับทุนที่เข้าร่วมกันเพื่อไปสู่เป้าหมาย และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาที่รับทุนการศึกษาโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง จำนวน 277 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2561) ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่รับทุนการศึกษาโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึงจำนวน 164 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ด้านนโยบาย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และ 2) ปัจจัยกระบวนการ ประกอบด้วย ด้านกิจกรรม ด้านการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม ส่วนตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ประกอบด้วย ด้านการบรรลุเป้าหมาย ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม และด้านการปฏิบัติตน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามจะมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (closed-ended) ในตอนที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ส่วนตอนที่ 4 เป็นแบบปลายเปิด ซึ่งเครื่องมือทั้ง 4 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะวิชาที่สังกัด เป็นคำถามลักษณะปลายปิด (Close-End Question)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าของนักศึกษา กำหนดปัจจัยไว้ 2 ด้าน คือ ปัจจัยนำเข้า คือ ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่ นโยบาย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และปัจจัยกระบวนการคือการนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ กิจกรรม การสื่อสารและการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 เป็นสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึงคือ การดำเนินงานหรือกิจกรรมที่เป็นไปตามเงื่อนไข วัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ต้องการ ประกอบด้วย การบรรลุเป้าหมาย การเข้าร่วมกิจกรรม และการปฏิบัติตน

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด มีประเด็นหลัก 4 ประเด็นด้วยกัน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านปัจจัยกระบวนการ ด้านความสำเร็จของโครงการ และข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสอบถามจากนักศึกษาโครงการอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงทุกชั้นปี จำนวน 164 คน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีลักษณะการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากนักศึกษาโครงการอัญมณีศรีจอมบึงและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง
2. แจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาโครงการอัญมณีศรีจอมบึงจำนวน 164 ฉบับ และได้รับคืนจำนวน 164 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่แจกทั้งหมด
3. รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้มาและได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

ส่วนการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับผู้เกี่ยวข้องกับโครงการอัญมณีศรีจอมบึง ประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารคณะ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ได้รับทุนอัญมณีศรีจอมบึง จำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องและนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดหมวดหมู่ เข้ารหัส และวิเคราะห์หาค่าโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และค่าร้อยละ เพื่อบรรยายรายละเอียดของคุณสมบัติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
- 2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และความสำเร็จของโครงการ โดยผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 3) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สรุปได้ ดังนี้

1. ระดับปัจจัยนำเข้าของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านนโยบาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.97$) รองลงมา ด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.96$) ด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.94$) และด้านวัสดุ อุปกรณ์มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.93$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยนำเข้า

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านนโยบาย	4.97	0.249	มากที่สุด
2. ด้านบุคลากร	4.96	0.142	มากที่สุด
3. ด้านงบประมาณ	4.94	0.195	มากที่สุด
4. ด้านวัสดุ อุปกรณ์	4.93	0.240	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.95	0.206	มากที่สุด

2. ระดับปัจจัยกระบวนการของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{x} = 4.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสื่อสารและด้านการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.93$) รองลงมา ด้านกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัจจัยกระบวนการ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ด้านกิจกรรม	4.85	0.361	มากที่สุด
2. ด้านการสื่อสาร	4.93	0.260	มากที่สุด
3. ด้านการมีส่วนร่วม	4.93	0.214	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.90	0.278	มากที่สุด

3. ระดับปัจจัยความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.45$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบรรลุเป้าหมายมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.94$) รองลงมา ด้านการปฏิบัติตนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.46$) ด้านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) และด้านการเข้าร่วมในกิจกรรม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.08$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำเร็จของโครงการ

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การบรรลุเป้าหมาย	4.94	0.242	มากที่สุด
2. การเข้าร่วมในกิจกรรม	4.08	0.724	มาก
3. การปฏิบัติตน	4.46	0.527	มาก
4. ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย	4.35	0.526	มาก
รวมเฉลี่ย	4.45	0.504	มาก

4. แนวทางในการพัฒนาโครงการอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มีดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้าคือ ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่

1.1 ควรปรับเกณฑ์ของนโยบายการให้ทุนให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นทั้งด้านเกณฑ์ของผล การเรียน และความสามารถพิเศษ และควรมีการจัดตั้งทีมงานเพื่อการติดตามและประเมินผล ในทุกภาคการศึกษา

1.2 ควรจัดสรรงบประมาณ และจัดสรรวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ตามความจำเป็นของ นักศึกษา ในแต่ละภาคการศึกษา

2. ด้านปัจจัยกระบวนการ คือการนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการ ดำเนินงาน ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่

2.1 ควรมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรักและศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรมีกิจกรรมสื่อสารระหว่างนักศึกษาโครงการและเจ้าหน้าที่ให้ชัดเจนและ ปฏิบัติได้ตลอดเวลา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยนำเข้าของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึงด้านนโยบาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในระดับมากที่สุด ด้านงบประมาณมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในระดับ มาก และด้านวัสดุ อุปกรณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ส่วนระดับปัจจัยกระบวนการของ โครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม และด้านกิจกรรมตามลำดับ

2. ด้านปัจจัยความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยกระบวนการของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ด้านการบรรลุเป้าหมายมี ค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาด้านการปฏิบัติตนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ด้านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก และด้านการเข้าร่วมในกิจกรรม ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. แนวทางในการพัฒนาโครงการอัญมณีศรีจอมบึงของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มีดังนี้

3.1 ด้านปัจจัยนำเข้าคือ มหาวิทยาลัยควรปรับเกณฑ์ของนโยบายการให้ทุนให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นทั้งด้านเกณฑ์ของผลการเรียน และความสามารถพิเศษ และควรมีการจัดตั้งทีมงานเพื่อการติดตามและ ประเมินผลในทุกภาคการศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณ และจัดสรรวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ตามความจำเป็นของ นักศึกษาในแต่ละภาคการศึกษา

3.2 ด้านปัจจัยกระบวนการคือ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินงาน ร่วมกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ควรมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรักและศรัทธาต่อมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่องควรมี กลุ่มการสื่อสารระหว่างนักศึกษาโครงการและเจ้าหน้าที่ ให้ชัดเจนและปฏิบัติได้ตลอดเวลาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏ หมู่บ้านจอมบึงสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าระดับปัจจัยการนำเข้าภาพรวมมีค่ามากที่สุด คือ ด้านนโยบาย ตามด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุตามลำดับ และปัจจัยกระบวนการของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่ามากที่สุดไปหาค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านกิจกรรมและด้านการสื่อสารเนื่องจากเป็นโครงการให้เปล่าแบบมีเงื่อนไข ซึ่งสอดคล้องกับภาพร รักษ์แก้ว (2551) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการดำเนินงานศูนย์เอื้ออาทรผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วน จังหวัดตราด จำนวน 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ปัจจัยขีดความสามารถในการบริหารงานศูนย์เอื้ออาทรผู้สูงอายุ ปัจจัยการประสานงานกับหน่วยงานอื่น โดยประสานงานในการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุและปัจจัยการติดตามประเมินผล ซึ่งสรุปได้ว่าการดำเนินงานของโครงการจะสำเร็จได้ต้องให้ความสำคัญต่อปัจจัยตามตัวแปรทุกปัจจัยในการดำเนินงานจึงจะประสบ ความสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ (ม.ป.ป.) ที่มีผลการวิจัยว่า การประเมิน โครงการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิโดยใช้การประเมินแบบ CIPP Model โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต (Product) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ กระบวนการ (Process) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านบริบท (Context) มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ตามลำดับ

2. ข้อค้นพบการวิจัยด้านความสำเร็จของโครงการอัญมณีศรีจอมบึง ที่พบว่า ความสำเร็จของ โครงการอัญมณีศรีจอมบึง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการด้านต่างๆของปัจจัยนำเข้า ซึ่งประกอบไปด้วยด้านนโยบาย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุ อุปกรณ์ เป็นการสร้างความเข้มแข็ง และ ความพร้อมในด้านต่างๆ ของทุกฝ่ายในการจัดโครงการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะมาเชื่อมโยงกับปัจจัย กระบวนการโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านกิจกรรม ด้านการสื่อสาร ด้านการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการพัฒนาและส่งเสริมผลักดันให้กิจกรรมของโครงการบรรลุเป้าหมายได้ เป็นการบริหารโครงการโดยการ อาศัยความร่วมมือจากชุมชนท้องถิ่นในการคัดเลือกนักศึกษา และมีการใช้เทคโนโลยีคือเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์โครงการ ทำให้มีข้อมูลเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรี ทองอำไพ และมนตรี แยมกสิกร (2560, หน้า 316) กล่าวว่าปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงาน

โครงการประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย 1)การประสานความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ระบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และ 2) ทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ในเรื่องการดำเนินการด้านปัจจัยนำเข้าของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ในทุกด้าน มีความพร้อมและตอบสนองกับนโยบายของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดีและส่งผลให้การดำเนินงาน ในด้านต่างๆ ที่จะพัฒนาโครงการ ดังกล่าวให้ดีขึ้นเป็นไปได้ง่าย

2. ในเรื่องการดำเนินการด้านความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง ผลการวิจัย พบว่า ด้านการเข้า ร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดดังนั้นมหาวิทยาลัย ควรมีนโยบาย กิจกรรม ข้อบังคับต่างๆ หรือแรงจูงใจในการ เข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษาโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง อย่างเคร่งครัดเพื่อให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ความเต็มใจมากกว่าการบังคับเข้าร่วม เห็น ประโยชน์ในด้านของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ของตัวเอง เพื่อส่งผล ให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความ ใฝ่ดี ใฝ่ รู้สู้งานและเป็นผลผลิตที่มีคุณค่าต่อมหาวิทยาลัยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

จันทร์ธานี สงวนนาม. (2545). **ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ : บุคพอยท์.

ณิชา รักจ้อย. (2558). รายงานทางวิชาการสำนักงบประมาณทางรัฐสภา เรื่องกองทุนเงินให้ กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.). กรุงเทพฯ : สำนักงบประมาณของรัฐสภา สำนักงาน เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

นิพิฐพนธ์ สนิทเหลือ และคณะ. (ม.ป.ป.). การประเมินโครงการพัฒนานักศึกษาของสถาบัน เทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิโดยใช้การประเมินแบบ CIPP Model. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้ จาก : <http://journal.svit.ac.th/index.php/1/article/view/42> สืบค้น 6 ตุลาคม 2561.

บทที่ 3 ความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิและโอกาส. (2560). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://thai-inequality.org/pages/solverightop> สืบค้น 12 ธันวาคม 2561.

ปฏิรูปการศึกษา สร้างอนาคตประเทศไทย. (2558). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=42666&Key=news>
สืบค้น 12 ธันวาคม 2561.

พัชรี ทองอำไพ และมนตรี แยมกสิกร. (2560). “การบริหารโครงการนวัตกรรมการพัฒนาครู: กรณีศึกษาโครงการวิจัยและพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ โดยใช้ภาษาอังกฤษแบบบูรณาการสู่มาตรฐานสากลในเครือข่ายโรงเรียน EIS: ENGLISH FOR INTEGRATED STUDIES ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.” **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรัตนนคร**. 19 : 316-328.

มยุรี อนุมานราชชน. (2547). **นโยบายสาธารณะ แนวคิด กระบวนการและการวิเคราะห์**.
เชียงใหม่ : คณะนิเทศการพิมพ์.

วรเดช จันทรวงศ์. (2540). **รัฐประศาสนศาสตร์ : ขอบเขตในทศวรรษใหม่**. (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพฯ : สหภาพบล็อกและการพิมพ์.

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2544). **การบริหารโครงการ**. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

ชาญชาติ สกนธวัฒน์. (2549). **การประเมินโครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2546**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกในนิทานก้อม

ของทวิน เคล้าเครือที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูป

A Study of the Strategies used in Humour Delivering in
Nithan Gom Short Fables of Twin Koakue that Appeared on
YouTube Website.

รุ่งลาวัลย์ โสพรมมา¹ และพาณี ศรีวิภาต²

Runglawan Sophonma¹ and Panee Sriwiphath²

Received: July 17, 2020; Revised: September 18, 2020; Accepted: September 22, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมนิทานก้อมของ ทวิน เคล้าเครือ ที่ปรากฏบนยูทูป จำนวน 50 เรื่อง 2) เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูป ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลนิทานก้อมจากยูทูป www.youtube.com โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงเลือกนิทานก้อมที่มีผู้ชมเข้ามามาก จำนวน 50 เรื่อง จากผลงานของคุณทวิน เคล้าเครือ แล้วนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูป ของทวิน เคล้าเครือ จำนวน 50 เรื่อง มีกลวิธีการนำเสนอความตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศมากที่สุดเนื่องจาก

¹นักศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา; Student, Department of Thai, Faculty of Arts University of Phayao, Thailand.

²อาจารย์ที่ปรึกษา ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา; Lecturer, Department of Thai, Faculty of Arts University of Phayao, Thailand.

เรื่องเพศหรือการเพศสัมพันธ์เป็นขั้นตอนหนึ่งของการสืบพันธุ์ของมนุษย์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางธรรมชาติของร่างกาย ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ ทำให้จินตนาการภาพตามสถานการณ์ และสร้างความตลกให้ผู้ชมได้มากกว่าเรื่องการเสียดสี เรื่องกลวิธีทางภาษา เรื่องความโง่และความฉลาด เรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร เรื่องความเชื่อ และน้อยที่สุดคือเรื่องในครอบครัวเพราะเป็นเรื่องการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการลวนลามและมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ที่ขัดต่อวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาวอีสานและไม่ได้รับการยอมรับของคนในสังคม การเผยแพร่บนโลกออนไลน์หรือยูทูปทำให้เข้าถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของชาวอีสาน อันจะส่งผลถึงความเข้าใจในตัวตนของคนอีสาน ความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอีสานในสังคมวัฒนธรรมยุคโลกาภิวัตน์

คำสำคัญ: นิทานก้อม ความตลกในนิทานก้อม ทวิน เคล้าเครือ

Abstract

The purpose of this study is to 1) Collect 50 Nithan Gom short fables from Twin Koakue, the director which appeared on YouTube website 2) Study the strategies in use in order to present humor in Nithan Gom short fables on the YouTube website. This study used a qualitative research method to collect data from the YouTube website by using a random sampling method when choosing among the Twin Koakue videos that has had large viewership and present the study by descriptive analysis.

The result of the study has shown that one of the common approaches used to convey humor in 50 Nithan Gom short fables on the YouTube Website is using a sex joke approach because sexual intercourse is the stage of human reproduction, and is considered a fundamental factor in human reproduction. Allowing the audience to use their imagination, it makes people laugh more compared to a sarcastic jokes approach, language techniques, foolishness and a

intelligence joke approach, character appearance, and the very least common found in the Twin Nithan Gom short fables video is a family jokes approach. Because Nithan Gom short fables are utilising its humour through teasing and sexual relation between family members which is against the northeast culture and it is consider unacceptable by the people in the northeast society. Thus publishing these Nithan Gom short fables on an online platform allow more people to gain more understanding in Northeast, Isan's cultural identity which will result in better understanding of Isan's people, mind-set, belief, and wisdom as well as the way of living in globalized society.

Keywords: Nithan Gom short fables, Humour in Nithan Gom short fables, Twin Koakue

บทนำ

วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่บันทึกเรื่องราวชีวิตความเป็นอยู่ การประพฤติปฏิบัติของประชาชนธรรมดาทั่วไปซึ่งประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 477) ให้ความหมายของ นิทานไว้ว่า นิทาน คือ เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิไล มาศจรัส (2545, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึงนิทานว่า เป็นเรื่องเล่าที่เล่ากันมา เช่น นิทานอีสป นิทานชาดก และในทางคติชนวิทยา ถูวนิทานเป็นเรื่องเล่าสืบสานต่อๆ กันมาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีความหมาย มีคุณค่า ซึ่งนิทานนั้นจะมีทั้งนิทานที่เล่าปากเปล่าจดจำกันมาเป็นมุขปาฐะและนิทานที่มีการเขียนการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องที่ชาวบ้านเล่าถ่ายทอดด้วยมุขปาฐะ เป็นภาษาร้อยแก้ว หรือถ้อยคำ สำนวนของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานจนไม่ทราบว่าเป็นใครเป็นคนต้นคิดขึ้น มักจะขึ้นต้นว่า นานมาแล้ว หรือกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เป็นการเริ่มเรื่อง ลักษณะของนิทานพื้นบ้านต่างๆ ไป

นิทานท้องถิ่นที่มีเนื้อเรื่องสั้นและได้รับความนิยมในเขตพื้นที่ภาคอีสาน มีชื่อเรียกว่า นิทานก้อม ซึ่งจัดเป็นนิทานประเภทนิทานมุขตลก มีลักษณะเด่น คือ มีเนื้อเรื่องที่สั้น อีกทั้ง สอดแทรกมุขตลกและแฝงคติสอนใจไว้ในเนื้อเรื่องอีกด้วย

การเล่านิทานก้อมนั้นเป็นการนำนิทานในครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นการเล่าเพื่อกล่อม เกลาจิตใจของลูกหลาน อาจเป็นการเล่าก่อนนอน ในเทศกาลงานบุญ พระเทศน์หรือการอบรม ชาวบ้าน นอกจากนี้หากมีงานบุญที่มีธรรมเนียมให้ตีหมากร่วมกันได้ชาวอีสานก็นิยมเล่านิทานก้อม คู่กันฟังอย่างเพลิดเพลิน ผู้เล่านิทานนั้นต้องผ่านประสบการณ์ชีวิต มีความรู้กว้างขวาง สามารถ เล่าได้อย่างไพเราะ ถ้าครอบครัวใดมีความสามารถด้านหมอลำก็จะเล่านิทานโดยการลำ หากผู้ เล่าเป็นคนวัยหนุ่มและวัยทำงาน ก็ชอบเล่าและชอบฟังนิทานมุขตลกที่เรียกว่านิทานก้อม ซึ่งบริบทของการเล่าอาจเป็นช่วงเวลาว่างงาน แล้วมีการพบปะสังสรรค์ จึงมีการสอดแทรกนิทาน ก้อมเป็นของแถมและเป็นสิ่งชูรสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2555, หน้า 122)

นิทานก้อม ในการรับรู้ของชาวอีสานทั่วไปนั้น คือ วรรณกรรมมุขปาฐะที่เน้นเนื้อหา สนุกสนาน พิสดาร โลกโตน บางครั้งก็เป็นเรื่องหยาบโลนด้วยเรื่องเพศ หรือความสัมพันธ์ทางเพศ ที่ผิดปกติวิสัย และขัดต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชาวอีสาน เช่น พฤติกรรมทางเพศของคนกับสัตว์ แม่นายกับลูกเขย พี่เขยกับน้องเมีย หรือความขัดแย้งระหว่างพ่อตากับลูกเขย เป็นต้น แต่ชาว อีสานก็ยอมรับนิทานก้อมในฐานะเครื่องบันเทิงอารมณ์และได้รับความนิยมในสังคมอยู่ไม่น้อย จะเห็นว่าชาวอีสานนิยมเล่านิทานก้อมกันอย่างแพร่หลาย เรื่องราวที่นำมาเล่าล้วนแต่เกี่ยวข้องกับ กันสังคมและวัฒนธรรมของชาวอีสานทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นการเมืองการปกครอง ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตล้วนสามารถนำมาเล่าเป็นนิทานก้อมได้ (กนกศักดิ์ ธานี, 2556, หน้า 1)

สิ่งดังกล่าวทำให้นิทานก้อมมีความสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานเรื่อยมาและ สะท้อนให้เห็นลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชาวอีสานอย่างชัดเจน ดังนั้นจึง ถือได้ว่านิทานก้อม เป็นเครื่องบันทึกปรากฏการณ์ทางสังคมของชาวอีสานในแต่ละยุคสมัย

สถานภาพนิทานก้อมในปัจจุบันพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทั้งด้านรูปแบบการ นำเสนอ (การเล่าเรื่อง) และเนื้อหาจากเดิม นิทานก้อมเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งโอกาสที่เล่า อาจเป็นโอกาสของการพบปะสังสรรค์ลงแขกทำงานหรืองานเอือนดี (งานศพ) ทั้งนี้ก็เพื่อให้เสียง

หัวเราะกลบความเศร้าโศก หรือเหนื่อยล้าจากการทำงานนั่นเอง แต่ในปัจจุบันการนำเสนอนิทาน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสังคม โอกาสที่คนอีสาน จะพบกันชุมนุมกันมีน้อยลง เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ทำให้ชาวอีสานจำนวนหนึ่งกลายเป็นคน พลัดถิ่น การโยกย้ายหรือตัวตนของคนพลัดถิ่นทำให้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทในการ ประสานรอยห่างของคนอีสานพลัดถิ่นให้ได้ขยับเข้ามาใกล้ชิดแผ่นดินเกิดมากขึ้น จึงเห็นได้ว่าใน ปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลทุกอย่างต้องตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างรวดเร็ว แต่ถึงกระนั้นนิทานก็ยังสามารถแสดงอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวอีสานคืออารมณชั้นและ วัฒนธรรมอันดีงามเอาไว้ได้อย่างครบถ้วน กระบวนการผลิตทางวัฒนธรรม ทำให้มวลชนมีโอกาส เข้าถึง เสพและชื่นชมศิลปะได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547, หน้า 55)

อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตและสร้างวัฒนธรรม เนื่องจากมี บทบาทของเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าพอที่จะผลิตได้ในปริมาณมากเพื่อ ตอบสนอง ความต้องการของผู้บริโภคให้เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการ นำเสนอนิทานก้อมให้หลากหลายรูปแบบตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นประเด็น ที่ควรสนใจยิ่ง การนำเสนอนิทานก้อมรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การนำเสนอนิทานก้อมใน รูปแบบวีดิทัศน์นิทานก้อมบนยูทูปของคุณทวิณ เคล้าเครือ นั้นอาจไม่ใช่บุคคลแรกที่นำเสนอ นิทานก้อมในรูปแบบวีดิทัศน์บนยูทูป แต่ด้วยความโดดเด่นทั้งการเลือกเรื่องและการเล่าเรื่องที่ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การใช้ดนตรีประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ของอีสาน ฉากที่เหมาะสมกับเนื้อ เรื่อง การเลือกตัวละคร และเครื่องแต่งกายที่มีลักษณะสมจริง และเป็นไปตามยุคสมัย อันเป็น ความพยายามที่จะถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นภูมิปัญญาอันสูงส่งของชาวอีสานสู่ ลูกหลานและผู้ชมทั่วไป จึงทำให้นิทานก้อมบนยูทูปมีความน่าสนใจของคนในยุคโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการสะท้อนถึงอำนาจบางอย่างที่ชาวอีสานต้องการตอบโต้ต่อรองผ่านวรรณกรรมนิทาน ก้อมดังที่ทวิณ เคล้าเครือ ได้เลือกใช้ทำให้ลมหายใจของนิทานก้อมยังคงยืนหยัดอยู่ได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานิทานก้อมในรูปแบบวีดิทัศน์บนยูทูป ที่ผลิตโดยคุณทวิณ เคล้าเครือ เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างอารมณ์ชั้นของนิทานก้อมในบริบทสังคมของชาวอีสาน ด้าน การใช้ภาษา เนื้อเรื่อง การเลือกตัวละคร รวมทั้งฉาก อันประกอบสร้างเป็นอัตลักษณ์ทาง

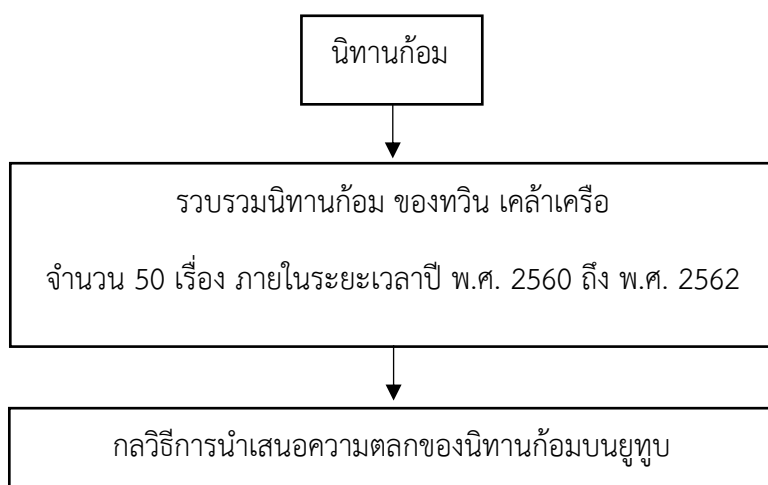
วัฒนธรรมของชาวอีสานซึ่งจะส่งผลถึงความเข้าใจในตัวตนของคนอีสาน ความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญาตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอีสานในสังคมวัฒนธรรมยุคโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมนิทานก้อมของคุณทวิน เค้า้แควเรือ ที่ปรากฏบนยูทูบ จำนวน 50 เรื่อง
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูบ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการวิจัย

ในการวิจัยการศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกในนิทานก้อมของคุณทวิน เค้า้แควเรือ ที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูบ ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูบ ของคุณทวิน เค้า้แควเรือ จำนวน 50 เรื่อง ภายในระยะเวลาปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 รวบรวมข้อมูลวิถีทัศน์นิทานก้อมบนยูทูบ ของคุณทวิน เคล้าเครือ ภายในปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2562

1.2 คัดเลือกวิถีทัศน์นิทานก้อมบนยูทูบ ของคุณทวิน เคล้าเครือ ภายในปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2562 มาทั้งหมดจำนวน 50 เรื่อง โดยคัดเลือกจากวิถีทัศน์ที่มียอดผู้เข้าชมเป็นจำนวนมาก ดังนี้ เรื่องสวมฮักสวมรอย (หลอยเมียเสี้ยว) มีผู้เข้าชมจำนวน 21,000,000 ครั้ง เรื่องหน่อกล้วย มีผู้เข้าชมจำนวน 11,000,000 ครั้ง เรื่องหูหนีมีผู้เข้าชมจำนวน 8,800,000 ครั้ง เรื่องล่อเปิงของสาวแพน มีผู้เข้าชมจำนวน 7,400,000 ครั้ง เรื่องพ่นพิษปลาตุก มีผู้เข้าชมจำนวน 6,600,000 ครั้ง เรื่องถูกหลอยเมีย มีผู้เข้าชมจำนวน 5,300,000 ครั้ง เรื่องผู้สาวมักของใหญ่ มีผู้เข้าชมจำนวน 4,300,000 ครั้ง เรื่องไข่ตังสาวแพน มีผู้เข้าชมจำนวน 4,400,000 ครั้ง เรื่องโจรปล้นน้ำมันหมูมีผู้เข้าชมจำนวน 4,100,000 ครั้ง เรื่องสาวแพนผัดผีมียูเข้าชมจำนวน 3,200,000 ครั้ง เรื่องเสี้ยเคราะห์แก้กะลำ มีผู้เข้าชมจำนวน 3,200,000 ครั้ง เรื่องไสว่าแทงบ่เข้า มีผู้เข้าชมจำนวน 3,000,000 ครั้ง เรื่องสาวแพนอยากได้ผ้า มีผู้เข้าชมจำนวน 3,000,000 ครั้ง เรื่องช่างแอร์แก้ตำนาน มีผู้เข้าชมจำนวน 2,300,000 ครั้ง เรื่องทายสี่กางเกงใน มีผู้เข้าชมจำนวน 2,200,000 ครั้ง เรื่องเคียวอิหลีมีผู้เข้าชมจำนวน 2,100,000 ครั้ง เรื่องเฮ็ดลูกแทน มีผู้เข้าชมจำนวน 2,100,000 ครั้ง เรื่องสาวแพนยังบ่สุด มีผู้เข้าชมจำนวน 2,000,000 ครั้ง เรื่องติดสินลางเจ้าหน้าที มีผู้เข้าชมจำนวน 2,000,000 ครั้ง เรื่องท่าดูคนม มีผู้เข้าชมจำนวน 1,900,000 ครั้ง เรื่องสาว 4 แซบ มีผู้เข้าชม จำนวน 1,700,000 ครั้ง เรื่องเขยซ่าส์แม่เฒ่าชวง มีผู้เข้าชมจำนวน 1,500,000 ครั้ง เรื่องได้เมียบ่รัง มีผู้เข้าชมจำนวน 1,500,000 ครั้ง เรื่องแค่เรื่องสมมุติมีผู้เข้าชมจำนวน 1,400,000 ครั้ง เรื่องย่องหมู่เมีย มีผู้เข้าชมจำนวน 1,400,000 ครั้ง เรื่องโจรสายหิน มีผู้เข้าชมจำนวน 1,200,000 ครั้ง เรื่องขึ้นสวรรค์มีผู้เข้าชมจำนวน 1,200,000 ครั้ง เรื่องน้ำมันพรายทูอินวัน มีผู้เข้าชมจำนวน 1,200,000 ครั้ง เรื่องมันบ่แมนพ้อมึง มีผู้เข้าชมจำนวน 1,100,000 ครั้ง เรื่องเมียบ่ต้องการคักโพต มีผู้เข้าชมจำนวน 1,100,000 ครั้ง เรื่องหวานแห่ได้หอย มีผู้เข้าชมจำนวน 934,432 ครั้ง เรื่องชื่อเลขได้ทลาม มีผู้เข้าชมจำนวน 873,542 ครั้ง เรื่องซู่ซ่าแทน มีผู้เข้าชมจำนวน 830,468 ครั้ง เรื่องสากทองคำ มีผู้เข้าชมจำนวน 823,057 ครั้ง

เรื่องท่าถนัด มีผู้เข้าชมจำนวน 763,222 ครั้ง เรื่องมีก๊กคือกัน มีผู้เข้าชมจำนวน 743,325 ครั้ง เรื่องเลือดแตกชะ มีผู้เข้าชมจำนวน 728,855 ครั้ง เรื่องใส่ถุงบ่อ้าย มีผู้เข้าชมจำนวน 712,433 ครั้ง เรื่องคดี 4 ต่อ 1 มีผู้เข้าชม จำนวน 646,990 ครั้ง เรื่องเจ้าแม่มะปราง มีผู้เข้าชมจำนวน 587,928 ครั้ง เรื่องไผ่ตด มีผู้เข้าชมจำนวน 572,847 ครั้ง เรื่องหลอยยัว มีผู้เข้าชมจำนวน 500,000 ครั้ง เรื่องเมียเพื่อน มีผู้เข้าชมจำนวน 478,102 ครั้ง เรื่องตั้งชื่อลูก มีผู้เข้าชมจำนวน 350,579 ครั้ง เรื่องแพ้แก่ซิ่น มีผู้เข้าชมจำนวน 3,400,000 ครั้ง เรื่องสาว แพนย่านผีมีผู้เข้าชมจำนวน 339,415 ครั้ง เรื่องฝ้ายศรีหีบนอก มีผู้เข้าชมจำนวน 227,955 ครั้ง เรื่องตัวตำรวจ มีผู้เข้าชมจำนวน 221,719 ครั้ง เรื่องผู้หญิงกลางคืน มีผู้เข้าชมจำนวน 151,354 ครั้ง เรื่องเห็นน้องนาง มีผู้เข้าชมจำนวน 140,240 ครั้ง

1.3 นำวิถีทัศนนิทานก้อมที่คัดเลือก จำนวน 50 เรื่อง มาเขียนบันทึกเนื้อหาเป็นลายลักษณ์อักษร

1.4 นำเนื้อหา นิทานก้อมที่จัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาวิธีการนำเสนอความตลก

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลนิทานก้อมของทวิน เคล้าเครือ จำนวน 50 เรื่องมาวิเคราะห์กลวิธีองค์ประกอบ และขั้นตอนการนำเสนอความตลก

ผลการวิจัย

จากนิทานก้อมบนยูทูปของทวิน เคล้าเครือ จำนวน 50 เรื่อง พบว่า มีกลวิธีการนำเสนอความตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ มากที่สุด คือ 21 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องการเสียดสี 16 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องกลวิธีทางภาษา 15 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องความโง่และความฉลาด 12 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร 9 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ 9 เรื่อง และเกี่ยวกับเรื่องในครอบครัว 4 เรื่อง

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่องกลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูป ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมนิทานก้อม ของคุณทวิน เคล้า

เครื่องมือที่ปรากฏบนยูทูป จำนวน 50 เรื่อง และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการนำเสนอความตลกของนิทาน ก้อมบนยูทูป ในเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการนำเสนอความตลกในนิทานก้อมของทวิน เคล้าเครื่องมือที่ปรากฏในเว็บไซต์ยูทูปผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงตัวอย่างนิทานก้อมที่มียอดเข้าชมสูงสุดจากบัญชีผู้ใช้งานยูทูปที่เผยแพร่ผลงาน ของคุณทวิน เคล้าเครื่องมือ จำนวน 50 เรื่อง (ภายในระยะเวลาปี พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2562) ในขั้นสำรวจเบื้องต้นก่อนการวิจัยพบว่าการสร้างสรรค์นิทานก้อมของทวิน เคล้าเครื่องมือ มีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูปผ่านกลวิธีทั้งสิ้น 7 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องเพศ กลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องการเสียดสี กลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องกลวิธีทางภาษากลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องความโง่และความฉลาด กลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร กลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องความเชื่อ และกลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องในครอบครัว

กลวิธีนำเสนอความตลกผ่านเรื่องเพศ

กลวิธีนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการเพศ ที่พบในนิทานก้อมบนยูทูปเกี่ยวกับเรื่องเพศ เช่น การใช้การกระทำและคำพูดที่สื่อถึงเรื่องเพศ การมีเพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากคนภายในครอบครัว การมีเพศสัมพันธ์โดยใช้กลอุบาย และและการมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดปกติหรือพิสดาร เรื่องราวเหล่านี้อาจถูกนำเสนอในด้านที่ขัดต่อวัฒนธรรมที่ติงามของชาวอีสานเป็นการนำเสนอความตลกอีกในรูปแบบหนึ่ง กลวิธีนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องเพศปรากฏทั้งหมด 21 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสวมฮักสวมรอย (หลอกล่อเมียเสียว) เรื่องสาวแพนย่านผี เรื่องเขยซำสแม่เฒ่าชวง เรื่องไสว่าแทงบ่เข้า เรื่องมีก๊กคือกัน เรื่องสาวแพนผิดผี เรื่องโจรสายหิน เรื่องไข่ตังสาวแพน เรื่องหน่อกล้วย เรื่องเสียดเคราะห์แก้กะลำเรื่องหลอกล่อจั่ว เรื่องพันพิชปลาตุก เรื่องเลือดแตกชะเรื่องเฮ็ดตุกแทน เรื่องถึกหลอกล่อเมีย เรื่องเมียต้องการคักโพด เรื่องช่างแอร์แก้ตำนาน เรื่องสาว 4 แซบ เรื่องสากทองคำ เรื่องย่องหมู่เมีย และเรื่องเมียเพื่อน

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการเพศ จากนิทานก้อมเรื่องสวมฮักสวมรอย (หลอกล่อเมียเสียว) โดยในเนื้อเรื่องหมื่นได้รับคำแนะนำจากปานเทพว่าให้หมื่นสวมรอยเป็นหมานเพื่อเข้าไปหลับนอนกับแพน เพื่อแก้แค้นที่หมานมาแย่งแพนหญิงสาวที่หมื่นหลงรักไป และหมื่นก็ทำตามที่ปานเทพบอกจนสำเร็จ ส่วนแพนก็เข้าใจว่าคนที่มาหลับนอน

กับต้นคันทนานที่เป็นสามี จนกระทั่งหมานกลับมาถึงบ้านแล้วรู้ว่ามีคนมาสวยรอยเป็นตนเองแล้ว หลับนอนกับแพนก็แค้นใจเป็นอย่างมาก แต่กลับทำอะไรไม่ได้เพราะไม่รู้ว่าเป็นใครมาสวยรอยเป็นตนเอง ทำได้เพียงตะโกนเพื่อระบายความแค้นในใจออกมา

กลวิธีการนำเสนอความตลกผ่านเรื่องการเสียดสี

กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการเสียดสี ที่พบในนิทานก้อม บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการเสียดสี เช่น เสียดสีเรื่องการปฏิบัติตัวที่ผิดแปลกหรือขัดต่อวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม เสียดสีผู้หญิงที่ปฏิบัติตัวเกินงามขัดต่อความเป็นผู้หญิงที่ดีตามอุดมคติของ สังคมไทย และเสียดสีเกี่ยวกับเรื่องอาชีพซึ่งจะใช้ทั้งจุดที่เป็นลักษณะเด่นและจุดที่เป็นลักษณะ ด้อยของแต่ละอาชีพมาใช้ในการเขียนบทเพื่อให้นักแสดงได้ถ่ายทอดออกมาเพื่อสร้างความตลก ให้แก่คนดู กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการเสียดสีมีทั้งหมด 16 เรื่อง ได้แก่ เรื่องผู้สาวมักของใหญ่ เรื่องมันบ่มแน่นพอมึง เรื่องมีก๊กคือกัน เรื่องสาวแพนอยากได้ผ้า เรื่อง ไข่ตังสาวแพน เรื่องติดสินลางเจ้าหน้าที เรื่องซู่ขำแทน เรื่องหลอยงัว เรื่องเคียวอีหลี เรื่องเฮ็ดลูก แทน เรื่องเมียต้องการคักโพต เรื่องย่องหมู่เมีย เรื่องเห็ดน้องนาง เรื่องคติ 4 ต่อ 1 เรื่องตั้งชื่อลูก และเรื่องเมียเพื่อน

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการเสียดสีจากนิทานก้อม เรื่อง เคียวอีหลี นำเสนอความตลกผ่านการเสียดสีการกระทำของตัวละคร โดยในเรื่องบ่าวผันสาวสวยประจำหมู่บ้านน็ดหนุ่มน้อยหนุ่มใหญ่ในหมู่บ้านไม่ซ้ำหน้าให้มาหาตนเองที่บ้านในเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อไม่ให้ชายแต่ละคนรู้ว่าเธอเป็นคนเจ้าชู้ จนกระทั่งในตอนเย็นผู้ชายบ่าวผันน็ดก็มีใจที่ตรงกันจึงมาพร้อมกันที่บ้านของบ่าวผัน เมื่อชายเหล่านั้นได้พูดคุยกันจึงรู้ว่าแท้ที่จริงแล้วบ่าวผันเป็นหญิงที่เจ้าชู้ มั่วกับผู้ชายไม่เลือกผู้ชายเหล่านั้นปฏิเสธที่จะสานสัมพันธ์ต่อกับบ่าวผัน เพราะต่างก็รับไม่ได้ที่จะคบหากับผู้หญิงที่มีนิสัยเจ้าชู้ซึ่งขัดต่อความเป็นผู้หญิงที่ดีในอุดมคติของสังคมไทย

กลวิธีการนำเสนอความตลกผ่านเรื่องกลวิธีทางภาษา

กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องกลวิธีทางภาษา ที่พบในนิทานก้อม บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องกลวิธีทางภาษา เช่น ชื่อเรื่อง การเล่นความหมายโดยนัย การเล่นความหมาย โดยนอกร การแปลความหมายไม่ตรงกัน การตัดคำและการเพิ่มคำ และภาษาสองแง่สองง่าม ปริศนาคำทายกลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องกลวิธีทางภาษาปรากฏทั้งหมด

15 เรื่อง ได้แก่ เรื่องขึ้นสวรรค์ เรื่องสาวแพนยังบ่สุด เรื่องหนูหนี เรื่องท่าคุณนม เรื่องชื่อเลขได้ หลาม เรื่องแพ้แก้ซิ่น เรื่องติดสินลางเจ้าหน้าที เรื่องใส่ถุงบ่อ้าย เรื่องได้เมียฝรั่ง เรื่องเมียต้องการ คักโพต เรื่องหวานแท้ได้หอย เรื่องผู้หญิงกลางคืน เรื่องเท็ดน้องนาง เรื่องตั้งชื่อลูก และเรื่องฝ้าย ศรี หีบนอก

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องกลวิธีทางภาษา จากนิทานก้อม เรื่องเมียต้องการคักโพตนำเสนอความตลกผ่านเรื่องกลวิธีทางภาษา โดยในเนื้อเรื่องไต่ตันและแพนคู่สามีภรรยาคนหนึ่งที่อยู่ด้วยกัน แพนผู้เป็นภรรยามีความต้องการทางเพศที่สุดก่อนข้างสูงจนไต่ตันที่เป็นสามีต้องหมดเรี่ยวแรง ไต่ตันจึงขอทำข้อตกลงกับแพนว่าจะมีเพศสัมพันธ์กันเฉพาะวันที่มี ร.เรือ แพนตกลงแต่ก็พยายามหาวิธีเพื่อที่จะมีเพศสัมพันธ์กับไต่ตัน เธอจึงเติม ร.เรือ เข้าไปเพื่อให้ทุกๆ วัน ร.เรือ เช่น วันพุธออกเสียงเป็นวันพุธ วันพฤหัสบดีออกเสียงเป็น วัน-พะ-รี-หัด ไต่ตันต้องมีอะไรกับแพนทุกวันเช่นเคย เรื่องการเติม ร.เรือ ลงไปถึงเป็นการเพิ่มหรือการเติมเสียงนั่นเอง

กลวิธีการนำเสนอความตลกผ่านเรื่องความโง่และความฉลาด

กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องความโง่และความฉลาด ที่พบในนิทานก้อมบนยูทูปเกี่ยวกับเรื่องความโง่และความฉลาด เช่น ความโง่ของตัวละคร คือ การถูกหลอกและการรู้ไม่เท่าทันความฉลาดคือการใช้อุบายเพื่อหลอกล่อให้ได้มาซึ่งคำตอบและสิ่งที่ตนต้องการ และในนิทานก้อมบางเรื่องก็นำเสนอความตลกผ่านทั้งความโง่และความฉลาดที่รวมอยู่ในเรื่องเดียวกัน เพื่อนำเสนอความตลกให้แก่ผู้ชม กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องความโง่และความฉลาดปรากฏทั้งหมด 12 เรื่อง ได้แก่ เรื่องผู้สาวมั่งของใหญ่ เรื่องแค้ เรื่องสมมุติ เรื่องโจรปล้นน้ำมันหมู เรื่องขึ้นสวรรค์ เรื่องล่อเบิ่งของสาวแพน เรื่องไผต เรื่องแพ้แก้ซิ่น เรื่องเลือดแตกซะ เรื่องถูกหลอยเมีย เรื่องท่าถนัด เรื่องตัวตำรวจ และเรื่องฝ้ายศรี หีบนอก

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องความโง่และความฉลาด จากนิทานก้อม เรื่องโจรปล้นน้ำมันหมู นำเสนอความตลกผ่านเรื่องความโง่ โดยในเนื้อเรื่องมีโจรเป็นชายสามคนมาปล้นบ้านของอบต. ซึ่งวันนั้นมีเพียงภรรยาของอบตอยู่บ้านโดยลำพังโจรจึงข่มขืนเธอไม่นานอบต.ก็กลับมาถึงบ้าน พอโจรรู้ว่ามีคนมาจึงรีบหนีไป แต่โจรนั้นได้ทำน้ำอสุจิหยดตามพื้นบ้าน เมื่ออบต.เห็นก็เข้าใจว่าโจรมาปล้นน้ำมันหมู จึงได้หัวเราะและพูดว่า “ห้ามึงเอยโจร

กระจอกปล้นน้ำมันหมูเปื้อนหยดเป็นทางพูนละ พูนหยดหนึ่ง พูนหยดหนึ่ง โอ้ยท่ามึงเออย” โดยที่ตัวเองไม่รู้เลยว่าภรรยาของตนได้ถูกโจรข่มขืน ภรรยาเองก็ทำหน้าที่เพื่อนายที่สามีนั่นดูในความโง่เขลาของสามีที่ไม่รู้ว่าภรรยาของตนถูกข่มขืนกลับหัวเราะว่าโจรนั้นกระจอก

กลวิธีการนำเสนอความตลกผ่านเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร

กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละครที่พบในนิทานก้อมบนยูทูปเกี่ยวกับเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร เช่น ชายหน้าตาซีเหร่ได้แฟนหน้าตาดี ชายซีเหร่ที่เป็นคู่กับหญิงสาวหน้าตาดี เรื่องการไม่ตรงเพศสภาพ ผู้หญิงหน้าตาดีถูกชายซีเหร่ปฏิเสธ และการนำลักษณะเด่นหรือลักษณะด้อยมาเรียกแทนชื่อการนำเสนอความตลกผ่านรูปร่างลักษณะของตัวละครส่วนใหญ่ให้ตัวละครที่หน้าตาซีเหร่มีคู่ครองที่หน้าตาดีหรือให้ตัวละครที่มีหน้าตาซีเหร่ปฏิเสธตัวละครที่หน้าตาดี และตัวละครที่แสดงบทไม่ตรงตามเพศสภาพหรือเป็นเพศที่สาม กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละครปรากฏทั้งหมด 9 เรื่อง ได้แก่ เรื่องผู้สาวมักของใหญ่ เรื่องโจรสายหิน เรื่องสาวแพนอยากได้ผัว เรื่องไข่ตังสาวแพน เรื่องซู้ซ่าแทน เรื่องเคียวอีหลี เรื่องย่องหมูเมี้ย เรื่องผู้หญิงกลางคืน และเรื่องเห็ดน้องนาง

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละครจากนิทานก้อม เรื่องไข่ตังสาวแพน นำเสนอความตลกผ่านเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร โดยในเนื้อเรื่องหมานสามีของแพนต้องไปทำงานที่ต่างประเทศ ด้วยความเหงาแพนผู้เป็นภรรยาจึงแอบมีซู้ โดยการมีเพศสัมพันธ์กับของเธอนั้นครั้งต้องให้ไข่หนึ่งฟองเพื่อเป็นค่าตังหรือค่าตอบแทน จนกระทั่งสามีของเธอกลับมา และรู้ความจริง ไม่นานชายหน้าตาซีริ้วซีเหร่ก็เดินเข้ามาในห้องพร้อมกับถือไข่ในมือมาหนึ่งแฉ่งเพื่อนำไปให้แพน เขามีชื่อว่าปานเทพ พอหมานมองหน้าของปานเทพก็ยิ่งกลับต้องตกใจ เพราะปานเทพนั้นมีร่างกายที่ผอมแห้งและซีริ้วซีเหร่และหมานเองก็ไม่คิดว่าภรรยาจะเลือกคนแบบนี้มาเป็นซู้เรื่องนี้นำเสนอความตลกผ่านรูปร่างลักษณะของตัวละครที่ชื่อปานเทพคือปานเทพเป็นซู้กับแพนที่เป็นสาวสวยแต่ปานเทพเองมีรูปร่างหน้าตาที่ซีริ้วซีเหร่แถมร่างกายที่ผอมแห้งไม่มีสง่าราศี

กลวิธีการนำเสนอความตลกผ่านเรื่องความเชื่อ

กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องความเชื่อ ที่พบในนิทานก้อมบนยูทูปเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น การบนบานศาลกล่าวและการแก้บนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสร้างกล

อุบายจากความเชื่อของความเชื่อทางไสยศาสตร์ (การใช้วัตถุศักดิ์สิทธิ์) การทำพิธีบูชา และการทำบุญให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับ ซึ่งในปัจจุบันความเชื่อในเรื่องของสิ่งของเหล่านี้หรือการทำพิธีบูชาต่างๆ ก็ยังมีปรากฏให้เห็นในสังคมของคนภาคอีสาน ผู้สร้างจึงได้นำเอาสิ่งที่ชาวอีสานเข้าใจหรือคุ้นเคยนั้นมาใช้นำเสนอความตลกให้กับผู้ชม กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านความเชื่อปรากฏทั้งหมด 9 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเขยซำส์แม่เฒ่าซวง เรื่องไสว่าแหงบ่เข้า เรื่องสาวแพนผิดผี เรื่องขึ้นสวรรค์ เรื่องเสียเคราะห์แก่กะลำ เรื่องน้ำมันพรายหูอินวัน เรื่องทายสีกางเกงใน เรื่องเจ้าแม่มะปราง และเรื่องตั้งชื่อลูก

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องความเชื่อ จากนิทานก้อมเรื่องสาวแพนผิดผี นำเสนอความตลกผ่านความเชื่อ โดยในเนื้อเรื่องพ่อแม่เริ่มทนไม่ไหวกับพฤติกรรมของลูกสาวและลูกเขยที่มีเพศสัมพันธ์กันทั้งคืนทั้งวันจนไม่ยอมทำมาหากิน ลูกเขยก็อ้างว่าเพิ่งแต่งงานกันเลยต้องมีเวลาอยู่ด้วยกันให้เยอะๆ พ่อจึงไปปรึกษากับเพื่อนว่าควรทำอย่างไรดี เพื่อนของพ่อจึงออกกลอุบายให้คนเป็นแม่ทำเป็นผีเข้าเพื่อที่ตนจะได้เข้าไปพูดคุยกับลูกสาวและลูกเขยของเพื่อน วันหนึ่งแม่ได้แกล้งทำเป็นผีเข้าและเพื่อนของพ่อก็เดินเข้ามาทักว่าการมีเพศสัมพันธ์ในเวลากลางวันนั้น จะทำให้เกิดการผิดผี มีทางแก้คือต้องกินวานวิเศษ การมีเพศสัมพันธ์หนึ่งครั้งต้องกินวานหนึ่งอันเช่นกันและมีราคาอันละหนึ่งร้อยบาท ลูกเขยและลูกสาวก็ยอมซื้อเพราะในใจลึกๆ ก็กลัวว่า จะเกิดอันตรายต่อตนเองและคนในครอบครัว เวลาผ่านไปไม่นานมรดกของลูกเขยก็หมดลง ทั้งลูกเขยและลูกสาวจึงต้องออกมาทำงานทำมาหากินซึ่งก็เป็นไปตามแผนของพ่อและแม่ที่วางเอาไว้ตั้งแต่แรก

กลวิธีการนำเสนอความตลกผ่านเรื่องในครอบครัว

กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องในครอบครัว ที่พบในนิทานก้อมบนยูทูปเกี่ยวกับเรื่องในครอบครัว เช่น เรื่องลูกเขยกับแม่ยาย พ่อผัวกับลูกสะใภ้ และพี่เขยกับน้องเมีย เป็นเรื่องราวและความสัมพันธ์ทางเพศ ระหว่างเครือญาติซึ่งสังคมไม่ยอมรับ กลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องในครอบครัว ที่ขัดต่อวัฒนธรรมที่ดั่งงามของชาวอีสาน ปรากฏทั้งหมด 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องเขยซำส์แม่เฒ่าซวง เรื่องไสว่าแหงบ่เข้า เรื่องพ่นพิษปลาตุก และเรื่องได้เมียฝรั่ง

ตัวอย่างการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องในครอบครัว จากนิทานก้อมเรื่อง เขยช่าสแม่เฒ่าชวง นำเสนอความตลกผ่านเรื่องในครอบครัวโดยเนื้อหาในเรื่องหลอยสามีของแพนที่ทำว้าวหาย เขาจึงไปบ่นกับเจ้าหน้าที่ว่าถ้าตามหาว้าวเจอเขาจะแก้บนด้วยการมีเพศสัมพันธ์กับแม่ยาย ฝ่ายแม่ยายได้ยินดังนั้นก็ดีใจ เพราะตัวของแม่ยายเองก็ห่างหายเรื่องอย่างว่านี้มานานแล้ว หลังจากที่แก้บนเสร็จหลอยที่เป็นลูกเขยก็รู้สึกโล่งใจ ส่วนแม่ยายก็ติดอกติดใจในลีลาของลูกเขยจนอยากให้มีการแก้บนระหว่างตนกับลูกเขยอีก

การวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอความตลก จากนิทานก้อมบนยูทูบของทวิน เคล้าเครือ จำนวน 50 เรื่อง พบว่า มีกลวิธีการนำเสนอความตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ มากที่สุด คือ 21 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องการเสียดสี 16 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องกลวิธีทางภาษา 15 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องความโง่และความฉลาด เกี่ยวกับเรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร 9 เรื่อง เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อ 9 เรื่อง และเกี่ยวกับเรื่องในครอบครัว 4 เรื่อง ตามลำดับ

หมายเหตุ: นิทานหนึ่งเรื่องมีกลวิธีการนำเสนอความตลกมากกว่า 1 กลวิธี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมนิทานก้อมของทวิน เคล้าเครือ ที่ปรากฏบนยูทูบ จำนวน 50 เรื่อง และเพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมบนยูทูบ พบว่า นิทานก้อมบนยูทูบของทวิน เคล้าเครือ จำนวน 50 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่า มีกลวิธีการนำเสนอความตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศมากที่สุด เพราะเรื่องเพศ (การเพศสัมพันธ์) เป็นขั้นตอนหนึ่งของการสืบพันธุ์ของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางธรรมชาติของร่างกายถือเป็นปัจจัยพื้นฐานเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ เป็นเรื่องที่เข้าใจง่ายชัดเจน ทำให้เกิดจินตนาการตามสถานการณ์ภาพและสร้างความตลกให้ผู้ชมได้มากกว่าเรื่องการเสียดสี เรื่องกลวิธีทางภาษา เรื่องความโง่และความฉลาด เรื่องรูปร่างลักษณะของตัวละคร เรื่องความเชื่อ และเกี่ยวกับเรื่องในครอบครัวน้อยที่สุด เพราะเป็นเรื่องการนำเสนอความตลกของนิทานก้อมผ่านเรื่องการลวนลามและมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ที่ขัดต่อวัฒนธรรมที่ติงามของชาวอีสานและไม่ได้รับการยอมรับของคนในสังคม การเผยแพร่บนโลกออนไลน์หรือยูทูบทำให้เข้าถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวอีสาน อันจะส่งผลถึงเข้าใจในตัวตนของคนอีสาน ความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอีสานในสังคมวัฒนธรรมยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของกนกศักดิ์ ธาณี(2556) ได้การศึกษาเรื่องเล่าตลกกับการนำเสนอภาพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในวิถีทัศนนิทานก้อมสำนวนอีสาน ผลการวิเคราะห์ ปรากฏการสร้างอารมณ์ขันในนิทานก้อมของสี่คนโช่งจำนวน 7 กลวิธี พบกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันด้วยการล้อเลียนเรื่องในครอบครัวมากที่สุด รองลงมาได้แก่เรื่องพระสงฆ์ เรื่องเพศ เรื่องความโง่และความฉลาด เรื่องความเจ็บป่วย และความพิการเรื่องข้าราชการและนักปกครองท้องถิ่น เรื่องภาษาและเรื่องชาติพันธุ์ตามลำดับในส่วนของ การตั้งชื่อเรื่องชื่อตัวละครและฉากนั้นเป็นเพียงองค์ประกอบเท่านั้น นอกจากนี้ความเข้าใจต้องอาศัยบริบทรอบข้างที่เหมาะสมด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าเรื่องที่ถูกนำมาล้อเลียนเป็นจำนวนมากคือเรื่องในครอบครัว เรื่องพระสงฆ์และเรื่องเพศ นั้นเนื่องจากเป็นเรื่องในชีวิตประจำวันที่ชาวอีสานเกี่ยวข้องมากที่สุด และเป็นสิ่งที่ชาวอีสานตั้งความหวังว่าอยากเห็นเรื่องเหล่านี้ดำเนินไปในวิถีทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบวิจัยกลวิธีการนำเสนอความตลกนิทานก้อมจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการนำเสนอความตลกนิทานก้อมในปัจจุบันบนยู่ของทวิน เคล้าเครือและวีซีดีร ถาอิน

เอกสารอ้างอิง

- กนกศักดิ์ ธาณี. (2556). เรื่องเล่าตลกกับการนำเสนอภาพอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในวิถีทัศนนิทานก้อม สำนวนอีสาน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : เลิฟ แอนด์ ลิฟ.
- จารุวรรณ เชาว์นวม. (2555). การแต่งแต้มวัฒนธรรมการเล่านิทานในชุมชนอีสาน. วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 1 : 122-138.
- จารุวรรณ เชาว์นวม และคณะ. (2523). การวิเคราะห์นิทานชาวบ้านอีสานจากสามหมู่บ้าน. กาลสินธุ์ : จินตทัศน์พิมพ์.

- ฐานข้อมูลนิทานพื้นบ้านล้านนา. (ม.ป.ป.). “การแบ่งประเภทนิทานพื้นบ้านโดยใช้ทฤษฎีของ สติธ ธอมป์สัน.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://lannakadee.cmu.ac.th/area1/story/> สืบค้น 16 มกราคม 2563.
- นิศารัตน์ สุทธิวรรณ. (2543). **วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในบทกวีเรื่องเพศ**. การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พรทิพย์ ชังธาดา. (2545). **วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- พุทธพร กীরติवासี และคณะ. (2542). **วิเคราะห์เนื้อหาและกลวิธีการสร้างอารมณ์ขันในวรรณกรรม เพลงของ บุญโทน คนหนุ่ม**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วิไล มาศจรัส. (2545). **เทคนิคการเขียนการเล่านิทานสำหรับเด็ก**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2539). **การสร้างมุขตลกในเรื่องคำขันของล้านนา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

การรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

Integrated Solid Waste Management Based on Cluster Areas among the Local Government Organization, Phetchabun Province.

ศิริศักดิ์ จันทร์ดี¹, พิมพรรณ สุขเสถียร² และประภาพร สมวานิช³

Sirisak Chandee¹, Pimpan Suksathien² and Prapaporn Somwanich³

Received: August 6, 2020; Revised: October 9, 2020; Accepted: October 14, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ การจัดการทั่วไป การปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของชุมชน ปัญหาและอุปสรรค ในการรวมกลุ่มพื้นที่ เพื่อจัดการขยะมูลฝอยของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัย แบบผสมผสาน (วิจัยเชิงสำรวจแบบ ภาคตัดขวางและวิจัยเชิงคุณภาพ) กลุ่มประชากรคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่ม พื้นที่หลัก 9 แห่ง และกลุ่มพื้นที่ทั่วไป 127 แห่ง กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงคือ ผู้บริหารหรือบุคลากร รับผิดชอบการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกลุ่มพื้นที่หลัก 9 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ในกลุ่มพื้นที่ทั่วไป 96 คน เก็บข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ แบบสอบถามข้อมูล

^{1,2}นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์; Public Health Technical Officer, Professional Level, Public Health Office Phetchabun Province, Thailand.

³พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์; Registered Nurse, Professional Level, Public Health Office Phetchabun Province, Thailand.

เชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ในส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพมีข้อค้นพบ ดังนี้ 1) จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ดำเนินการรวมกลุ่มพื้นที่แบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่ง ปฏิกูลและมูลฝอยของจังหวัด และลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่ได้ขับเคลื่อนตามเจตนาของการรวมกลุ่มพื้นที่เท่าที่ควร การบริหารจัดการงบประมาณ ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ ส่วนใหญ่ใช้งบประมาณของตนเอง 2) ด้านการจัดการทั่วไป พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยของกลุ่ม พื้นที่หลักมีแนวโน้มลดลง ด้านการจัดการขยะ พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าจ้างบุคลากร การเก็บขนส่วนใหญ่มีรถขนขยะเองมากที่สุด (ร้อยละ 69.8) การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยมีจุดรวมมากที่สุด (ร้อยละ 58.3) การเก็บกักส่วนใหญ่ไม่มีบ่อขยะเป็นของตนเอง (ร้อยละ 37.5) ด้านการปฏิบัติ พบว่า การดำเนินกิจกรรมมี ระดับการปฏิบัติมาก ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ และ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง 3) ปัญหาและอุปสรรคที่พบ การดำเนินการรวมกลุ่มพื้นที่ เป็นไปตามนโยบายแต่ยังขาดการจัดการปัญหา ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ จึงสมควรกำหนดให้ประเด็นการจัดการขยะมูลฝอย เป็นวาระของจังหวัด และ เป็นตัวชี้วัดที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชน เพื่อสร้างความ ตระหนักและเสริมพลังให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องร่วมจัดการขยะมูลฝอยให้บรรลุตามนโยบายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การรวมกลุ่มพื้นที่ การจัดการขยะมูลฝอย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this study were exploring the integrated solid waste management policy in the local government management. Mixed-method was approached Cross-sectional survey to conduct general information both of the integrated waste management area and usual management. Next, in-depth interview and non-participant observation have been using to explore not only

how to implement the integrated waste management cluster area study but also included threats or serious barriers at all. Purposive selection involved all administrator staff and waste management worker in cluster area. Sample calculated was applied Krejcie and Morgan's tables, simple random sampling invited 96 waste management staffs in the general area. Statistical analysis was used descriptive statistics and content analysis. This study was found 9 cluster which had appointment Sewage and Solid Waste Management Committees and the memorandum of understanding coordinator waste management setting. However, it was a little bit practical guideline of integrated waste management policy. In addition, most of the material resource budget management runs on their own. In the positive way was present decreased of solid waste in the integrated area. Waste management, found that most of the expenses were personnel wages, the majority of the collection had their own garbage trucks (69.8%), the collection of solid waste was the highest (58.3%), most retention did not have their own landfills (37.5%). Practical were high level in terms of community participation compose of decision making, event participation and high benefits but assessment participation was moderate. Moreover, threaten and barriers were found in the part of the operational in cluster areas, but it was not deal with effectively. Therefore, it should be determined that the issue of waste management It was the agenda in the provincial level. Finally, all high impact indicator of the local government organization management associated with local departments and community leaders driven awareness and empowerment the local government organizations Agencies or stakeholders jointly manage the solid waste in accordance with the established policies effectively.

Keywords: Area grouping, Waste management, local government organizations

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาขยะของประเทศไทยถือว่าวิกฤติ เนื่องด้วยมีเหตุผลที่สำคัญสองประการ คือ 1) การสร้างขยะยังคงมากขึ้นทุกวัน 2) วิธีการกำจัดปัจจุบันไม่ได้ทำให้ขยะหมดไปแต่กลับมีสะสมเพิ่มมากขึ้น คือ 1) การสร้างขยะยังคงมากขึ้นทุกวัน พบว่ามีปริมาณขยะรวมกันทั้งประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี 2551 ที่ 23.93 ล้านตันต่อปีเพิ่มเป็น 27.06 ล้านตัน ในปี 2559 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 สูงกว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงเวลาเดียวกัน จากขยะ 27.06 ล้านตันต่อปี หรือ 74,130 ตันต่อวัน ซึ่งเฉลี่ยเป็นปริมาณขยะ 1.14 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน 2) วิธีการกำจัดปัจจุบัน ไม่ได้ทำให้ขยะหมดไป มีแต่สะสมเพิ่มมากขึ้นจากขยะ 27 ล้านตันต่อปี ยังตกค้างสะสมในชุมชนกว่าปีละ 5.67 ล้านตัน ส่วนที่เข้าระบบปีละ 15.76 ล้านตัน ส่วนใหญ่เกือบ 100 % กำจัดโดยการฝังกลบ มีบ่อฝังกลบอยู่ 2,810 แห่ง แต่มีเพียง 328 แห่ง เท่านั้นที่ฝังกลบถูกต้องตามหลักสุขภาพีบาล ส่วนที่เหลือกว่า 88 % ยังดำเนินการไม่ถูกต้องโดยมีข้อจำกัดทั้งในเรื่องพื้นที่ และงบประมาณในการจัดการ จึงพบว่ามีกองขยะมากมายอยู่ทั่วประเทศไทย (กรมส่งเสริมการ ปกครองท้องถิ่น, 2562) ดังนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงได้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2563 ขึ้น เพื่อขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนให้เกิดความ ต่อเนื่อง และสนองต่อนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ซึ่งกำหนดให้ “ขยะเป็นวาระแห่งชาติ” และเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ซึ่งได้วางหลักการและกำหนดกิจกรรมการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย ของประเทศ ไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) กำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่วิกฤติ (ขยะมูลฝอยเก่า) 2) สร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหมาะสม (ขยะมูลฝอยใหม่) 3) วางระเบียบ มาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย และ 4) สร้างวินัยของคนใน ชาติ มุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน เพื่อให้เป็นไปตามแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 -2564) ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายในการจัดการขยะมูลฝอยของ ประเทศ ดังนี้ 1) ขยะมูลฝอยชุมชน ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 75 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ภายในปี 2564 2) ขยะมูลฝอยตกค้างได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ร้อยละ 100 ของ ปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างของปี 2558 ภายในปี 2562 3) ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการรวบรวมและ ส่งไปกำจัดถูกต้องตามหลัก

วิชาการ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณของเสียอันตรายชุมชนที่เกิดขึ้น ภายในปี 2564
4) มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ร้อยละ 100 ของปริมาณขยะ
มูลฝอยติดเชื้อที่เกิดขึ้น ภายในปี 2563 5) กากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายเข้าสู่ระบบการจัดการ
ที่ถูกต้อง ร้อยละ 100 ของปริมาณกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายที่เกิดขึ้น ภายในปี 2563
6) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการคัดแยกขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายชุมชนที่ต้นทาง
ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศภายในปี 2564
(สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพังงา, 2562) จะเห็นว่าขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีอัตรา
การเพิ่มขึ้นสูงทุกปี ในขณะที่อัตราขยะ มูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัด และอัตราขยะมูลฝอย
ที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ทั้งนี้วิกฤติปัญหาขยะมูลฝอยจึงต้อง ได้รับการ
แก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งด้านปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มมา
ขึ้น และสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการไม่ถูกต้องยังคงไม่ได้รับการปรับปรุง (กรมควบคุม
มลพิษ, 2551) กระทรวงมหาดไทยได้มอบนโยบายแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัดทุก
จังหวัดและนายกองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าภาพการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการขยะ
มูลฝอย Cluster เพื่อขับเคลื่อน การรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอย (Clusters)
ให้เกิดผลการปฏิบัติเป็นรูปธรรม

ในปี 2558 จังหวัดเพชรบูรณ์มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นจำนวน 988.79 ตัน ต่อวัน
อัตรา การผลิตขยะมูลฝอยเฉลี่ย 0.99 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการ
ให้บริการจัดการขยะ มูลฝอย 76 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 59.84 มีปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำไป
กำจัด 690.15 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อย ละ 93.45 และมีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างในชุมชน 45.20
ตันต่อวัน ซึ่งประสิทธิภาพการให้บริการจัดการ ขยะมูลฝอยครอบคลุมพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 93.45
เพื่อเป็นการปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย จังหวัดเพชรบูรณ์จึงได้ดำเนินการแบ่ง
การรวมกลุ่มพื้นที่จัดการขยะมูลฝอย (Clusters) ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นไว้ทั้งหมด 9
กลุ่มและมีคณะทำงานเพื่อรับผิดชอบ เสนอแนะ แนะนำ ช่วยเหลือ โดยจัดให้มีการ ลงนามบันทึก
ข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 127 แห่งในพื้นที่
จังหวัดเพชรบูรณ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการ ขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้สนใจเพื่อนำไปใช้ในการ พัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะ มูลฝอยของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการจัดการทั่วไป การปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการรวมกลุ่ม พื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอย ขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหาที่ครอบคลุมศึกษา ดังนี้
 - 1.1 การดำเนินงานตามนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูล ฝอยในมิติ กลไกหรือคณะกรรมการดำเนินงาน ลักษณะการรวมกลุ่ม และการบริหารงบประมาณ ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการขยะมูลฝอย
 - 1.2 การจัดการทั่วไปในมิติการเก็บขน การเก็บรวบรวม และการเก็บกักขยะมูลฝอย
 - 1.3 การปฏิบัติในมิติการบริหารจัดการ การจัดการ และการนำขยะมูลฝอยไปใช้ ประโยชน์
 - 1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชนในมิติการตัดสินใจ การปฏิบัติ การรับผลประโยชน์และ การประเมินผล
 - 1.5 ปัญหาอุปสรรคที่พบในการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ขอบเขตเชิงประชากรและเชิงพื้นที่ คือ ผู้บริหารหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งกลุ่มองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพื้นที่หลัก จำนวน 9 แห่ง และกลุ่มพื้นที่ทั่วไป 127 แห่ง

3. ขอบเขตเชิงเวลา ในช่วงเวลา ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 ถึง 31 สิงหาคม พ.ศ. 2563

วิธีการศึกษา

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยศึกษาเชิงสำรวจ แบบภาคตัดขวาง (Cross sectional Survey) และการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้บริหารหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 กลุ่มพื้นที่ ดังนี้ 1) กลุ่มพื้นที่หลัก จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมือง เพชรบูรณ์ เทศบาลเมืองหล่มสัก เทศบาลตำบลหล่มเก่า เทศบาลตำบลหนองไผ่ เทศบาลตำบลชนแดน เทศบาลตำบลพุเตย เทศบาลตำบลสว่างวัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย องค์การบริหารส่วนตำบล น้ำหนาว และ 2) กลุ่มพื้นที่ทั่วไป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 127 แห่ง

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มพื้นที่หลักได้เจาะจง (purposive sampling) (สุวิมล ติรภานนท์ อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญเทียน, 2560, หน้า 68) ผู้บริหารหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 คน โดยมีหลักการเลือกคือ ผู้บริหารซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและได้รับการคัดเลือกมาแล้ว ส่วนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและได้รับมอบหมายให้ดูแลงาน จึงเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้

2.2 กลุ่มพื้นที่ทั่วไปเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้จำนวน 96 คน และเจาะจง (purposive sampling) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหลักในการคัดเลือกคือ ผู้บริหาร เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับและได้รับการคัดเลือกมาแล้ว ส่วน

ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถได้รับมอบหมายให้ดูแลงานนี้ จึงเป็นบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องได้

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลการจัดการทั่วไป ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการปฏิบัติ ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน

การตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้แบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์ มีความเชื่อมั่นและยอมรับได้ ในทางวิชาการ ผู้วิจัยจึงได้นำแบบสอบถามไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของ คำถามในแต่ละข้อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ 1) นางสาว สุจิตราชาติสุทธิ ผู้อำนวยการส่วนสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อม 2) นายวิชัย สีวาสต์ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเทศบาลตำบลท่าพล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปกครองท้องถิ่น และ 3) ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-Objective Congruence: IOC) (สุวิมล ติรگانนท์ อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญเทียน, 2560, หน้า 72) ได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.84 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงจากข้อเสนอแนะไปทดสอบกับ ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ มูลฝอยของโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลเขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จำนวน 20 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของ ความสัมพันธ์เนื้อหาในแต่ละข้อ ทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) (ศิริลักษณ์ สุวรรณวงศ์ อ้างถึงใน สุรศักดิ์ บุญเทียน, 2560, หน้า 73) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.93 จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงต่อไป

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก มีชุดคำถามหลักดังนี้ กลไกหรือคณะกรรมการดำเนินงาน ลักษณะ การรวมกลุ่ม การบริหารงบประมาณ ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการขยะมูลฝอย

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการสำรวจ ด้วยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้กับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มพื้นที่ทั่วไป
2. เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้บริหารองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มพื้นที่หลัก จำนวน 9 คน
3. ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงไปสังเกตการณ์ภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในแต่ละพื้นที่
4. ติดตาม และตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูล หากพบข้อบกพร่องผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยจะลงมาเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

ตารางที่ 1 แสดงการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่าง และ เครื่องมือ

วัตถุประสงค์	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ
1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์	กลุ่มพื้นที่หลัก 9 แห่ง	การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
2. เพื่อศึกษาการจัดการทั่วไป การปฏิบัติการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัด เพชรบูรณ์	กลุ่มพื้นที่ทั่วไป 96 แห่ง	แบบสอบถาม
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์	กลุ่มพื้นที่หลัก 9 แห่ง	การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ความถี่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลคุณภาพ ตรวจสอบความถูกต้องด้วยเทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ด้านการ วิเคราะห์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้าน การตีความ เปรียบเทียบ การสังเคราะห์ และสร้างข้อสรุป

ผลการศึกษา

1. การดำเนินงานตามนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า กระทรวงมหาดไทย โดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วน ท้องถิ่นมีนโยบายการรวมกลุ่มพื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัด เพชรบูรณ์ มีการดำเนินงานตามนโยบาย ดังนี้ 1) มีกลไกการทำงานโดยการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการ สิ่งปฏิกูลและมูลฝอยของจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย รองผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ที่รับผิดชอบ ปฏิบัติหน้าที่ประธานคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอยจังหวัด ท้องถิ่นจังหวัดปฏิบัติหน้าที่เลขานุการ โดยมีหน้าที่เสนอแนะและช่วยเหลือการรวมกลุ่มพื้นที่ จัดให้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำกับติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ลักษณะการรวมกลุ่มพื้นที่ (Cluster) ในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น แบ่งเป็น 9 กลุ่มพื้นที่ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์เป็นเจ้าภาพรวมกลุ่มพื้นที่ อำเภอเมืองจำนวน 19 แห่ง กลุ่มที่ 2 เทศบาลตำบลหนองไผ่เป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอหนองไผ่และ อำเภอ빙สามพัน จำนวน 25 แห่ง กลุ่มที่ 3 เทศบาลตำบลชนแดนเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอ ชนแดนและอำเภอวังโป่ง จำนวน 19 แห่ง กลุ่มที่ 4 เทศบาลตำบลพุเตยเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอ วิเชียรบุรี จำนวน 16 แห่ง กลุ่มที่ 5 เทศบาลตำบลสว่างวัฒนาเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอศรีเทพ จำนวน 8 แห่ง กลุ่มที่ 6 องค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อยเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอเขาค้อ จำนวน 5 แห่ง กลุ่มที่ 7 เทศบาลเมืองหล่มสักเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอหล่มสัก จำนวน 21 แห่ง กลุ่มที่ 8 เทศบาลตำบลหล่มเก่าเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอหล่มเก่า จำนวน 10 แห่ง และกลุ่มที่ 9 องค์การ บริหารส่วนตำบลน้ำหนาวเป็นเจ้าภาพ รวมกลุ่มพื้นที่อำเภอน้ำหนาว จำนวน 4 แห่ง

3) ด้านการบริหาร จัดการงบประมาณ ทรัพยากรหรือวัสดุ อุปกรณ์ พบว่า กลุ่มพื้นที่หลักทั้ง 9 แห่งส่วนใหญ่จะใช้งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ของตนเองในการบริหารจัดการ และมีการเก็บค่าธรรมเนียมในการจัดการขยะมูลฝอยตันละ 350-600 บาท ซึ่งส่วนใหญ่รายได้จะไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในแต่ละปี กลุ่มพื้นที่ที่มีการฝังกลบขยะมูลฝอย อย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill) จำนวน 3 แห่ง คือ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ เทศบาลตำบลชนแดน และเทศบาลตำบลหนองไผ่ ยกเว้นเทศบาลเมืองหล่มสัก เทศบาลเมืองวิเชียรบุรี เทศบาลตำบลหล่มเก่า และเทศบาลตำบลพยุหะ มีการฝังกลบขยะมูลฝอยไม่ถูกหลักสุขาภิบาล มีการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย รวมจำนวน 5 แห่ง คือ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ เทศบาลตำบลชนแดน เทศบาลตำบลหนองไผ่ เทศบาลตำบลสว่างวัฒนา และองค์การบริหารส่วนตำบลเข็กน้อย พบว่า ไม่สามารถรองรับการทิ้งขยะจากสมาชิกได้ทั้งหมด การสนับสนุนงบประมาณ กลุ่มพื้นที่หลักได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักนโยบายและแผนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม งบพัฒนาจังหวัด และงบประมาณของท้องถิ่นเอง นอกจากนี้ แนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต พบว่า อำเภอหล่มสักมีปัญหาในการจัดการขยะมูลฝอยมากขึ้น เนื่องจากมีขยะตกค้างจำนวนมาก และพื้นที่ใหม่ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้เนื่องจากประชาชนต่อต้าน ศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยรวมทั้ง 5 แห่งจะประสบปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง และมีปัญหาในการขายขยะเชื้อเพลิง (Refuse Derived Fuel : RDF) เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายด้าน เช่น ระยะทางการขนย้าย ขยะมีคุณภาพไม่เหมาะสมในการเป็นเชื้อเพลิง เป็นต้น

2. ข้อค้นพบด้านการจัดการทั่วไป การปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า

ตอนที่ 1 ข้อมูลการจัดการทั่วไป

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละการเก็บขนขยะมูลฝอย การเก็บรวบรวม การเก็บกัก

รายการ	N=96	
	จำนวน	ร้อยละ
1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเก็บขนขยะมูลฝอย		
1.1 มีรถขนขยะเอง	67	69.8
1.2 คริวเรือนำจัดเอง	39	40.6
1.3 จ้างเอกชนจัดเก็บ	2	2.1
1.4 ไม่มีรถเก็บขยะ	25	26.0
รวม	96	100
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย		
2.1 จัดถังขยะให้ทุกหลังคาเรือน	53	55.2
2.2 มีจุดรวมขยะในชุมชน	56	58.3
2.3 ประชาชนจัดหาถังขยะเอง	18	18.8
2.4 ไม่ได้ดำเนินการ	19	19.8
รวม	96	100
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเก็บกักขยะมูลฝอย		
3.1 ไม่มีบ่อขยะของตนเอง	36	37.5
3.2 มีบ่อขยะของตนเอง	34	35.4
3.3 ส่งกำจัดที่ศูนย์รวมขยะ (Clusters)	38	39.6
3.4 ประชาชนจัดการเองในครัวเรือน	42	43.8
รวม	96	100

จากตารางที่ 2 พบว่า การเก็บขนขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีรถขนขยะเอง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.8 รองลงมาคริวเรือนำจัดเอง คิดเป็นร้อยละ 40.6 การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอย มีจุดรวมขยะในชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.3 รองลงมา มีการจัดถังขยะให้ทุกหลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.2 และการเก็บกักขยะมูลฝอย องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ประชาชนจัดการเอง ในครัวเรือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.8 รองลงมาส่งกำจัดที่ศูนย์รวมขยะ (Clusters) คิดเป็นร้อยละ 39.6

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านการปฏิบัติ

ตารางที่ 3 การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายข้อ

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D	
1. ด้านการบริหารจัดการ			
1.1 การออกข้อบัญญัติ/เทศบัญญัติ	2.98	0.14	มาก
1.2 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย	2.88	0.39	มาก
1.3 มีการประชุมคณะกรรมการฯ อย่างน้อย 6 ครั้งต่อปี	2.22	0.70	ปานกลาง
1.4 มีการกำหนดกฎ/ระเบียบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน	2.68	0.64	มาก
2. ด้านการจัดการขยะมูลฝอย			
2.1 มีการรณรงค์ 3 ช. (ใช้น้อย ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่) หรือ 3R (Reduce Reuse Recycle)	2.96	0.29	มาก
2.2 ชุมชนมีการคัดแยกขยะในครัวเรือน	2.98	0.20	มาก
2.3 มีการรณรงค์จัดทำขยะเปียกในครัวเรือน	2.98	0.20	มาก
2.4 มีการจัดทำถังขยะเปียกรวมในครัวเรือน	2.99	0.10	มาก
2.5 มีการจัดทำถังขยะเปียกรวมหรือสถานที่รวมขยะเปียกในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนและตลาด	2.94	0.35	มาก
2.6 มีการจัดตั้งจุดรวบรวมขยะอันตราย	3.00	0.00	มาก
2.7 มีการส่งขยะอันตรายไปกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ	3.00	0.00	มาก
2.8 มีการเก็บขนขยะมูลฝอยไปกำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ	2.67	0.55	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D	
2.9 มีการจัดการขยะมูลฝอยตกค้าง	2.75	0.58	มาก
3. การนำไปใช้ประโยชน์			
3.1 ชุมชนมีการนำขยะอินทรีย์ไปทำเป็นปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ	2.85	0.48	มาก
3.2 มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมคัดแยกขยะ	2.55	0.66	มาก
3.3 มีการจัดทำธนาคารขยะรีไซเคิล	2.34	0.67	มาก
3.4 มีการส่งเสริม “อาสาสมัครท้องถิ่นรักโลก”	2.85	0.48	มาก
3.5 มีการพัฒนาความรู้ให้กับแกนนำชุมชน	2.91	0.38	มาก
3.6 มีการพัฒนาบุคคลต้นแบบในชุมชน	2.59	0.65	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่าการปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ จำแนกรายข้อส่วนใหญ่ มีระดับการปฏิบัติมาก ยกเว้น การประชุมคณะกรรมการฯ อย่างน้อย 6 ครั้งต่อปี อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 4 การปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายด้าน

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D	
1. ด้านการบริหารจัดการ			
1.1 ระดับมาก	2.84	0.15	
1.2 ระดับปานกลาง	2.22	0.70	
1.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการบริหารจัดการรวม	2.69	0.34	มาก
2. ด้านการจัดการขยะมูลฝอย			
2.1 ระดับมาก	2.92	0.12	
2.2 ระดับปานกลาง	0	0	
2.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการจัดการขยะมูลฝอยรวม	2.92	0.12	มาก
3. ด้านการนำไปใช้ประโยชน์			
3.1 ระดับมาก	2.69	0.19	
3.2 ระดับปานกลาง	0	0	
3.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการนำไปใช้ประโยชน์รวม	2.69	0.19	มาก
โดยรวม	2.79	0.22	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า การปฏิบัติด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการขยะมูลฝอย และ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายข้อ

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D	
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)			
1.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการจัดการขยะ มูลฝอยของชุมชนร่วมกับท้องถิ่น	3.88	0.76	มาก
1.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของ ประชาชนในชุมชนเพื่อจัดทำโครงการ/กิจกรรมจัดการขยะมูลฝอย	3.63	0.82	ปานกลาง
1.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอการจัดทำร่างเทศบัญญัติของเทศบาล เกี่ยวกับการรักษาความสะอาดในชุมชน	3.52	0.78	มาก
1.4 ประชาชนมีส่วนร่วมได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและแนวทางการบริหาร จัดการขยะของท้องถิ่น	3.95	0.83	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation)			
2.1 ประชาชนมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมของท้องถิ่นในการรณรงค์และร่วมเก็บขยะมูลฝอยในชุมชน	4.02	0.86	มาก
2.2 ประชาชนมีส่วนร่วมนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนมาทำเป็นปุ๋ยหมัก หรือ น้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ	3.68	0.80	มาก
2.3 ประชาชนมีส่วนร่วมคัดแยกประเภทขยะ	4.00	0.75	มาก
2.4 ประชาชนมีส่วนร่วมใช้ถุงผ้า ปิ่นโต หรือตะกร้า มาซื้อสินค้าเพื่อลด การใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟม	3.58	0.79	ปานกลาง
2.5 ประชาชนเสียค่าธรรมเนียมให้แก่ท้องถิ่นในการบริการจัดเก็บขยะมูลฝอย	3.19	1.45	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D	
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)			
3.1 ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดขยะมูลฝอยเช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว หรือถุงพลาสติกที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่	3.96	0.74	มาก
3.2 ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำขยะมูลฝอยจากครัวเรือนมาทิ้งลงถัง ขยะของท้องถิ่น	3.61	1.16	ปานกลาง
3.3 ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนแล้วนำไป ขายเพื่อเพิ่มรายได้	4.00	0.79	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล (Evaluation)			
4.1 ประชาชนส่วนร่วมประเมินผล การเก็บ ขนส่ง ลำเลียง และการกำจัด ขยะมูลฝอยของรถเก็บขยะท้องถิ่น	3.09	0.97	ปานกลาง
4.2 ประชาชนส่วนร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานพนักงานรักษาความ สะอาดของท้องถิ่น	3.05	1.06	ปานกลาง
4.3 ประชาชนส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะในการจัดการขยะ มูลฝอยของท้องถิ่น	3.43	1.07	ปานกลาง
4.4 ประชาชนส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดเก็บ ค่าธรรมเนียมขยะมูล ฝอยของท้องถิ่น	3.06	1.32	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายข้อ พบว่า **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ** ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการจัดการขยะมูลฝอยของ ชุมชนร่วมกับท้องถิ่น และประชาชนมีส่วนร่วมได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและแนวทางการบริหารจัดการขยะของ ท้องถิ่นในระดับมาก **ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ** ประชาชนมีส่วนร่วมปฏิบัติกิจกรรมของท้องถิ่นใน การรณรงค์และร่วมเก็บขยะมูลฝอยในชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมนำขยะมูลฝอยในครัวเรือนมาทำเป็นปุ๋ย หมัก หรือน้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพ

และประชาชนมีส่วนร่วมคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดขยะมูลฝอยเช่น ขวดพลาสติก ขวดแก้ว หรือถุงพลาสติกที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ และประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนแล้ว นำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้ อยู่ในระดับมาก และด้านการมีส่วนร่วมประเมินผลนั้นพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับ ปานกลาง

ตารางที่ 6 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายด้าน

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D	
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)			
1.1 ระดับมาก	3.91	0.05	
1.2 ระดับปานกลาง	3.57	0.07	
1.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรวม	3.74	0.20	มาก
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation)			
2.1 ระดับมาก	3.90	0.19	
2.2 ระดับปานกลาง	3.39	0.28	
2.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติรวม	3.69	0.34	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)			
3.1 ระดับมาก	3.98	0.03	
3.2 ระดับปานกลาง	3.61	1.16	
3.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์รวม	3.86	0.21	มาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การปฏิบัติ	N=96		ระดับการปฏิบัติ
	X	S.D.	
4. ด้านการมีส่วนร่วมประเมินผล (Evaluation)			
4.1 ระดับมาก	0	0	
4.2 ระดับปานกลาง	3.16	0.18	
4.3 ระดับต่ำ	0	0	
เฉลี่ยด้านการมีส่วนร่วมประเมินผลรวม	3.16	0.18	ปานกลาง
โดยรวม	3.66	0.35	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมจำแนกรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัญหาอุปสรรคการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) พบว่า ความร่วมมือและการประสานงานระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมมือในการแก้ปัญหาร่วมกันได้ดีในการจัดการขยะกลางทางและปลายทาง แต่การจัดการขยะต้นทาง พบว่าไม่สามารถจัดการได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ จึงทำให้การจัดการขยะปลายทาง ประสบปัญหาการคัดแยกขยะ ส่งผลให้มีขยะตกค้างในศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย และกลุ่มพื้นที่ทั้ง 9 แห่งพบว่า ศักยภาพในการรองรับปริมาณขยะมูลฝอยไม่สามารถรองรับสมาชิกในกลุ่มได้ทั้งหมดส่งผลให้มี การจัดการขยะในพื้นที่ของตนเองไม่ถูกหลักสุขาภิบาล หรือไม่มีการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเลย

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

กระทรวงมหาดไทยโดยกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายให้มีการรวมกลุ่มพื้นที่ซึ่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ดำเนินการตามนโยบายโดยแบ่งเป็น 9 กลุ่มพื้นที่ ในด้านการปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นได้ออกข้อบังคับหรือเทศบัญญัติครบทุกแห่งแต่พบว่าการบังคับใช้

กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมทุกด้าน แต่บางแห่งยังขาดความร่วมมือ และความตระหนักจากประชาชนในการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง ส่วนการจัดการขยะมูลฝอย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านปริมาณ ประเภทขยะ การเก็บรวบรวม การเก็บขน และกำจัดขยะมูลฝอยนั้นพบว่าปริมาณขยะมีแนวโน้มลดลง ขยะส่วนใหญ่เป็นขยะทั่วไป รองลงมาเป็นขยะอินทรีย์ ซึ่งขยะอินทรีย์นั้น จังหวัดมีนโยบายส่งเสริมให้ทุกหลังคาเรือนมีหลุมขยะเปียกซึ่งสามารถดำเนินการได้กว่าร้อยละ 90 การเก็บรวบรวมส่วนใหญ่จะมีถึงขยะไว้หน้าบ้านของประชาชนและมีรถขนขยะร้อยละ 26 ในการเก็บขน ส่วนการกำจัดขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ในส่วนของการ ปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมจัดการขยะมูลฝอย ตามบทบาทหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนโยบายของรัฐบาลและจังหวัด ส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติมาก ยกเว้นการ ประชุมคณะกรรมการฯ อย่างน้อย 6 ครั้งต่อปี อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับสันชัย พรหมสิทธิ (2562) ได้เสนอว่าการจัดการขยะที่ประสบผลสำเร็จของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ผู้บริหารสูงสุด ขององค์กรต้องมีนโยบายที่ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงานทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ภาครัฐต้องมีแผนงานและงบประมาณในการจัดกิจกรรมลดปริมาณขยะ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการ คัดเลือกพื้นที่ต้นแบบ และสนับสนุนการเรียนรู้จากพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ ภาคประชาสังคมต้องมีการสร้างกฎระเบียบขึ้นใช้ในพื้นที่ เพื่อสร้างความสามัคคี ความมีวินัย และปลูกจิตสำนึกสาธารณะรวมทั้งสร้างการมีส่วนร่วม และกิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะตามหลัก “บวร” ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ยกเว้นการมีส่วนร่วมประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ จันทร์เพ็ญ มินคร (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เสนอไว้ว่า ภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะอยู่ในระดับปานกลาง และปิยวัฒน์ โพชะกะ (2553) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภนพระ อำเภอมัทพวา จังหวัดขอนแก่น เสนอข้อค้นพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความพร้อมและขีดความสามารถขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น

พบว่าขนาดใหญ่จะมีศักยภาพสูงกว่าขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งสอดคล้องกับนครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ (2546) ได้ศึกษาทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ และเสนอว่า ภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับล่างในประเทศฝรั่งเศสมี การดำเนินกิจการต่างๆ ในลักษณะที่เรียกว่า “หลักความสามารถทั่วไป (General Competence) เทศบาลจะมีอำนาจอย่างอิสระ แต่ในทางปฏิบัติก็มีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะเรื่องขนาดของเทศบาล ที่มีขนาดเล็ก ทำให้ขาดศักยภาพทางการบริหารและทรัพยากร ส่วนกลางจึงจำเป็นต้องเข้ามาช่วยเหลือและ แทรกแซงในการให้บริการสาธารณะบางประการ ในส่วนปัญหา อุปสรรคในการรวมกลุ่มพื้นที่ (Clusters) เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ สะท้อนให้เห็นว่า การรวมกลุ่มพื้นที่ดำเนินการตามนโยบายแต่ขาดการแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างจริงจัง และมีข้อจำกัดด้าน ศักยภาพในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลักเช่น การจัดการขยะที่ไม่ถูกต้องตามหลัก วิชาการมีขยะตกค้างในบ่อขยะจำนวนมาก และ เชื้อเพลิงขยะ (Refuse Derived Fuel: RDF) ตกค้าง ในศูนย์จัดการขยะจำนวนมาก เนื่องจากไม่มีบริษัทรับซื้อหรือปิดความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดควรกำหนดให้ประเด็นการจัดการขยะมูลฝอยเป็นนโยบาย สาธารณะหรือที่เรียกว่า “วาระของจังหวัดเพชรบูรณ์” และกำหนดเป็นตัวชี้วัดสำคัญขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมใน การแก้ไขปัญหา รวมถึงประชาชนเพื่อให้ลดขยะต้นทาง และควรติดตามการแก้ปัญหาร่วมกันอย่างจริงจังใน กลุ่มพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกันแก้ไขปัญหามูลฝอยอย่างจริงจังในรูปแบบรวมกลุ่มพื้นที่ โดยอาจมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งงบประมาณ คน วัสดุอุปกรณ์โดยไม่ขัดต่อระเบียบและกฎหมาย

2. ควรจัดทำสัญญาจ้างเอกชนในการจัดการขยะให้รัดกุมมากขึ้น ข้อเสนอแนะต่อประชาชน

ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะต้นทางให้เป็นรูปธรรมและสนับสนุนการดำเนินการที่ยั่งยืน และสร้างความตระหนักให้กับประชาชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษารูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและกระบวนการสร้าง ความร่วมมือของประชาชนต่อการแก้ไขปัญหา

เอกสารอ้างอิง

ควบคุมมลพิษ, กรม. (2551). **คู่มือแนวทางการลด คัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยสำหรับอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน**. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977).

จันทร์เพ็ญ มินคร. (2554). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลบางนางลี่ อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สถาบันวิจัยและพัฒนา.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546). **ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศ เปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน.

ปิยวัฒน์ โปะชะกะ. (2553). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวงโสภพระ อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น**. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ขอนแก่น. 18 : 56-65.

สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). “การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.” **วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. 9 : 67-81.

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดพังงา. (2562). “แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” จังหวัดพังงา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562.”

[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://phangngalocal.go.th/public/news_upload/backend/files_24_1.pdf สืบค้น 10 กรกฎาคม 2563.

สุรศักดิ์ บุญเทียน. (2560). เอกสารประกอบการสอน รายวิชาวิจัยภาคสนาม. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. เอกสารอัดสำเนา.

ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, กรม. (2562). ข้อสั่งการ แนวทางและนโยบายของกรมปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อใช้ในการกำกับ ดูแล และติดตามการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.

ผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนในรายวิชาการอ่าน
แบบบูรณาการ โดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้

แบบบูรณาการ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Result of Evaluate the Achievement in Intergrated Reading
Subject by Using Design and Development Unit of Business
English Students Kanchanaburi Rajabhat University

อนัญญา เอกจัน¹

Ananya Ekjeen¹

Received: August 18, 2020; Revised: October 19, 2020; Accepted: October 22, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทวนสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาการอ่านแบบบูรณาการ โดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ ดำเนินการในงานวิจัยการออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้ทักษะเป็นฐานความคิด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามวัดมาตรฐานการเรียนรู้ 5 ด้านใน มคอ. 2 คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารเทคโนโลยี

¹อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

สารสนเทศ ซึ่งเป็นรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้จาก มคอ. 5 ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.71) ด้านที่นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์มากที่สุด ทางด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน และบุคคลทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.55) สรุปผลวิจัย พบว่าเอกสารต้นแบบในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการมีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นเอกสารประกอบการสอนได้

คำสำคัญ: ทวนสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ อ่านแบบบูรณาการ

Abstract

This paper constructed the results of the verification of the learning achievement by using the design and development of an integrated unit with using skills as a basis for thinking in integrated reading courses of Business English in the 1st semester 2016, 40 students in the second year. This paper used the research of design and development of integrated learning units by using skill-based learning in integrated reading of Business English students Kanchanaburi Rajabhat University. The instruments used in the study were 5 questionnaires measuring the standard of knowledge in TQF2. There are Ethics, Knowledge, Intellect, Interpersonal Relationships and Responsibilities, and Numerical Analysis Skills of Information Communication Technology which was a learning achievement report from TQF5.

The results indicate that resulted of the self-assessment of the students' self-assessments were at the high level .The average results (\bar{x}) = 4.16 and the standard deviation (S.D.) = 0.71) on Interpersonal Relationships and Responsibilities with good human relations with the colleagues workplace and general people had the highest (\bar{x}) results = 4.43 and the standard deviation (S.D.) = 0.55) summary of

research found that documents in detail the academic reader, integrated, efficient, can be used as supporting documentation.

Keywords: constructed the results of the verification of the learning achievement, integrated reading

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 เป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของไทยได้ให้ความสำคัญกับการวิจัยและกำหนด มาตรา หลายมาตรา ที่ชี้ให้เห็นว่าการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ มาตรา 24 (5) ระบุให้ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถใช้การวิจัยเพื่อ ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาเอกสาร และกระบวนการเรียนการสอนให้ให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในยุคปัจจุบันการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาและการเสริมสร้างทักษะการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพนักศึกษาตามกรอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มวิชาหลัก กลุ่มทักษะชีวิตและอาชีพ กลุ่มทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรม และ กลุ่มทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี โดยกำหนดผู้รับผิดชอบ การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 กระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยฝึกกระบวนการ คิด วิเคราะห์ หาเหตุผลในการตอบปัญหา และแก้ไขปัญหา มาตรา 30 ระบุให้ครูผู้สอน ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้สอน นอกจากจัดกระบวนการเรียนการ สอนแล้ว ยังใช้การวิจัยเพื่อศึกษาปัญหา หรือสิ่งที่ต้องการรู้คำตอบ พัฒนาควบคู่กันไปอย่าง ต่อเนื่อง โดยบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนการสอน และทำการวิจัยให้เป็นกระบวนการ เดียวกันเมื่อพิจารณาเป้าหมายประการหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ คือเพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ดี เก่ง มีสุข ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างผู้เรียน ให้ไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยจะต้องคำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ 5 ด้านจาก มคอ. 2 และบูรณาการการจัดการเรียนการสอนกับการวิจัยให้เป็นกระบวนการเดียวกัน นั่นคือ ผู้สอนจะต้องจัดกระบวนการเรียนการสอน และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทำการวิจัยเพื่อจัดการเรียนรู้อันเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาและนำ

ผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ส่วนของผู้เรียน กระบวนการวิจัยจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเครื่องมือการเรียนรู้ติดตัวไปตลอดชีวิตเพราะการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยจะฝึกให้ผู้เรียนค้นคว้าทดลองหรือศึกษาหาความรู้อย่างมีแผนงานที่เป็นระบบน่าเชื่อถือได้

การอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่สำคัญและเป็นปัญหามากในสภาพปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยเฉพาะเอกสารประกอบการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และผู้สอนต้องใช้วิธีการสอนอ่านที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเน้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติเอง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ในการเรียนการสอน ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด ผู้สอนเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาชี้แนะและเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่เข้าใจหรือประสบปัญหาการเรียนการอ่านด้วยวิธีนี้ ผู้เรียนจะมีการอภิปราย แสดงความคิดเห็น เพื่อแสดงความสามารถในการสื่อความหมายตลอดเวลา (นรินทร์ โปธิ, 2549, หน้า 3-4) นอกจากนี้ การอภิปรายที่ใช้การอ่านโดยจะมีการผสมผสานทักษะทั้งการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน ซึ่งถูกถ่ายโอนข้อมูลให้อยู่ในรูปของตาราง แผนภูมิ กราฟ แผนที่หรือเสนอในรูปของการเขียนอย่างอื่นที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเป็นการบูรณาการทักษะภาษา 4 ทักษะเข้าด้วยกัน ทักษะการอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญ เพราะเป็นเครื่องมือในการแสวงหาสรรพวิทยาการต่างๆ หากนักเรียนมีทักษะการอ่านดีแล้ว ย่อมส่งผลให้การเรียนวิชาอื่นๆ บังเกิดผลตามด้วย นอกจากทักษะทางด้าน การอ่านแล้ว ทักษะที่มีความสำคัญยิ่งของการเรียนภาษาอังกฤษ คือทักษะการเขียน ในการนี้ทักษะการเขียนเพื่อการ สื่อสารเป็นทักษะหนึ่งที่มีมุ่งเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงการใช้ภาษาอย่างเหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม (Social Context) และต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางภาษา (linguistic skill) (Widdowson, 1978) โดยที่ผู้เขียนจะต้องเขียนเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ข้อมูลต่างๆ ไปยังผู้อ่าน และพูดในเรื่องที่ตนเองอ่านและเขียนได้ ผลงานที่ผลิตออกมา ต้องอาศัยกระบวนการเขียนอย่างมีระบบทั้งการร่างและมีการประเมินผล โดยตนเองก่อนที่จะถึงมือครูผู้สอนได้ประเมินการเขียนจะสร้างให้เกิดความท้าทายในสิ่งที่ตนเองเขียนก่อนที่จะพูดออกมา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลทวนสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้อย่างไรวิชา รายวิชาการอ่านแบบบูรณาการ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนการอ่านแบบบูรณาการที่

สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรและความต้องการของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อทำเอกสารประกอบการสอนในรายวิชานี้ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการอ่านแบบบูรณาการเป็นการบูรณาการทั้ง 3 ทักษะ คือทักษะการอ่าน เขียน พูด ซึ่งในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการยังไม่มีเอกสารประกอบการสอนที่ใช้อย่างต่อเนื่อง และผู้ทำวิจัยได้ทำการสอนในรายวิชานี้มาหนึ่งภาคเรียน การศึกษา พบว่านักศึกษายังมีปัญหาเรื่องการอ่านแล้วนำข้อมูลมาเขียนและพูดยังไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรที่วางไว้ และนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำซึ่งดูจากผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาเอกภาษาอังกฤษ และภาษาอังกฤษธุรกิจ ปี 2557 จากเหตุผลดังกล่าว รูปแบบการจัดการเรียนการสอนอ่านแบบบูรณาการมีความสำคัญมากซึ่งจะเห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาทางด้านทักษะ การอ่านภาษาอังกฤษอย่างเร่งด่วน การเรียนวิชาภาษาอังกฤษกิจกรรมการอ่านนับว่า มีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวันและนับวันจะมีความสำคัญมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยีต่างๆ โดยเฉพาะในยุคข้อมูลข่าวสารที่ทำให้คนต้องมีความกระตือรือร้น เพื่อให้เป็นคนทันโลกทันเหตุการณ์ โดย อาศัยการอ่านเป็นเครื่องมือ ซึ่งการอ่านเป็นวิธีการที่สำคัญในการแสวงหาความรู้ เพื่อให้ประโยชน์แก่ทุกคนทุก อาชีพ ทุกเพศ และทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียน การอ่านเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการเรียน ผลของการเรียนวิชาต่างๆ ขึ้นอยู่กับความสามารถในการอ่าน กล่าวคือ ถ้านักเรียนมีทักษะในการอ่านสูง ก็จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาอื่นๆ สูง

ด้วยเหตุนี้เมื่อประมวลผลปัญหาและกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อ่าน การศึกษาผลทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ ทักษะเป็นฐานความคิดในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการเพื่อให้นักศึกษาเห็นคุณค่าว่าเรียนไปทำไม เรียนเพื่ออะไร เรียนแล้วได้อะไรและตระหนักเห็นถึง ว่าบทเรียนที่เรียนนั้นเป็นประโยชน์ และมีความหมายแก่ตนเอง (กรมวิชาการ, 2544) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้บูรณาการหลักการและวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแบบองค์รวมให้เป็นผู้ที่มีความรู้ เนื้อหาวิชาทางภาษาทั้ง 3 ทักษะการอ่าน เขียน พูดและรู้จักคิดประเมินและตัดสินใจ

อย่างมีเหตุผลตลอดจนมีลักษณะพึงประสงค์ที่มีความสอดคล้องกับคำอธิบายในรายวิชา
ของหลักสูตร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนในรายวิชาการอ่าน
แบบบูรณาการโดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ สาขาวิชา
ภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

สิ่งที่สำคัญในด้านเนื้อหาของเอกสารการออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ
จำนวน 6 บทเรียน โดยจัดทำในแต่ละบทมีแบบประเมินกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและ
การประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา

ขอบเขตประชากร

ผลการประเมินตนเองของนักศึกษาการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียน
ในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการโดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการครั้ง
นี้คือ นักศึกษาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 40
คน ทั้งเพศชายและเพศหญิง

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการสอนในรายวิชาการอ่าน
แบบบูรณาการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ทั้ง 6 หน่วยการเรียนรู้ โดยนักศึกษาทุกคนมี
เอกสารประกอบการเรียนทั้ง 6 หน่วย

2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้ง 5 ด้าน

3. นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและแปลความหมายข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร

ศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการโดยนำมาใช้เป็นพื้นฐานของข้อมูลเพื่อนำมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เนื้อหาสามารถพัฒนานักศึกษาทางการอ่าน การเขียน และการพูดทั้ง 3 ทักษะ เข้าด้วยกันให้เนื้อหาสอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรและนักศึกษามีความสนใจในเนื้อหาวิชาการอ่านแบบบูรณาการ เอกสารที่นำมาศึกษาและออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้แก่ หนังสือ เอกสาร และตำราวิชาการทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาจัดทำแบบหน่วยการเรียนรู้และแบบสอบถาม

2. การวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือและแบบสอบถามมาวิเคราะห์นำเสนอข้อมูลดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดังนี้

แบบสอบถาม เป็นแบบประเมินตนเองของนักศึกษาเพื่อทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้ง 5 ด้านวิชา การอ่านแบบบูรณาการ ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี โดยการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด นำมาสรุปความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการโดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ทักษะเป็นฐานความคิดในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมของการประเมินตนเองของนักศึกษาการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ที่	รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1	1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย และความรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมาย - ส่งงานตรงเวลา และมีความสะอาดเรียบร้อย - แต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย	3.90	0.78	มาก
2	2. ด้านความรู้ 2.1 ได้ความรู้ความเข้าใจในวิชานี้จากชั้นเรียน นักศึกษาสามารถนำมาเขียนและพูดได้ 2.2 ได้ความรู้ความเข้าใจในรายวิชานี้ไปศึกษาด้วยตนเองในการเพิ่มพูนความรู้ 2.3 สามารถผสมผสานความรู้ในรายวิชานี้เข้ากับความรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในรายวิชาอื่นมาใช้ด้วยกันได้	4.00 4.15 4.15	0.64 0.70 0.77	มาก มาก มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	แปลผล
3	3. ด้านทักษะทางปัญญา สามารถใช้ทักษะและความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชานี้ให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาตนเอง	4.15	0.74	มาก
4	4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ	4.35	0.70	มาก
	4.1 สามารถทำงานกลุ่มตามบทบาท ทำงานกลุ่ม งานคู่ งานเดี่ยวได้	4.43	0.55	มาก
	4.2 มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไป			
5	5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการสืบค้นศึกษาด้วยตนเอง นำเสนอและสื่อสาร เช่น การหาความหมายคำศัพท์ ข่าว บทความได้อย่างถูกต้อง	4.18	0.78	มาก
รวมเฉลี่ย		4.16	0.71	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในภาพรวมของการประเมินตนเองของนักศึกษาการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี พบว่า ผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการอ่านแบบบูรณาการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.71) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงานและบุคคลทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.43 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.55) ส่วนด้านอื่นๆ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ สามารถ

ทำงานกลุ่มตามบทบาท ทำงานกลุ่ม งานคู่ งานเดี่ยวได้ ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.35 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.70) รองลงมาด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการสืบค้นศึกษาด้วยตนเอง นำเสนอและสื่อสาร เช่น การหาความหมายคำศัพท์ ข่าวบทความได้อย่างถูกต้องคือ ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.18 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.78) รองลงมาด้านความรู้ ได้ความรู้ความเข้าใจในรายวิชานี้ไปศึกษาด้วยตนเองในการเพิ่มพูนความรู้ สามารถผสมผสานความรู้ในรายวิชานี้เข้ากับความรู้ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในรายวิชาอื่นมาใช้ด้วยกันได้ และด้านทักษะทางปัญญาสามารถใช้ทักษะและความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชานี้ให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาตนเอง ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.15 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.74) รองลงมาด้านความรู้ ได้ความรู้ความเข้าใจในวิชานี้จากชั้นเรียน นักศึกษาสามารถนำมาเขียนและพูดได้ ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.64) และด้านคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย และความรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมายส่งงานตรงเวลา และมีความสะอาดเรียบร้อย แต่งกายถูกต้องตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.39 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.78) ตามลำดับ

ดังนั้น จากการศึกษาผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ นักศึกษามีทักษะทั้ง 5 ด้านหลังจากเรียนในรายวิชานี้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากระดับมาก ผลค่าเฉลี่ย (\bar{x}) = 4.16 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ((S.D.) = 0.71) คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งผลการประเมินตนเองของนักศึกษาการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาในเรื่องการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับมาก สายสุดา ประยูรสิงห์ (2552) ได้ศึกษาผลการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป ผลการศึกษาพบว่า สรุปผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง TRAVEL วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน 3 (อ 33101) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ มีประสิทธิภาพและเหมาะสม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้น จุฬารัตน์ ต่อหิรัญพุกษ์ (2551 :

หน้า 103-106) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและการจัดการเรียนรู้แบบเสาะหาความรู้ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเสาะหาความรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการดังกล่าวได้ปรับปรุงขั้นตอน Lardizabal (1970) โดยผสมผสานหลักการที่หลากหลาย จึงส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน คือการทำแบบทดสอบก่อน เรียนและทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบหรือยืนยันผลว่า นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้น และทำให้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จุฬารัตน์ ต่อหิรัญพุกษ์. (2551). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่ได้รับการเรียนรู้แบบบูรณาการและการสืบเสาะหาความรู้**. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- นรินทร์ โพธิ. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านการอ่านและความสนใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยวิธีสอนแบบบูรณาการของเมอร์ตอกซ์ (MIA) กับวิธีการสอนแบบปกติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สายสุดา ประยูรสิงห์. (2552). ผลการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง TRAVEL วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน 3 (อ 33101) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อนัญญา เอกจัน. (2560). การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้ทักษะเป็นฐานความคิดในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการ. สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ. กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- Lardizabal, Amparo S. and others. (1970). *Methods and Principles of Teaching*. Quezon City : Alemar-Phoenix.

การสำรวจทุนชุมชนบ้านทิพูเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ
จังหวัดกาญจนบุรี
Community capitals of Ban Thipuye, ChalaeSubdistrict,
Thongpaphum District, Kanchanaburi Province.

บุษบา ทองอุปการ¹
Busaba Thongoupragan¹

Received: August 28, 2020; Revised: October 30, 2020; Accepted: November 4, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาทุนชุมชนบ้านทิพูเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและสำรวจทุนชุมชนบ้านทิพูเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี การรวบรวมข้อมูลใช้การสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่รวม 12 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบแบบสามเส้า และใช้หลักตรรกะวิเคราะห์เชื่อมโยง ผลการวิจัยพบว่า บ้านทิพูเยเป็นชุมชนเก่าแก่ คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงเผลว ตั้งเดิมเป็นชุมชนปิดมีความสัมพันธ์กับภายนอกน้อย วิถีชีวิตชุมชนพึ่งพิงอยู่กับผืนป่าตะวันตก และมีผลต่อรากฐานความคิดความเชื่อและจารีตประเพณี ผลการศึกษาจำแนกทุนชุมชนเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) ทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

(2) ทุนความรู้และภูมิปัญญา การปรับปรุงสาธารณูปโภคโครงสร้างพื้นฐานในปีพ.ศ.2540 ทำให้กลไกการพัฒนาของรัฐเข้าสู่ชุมชนเต็มรูปแบบ มีผลต่อทุนความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม ต่อยอดเกิดเป็นชุดความรู้ใหม่ของชุมชน

คำสำคัญ: ทุนชุมชน กะเหรี่ยงโพลั่ว

Abstract

This research aimed to study the context and exploring community capitals in Ban Thipuye, Chalae Subdistrict, Thongpaphum District, Kanchanaburi Province. The study of context and community capitals was conducted by conducting in-depth interview with 12 key informants obtained by snowball technique. Transect walk and group discussion were also included. Data analysis was conducted by a triangulation technique, contents analysis and interpretation. Results from the study showed that Ban Thipuye was an old Plow Karen community. In the past they had a few relationships to another community. Their ways of life relied on natural and environmental which affected to their fundamental beliefs and taboo. The research results founded the community capitals in 2 groups, natural and environmental capital and knowledge and local wisdom capital. After the improvements of infrastructure in 1987 B.E. The community development supported by state agency was fully set up which influenced to the local wisdom and finally led them to initiating the new community wisdom.

Keywords: community capital, Plow Karen

บทนำ

บ้านทิพุเย เป็นหมู่บ้านกะเหรี่ยงเก่าแก่กลางหุบเขาในตำบลชะแล อำเภอดงพญาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ตั้งชุมชนอยู่ในเทือกเขาพระฤๅษีป่อแร่ เขตอุทยานแห่งชาติเขาแหลม พื้นที่รอยต่อระหว่างดงพญาภูมิกับสังขละบุรี ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทยกะเหรี่ยงโพลว (PLOW) จากอดีตจนถึงปัจจุบันวิถีชีวิตของคนในชุมชนพึ่งพิงอยู่กับผืนป่าตะวันตกในตำบลชะแลและป่าทุ่งใหญ่นเรศวรที่ยังมีสภาพอุดมสมบูรณ์ ภายใต้อิทธิพลหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นต่างๆ และเป็นต้นทุนสำคัญหลักของการก่อเกิดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นซึ่งมีรากฐานมาจากความเชื่อ ศาสนา คติ จารีตประเพณี แบบแผนทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่สั่งสอนปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาทุนชุมชนบ้านทิพุเย โดยเป้าหมายหลักของการวิจัยคือ สำรวจและสืบค้นทุนซึ่งชุมชนมีอยู่ ภายใต้อิทธิพลที่ยึดโยงกันด้วยความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ อันเป็นต้นทุนสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิสังคมของชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านทิพุเย ตำบลชะแล อำเภอดงพญาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อสำรวจทุนชุมชนบ้านทิพุเย ตำบลชะแล อำเภอดงพญาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจและวิจัยเชิงคุณภาพ เทคนิคการรวบรวมข้อมูลใช้การสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball) รวมทั้งสิ้น 12 ราย เครื่องมือที่ใช้คือ แผนที่เดินดิน แบบสัมภาษณ์ แผนที่ความคิด แบบบันทึกภาคสนาม และการเปิดเวทีเพื่อคืนข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยวิธีการใช้ข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่าง เพื่อตรวจสอบยืนยันผลซึ่งกันและกัน ประกอบการตรวจสอบกับผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนบ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

“ทิพเย” เป็นภาษากะเหรี่ยงหมายถึง “ลำห้วยเล็กที่มีต้นเย” อยู่ห่างจากตัวอำเภอทองผาภูมิประมาณ 36 กิโลเมตร ชุมชนตั้งอยู่กลางหุบเขาเขาคุ่งวาพล่อง (เขาไฟข้าวหลาม) โอบล้อมทิศใต้ ทิศตะวันตกและทิศเหนือ เขาคุ่งวากรือ (เขาไฟบง) และเขาคุ่งโปตาน่า โอบล้อมทิศตะวันออก ที่ตั้งชุมชนอยู่ริมห้วยมีลำน้ำ 3 สายไหลผ่านคือ ลำห้วยทิพเย ลำห้วยที่ไร่ป่า และลำห้วยจองกวะ แต่เดิมตามริมน้ำมีต้นเยขึ้นอยู่มากจึงเป็นที่มาของชื่อชุมชน การตั้งบ้านเรือนแรกเริ่มเป็นกลุ่มเครือญาติเล็กๆ กระจายอยู่ตามริมห้วย ดังคำบอกเล่าว่า “...บรรพบุรุษดั้งเดิมที่นี่เป็นกะเหรี่ยงโผล่มาจากพม่า จากทองผาภูมิ ภาษาพูดที่นี่เหมือนกับพม่า เมื่อก่อนมีแค่ 13 หลัง มีบ้านจองแพ่ ลุงกิวซ่า ตาตงไป ส่วนใหญ่อยู่คลิตี้ (ห้วยเสือ) แล้วก็ย้ายเข้ามา มาทำไร่ปลูกข้าวไร่ นามสกุลเพ็งมีกันไม่นานมานี้เอง อย่าง “เกรียงแสนภู” พ่อของกำนันชัชวาลย์เป็นต้นตระกูล เดิมกำนันเองก็ไม่มีนามสกุล “ไทรสังขศิริ” “ทองผาไฉไล” สำนามสกุลนี้เขาพี่น้องกัน...”

รูปที่ 1 ต้นเยเป็นพืชตระกูลหมาก ลักษณะคล้ายต้นเต่าร้างลำต้นสูงทอดตรงมักขึ้นอยู่ตามริมห้วยในป่า

ในอดีตการสัญจรเข้าออกหมู่บ้านใช้ช้างและการเดินเท้าเท่านั้น ทางคมนาคมเส้นแรกเป็นถนนลูกรังสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2529 เพื่อใช้ลากซุงและขนแร่จากเหมืองคลิตี้และเหมืองเคมโก้ เนื่องจากถนนบางช่วงโค้งหักศอกลาดชัน จึงใช้ได้เฉพาะรถขับเคลื่อนสี่ล้อและในฤดูแล้งเท่านั้น ฤดูฝนยังคงต้องใช้การเดินเท้าเป็นหลัก “...เดิมเป็นทางเกวียน จะไปห้วยเสือไม่กี่กิโล เดินครึ่งวัน

ยังไม่ถึงเลย ต้องพักค้างระหว่างทาง ทางมันชันสัตว์ป่าก็เยอะ ที่นี้พอเขาทำเป็นถนนดิน รถที่เข้ามาได้เป็นพวกรถลากซุง รถสี่ล้อที่ใช้มือหมุนลูกสูบ เขาใช้ช่างลากซุงออกมาจากป่า แล้วใช้รถลากต่อไปถนนใหญ่ข้างล่าง...”

ชาวทิพูเยส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยงด้ายขาว¹ นับถือผีตามสายตระกูลฝ่ายหญิง ดั้งเดิมยึดมั่นประเพณีและไหว้ผีอย่างเคร่งครัด แม้ภายหลังหันมานับถือศาสนาพุทธ แต่ความเชื่อเหล่านั้นยังคงอยู่โดยเฉพาะการเซ่นเจ้าที่เจ้าทาง การบอกกล่าวบรรพชนให้ปกป้องรักษาลูกหลาน ต่อมาเมื่อมีคนภายนอกเข้ามาอาศัยในชุมชนมากขึ้น และ “การกินผี” มีความยุ่งยาก ความเชื่อเรื่องผีของชาวทิพูเยจึงลดลงอย่างมาก “...เดี๋ยวนี้ไม่นับถือผีแล้ว ไหว้พระ แต่พ่อแม่เรายังถือผี ไหว้ผียาก ทำอะไรไม่ถูกก็ไม่จบ ทำแล้วทำเล่า ต้องใช้ครูใช้อาจารย์ทำพิธี...”

รูปที่ 2 ชาวทิพูเยดั้งเดิม

สำหรับที่อยู่อาศัย นิยมสร้างบ้านเสาไม้ยกพื้นมีชานบ้าน ปลูกง่าย ๆ ด้วยวัสดุธรรมชาติ โครงสร้างไม่ถาวร ใช้ไม้ไผ่ทำพื้นและฝาบ้าน ด้วบ้านผูกด้วยดอก หลังคามุงหญ้าคา ใบหวาย หรือใบตอง ผู้มีฐานะดีจะสะสมไม้เนื้อแข็ง เช่น ประดู่ มะค่าโมง จนได้ปริมาณเพียงพอจึงนำมาปลูกสร้างบ้าน

¹กะเหรี่ยงโพลั่วด้ายขาวดั้งเดิมมีการไหว้ผี กินอ้น กินปลา บูชาต้นไม้ เมื่อหันมานับถือศาสนาพุทธ บางกลุ่มได้เปลี่ยนมาผูกข้อมือด้วยด้ายเหลือง บางกลุ่มเลิกผูกข้อมือและเปลี่ยนมากินน้ำสุก กลุ่มด้ายขาวในไทยได้ปรับตัวเข้ากับพุทธศาสนา เปลี่ยนจากไหว้ผีป่าเป็นไหว้ผีบ้านไหว้พระในบ้าน แต่ไม่ตีมนุสา ต่างจากกลุ่มกินน้ำสุกและด้ายเหลืองที่ตีมนุสาเพราะตีความว่าเหล้าเป็นน้ำสุก อย่างไรก็ตามก็ตีสังคมกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในพุทธศาสนา งดฆ่าสัตว์ ตัดต้นไม้ และไปทำบุญที่วัดในวันพระ

รูปที่ 3 สภาพบ้านเรือนในชุมชน และวัสดุธรรมชาติที่นำมาใช้ปลูกสร้าง

ด้านการประกอบอาชีพ เดิมชาวบ้านทั้งหมดยังชีพด้วยการเพาะปลูกข้าวไร่แบบหมุนเวียน ปลูกพืชอาหารต่างๆ เช่น พริก พักทอง เผือก มัน ข้าวโพด ผักสวนครัวรวมอยู่ในไร่ข้าว หรือที่เรียกว่า “เขอะ” และหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติใกล้บ้าน ลักษณะเศรษฐกิจเพื่อยังชีพเป็นหลัก การประกาศพื้นที่เขาพระฤๅษีบ่อแร่เป็นอุทยานแห่งชาติเขาแหลมในปี พ.ศ.2534 ได้ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนบ้านทิพูเยทั้งหมดโดยไม่ได้กันพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ทำกินออกจากอุทยาน ชุมชนทิพูเยจึงตกอยู่ในฐานะผู้บุกรุก และมีผลอย่างมากต่อการยังชีพแบบวิถีกะเหรี่ยงดั้งเดิม **ด้านการแพทย์** ยังมีการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรควบคู่ไปกับไสยศาสตร์และการเสกเป่า การรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันต้องไปสถานีอนามัยเกริงกระเวียซึ่งอยู่ห่างหมู่บ้านประมาณ 5 กิโลเมตร **ด้านการศึกษา** ในปีพ.ศ.2521 มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา โดยล่ามและเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานทำหน้าที่สอนหนังสือให้กับสมาชิกชุมชน ปัจจุบันเยาวชนในชุมชนส่วนใหญ่ศึกษาที่โรงเรียนเกริงกระเวียซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 4 กิโลเมตร และมีครูจาก กศน.มาประจำที่หมู่บ้าน

ปี พ.ศ. 2540 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรที่บ้านทิพูเย และมีพระราชเสาวนีย์ให้พิจารณาหาแนวทางช่วยเหลือเรื่องที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย การส่งเสริมอาชีพ และรายได้ให้กับราษฎร และเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงาน ได้ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จัดตั้งธนาคารข้าวขึ้นที่บ้านทิพูเย บ้านคลิตี้ และบ้านเกริง

กระเวีย บ้านทิพูเยจึงได้รับการยอมรับมากขึ้น และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาพัฒนาชุมชนอย่างเต็มรูปแบบ

2. ชุมชนบ้านทิพูเย

ในการศึกษาชุมชนบ้านทิพูเย ผู้วิจัยทำการศึกษาใน 2 กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ ชุมชนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนความรู้และภูมิปัญญา โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ชุมชนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ตั้งชุมชนทิพูเยอยู่กลางหุบเขา พื้นที่ตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่บนพื้นราบริมห้วยพวย ส่วนพื้นที่ทำกินมีลำห้วยไหลผ่านหลายสาย อาทิ ลำห้วยโปตาน่า ลำห้วยแห้ง ลำห้วยแม่ทองเฒ่า ผืนป่ารอบๆ ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์อย่างมาก สะท้อนผ่านคำพูดอย่างภาคภูมิใจว่า “..ไม่ในป่ามีแทบทุกพันธุ์ ไม่แดง ประดู่ รมมัว เต็ง รัง ชิงชัน มะค่ามีหมด ไม่มีก็แต่พุง (หัวเราะ)...” ความผูกพันอย่างแนบแน่นกับผืนป่า การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติตามจำเป็น และการให้ความเคารพต่อธรรมชาติของชาวทิพูเยส่งผ่านความเชื่อและศรัทธาหลายรูปแบบ อาทิ พิธี“ไหว้ผีกินอิน” ซึ่งจัดทำขึ้นปีละครั้งเพื่อไหว้ผีบรรพบุรุษ ณ ต้นไม้ประจำครอบครัว “บาสื่อละ” ประเพณีไหว้ต้นไม้เพื่อขอขมาป่า ถือได้ว่าเป็นกุศโลบายรวมญาติพี่น้อง สานความแนบแน่นของสายสัมพันธ์เชิงเครือญาติ “เตปอทุ” การนำรกเด็กแรกใส่กระบอกไม้ไผ่ปิดฝาด้วยผ้าผูกไว้กับต้นไม้ และห้ามตัดต้นไม้เพราะเชื่อว่าขวัญของทารกอาศัยอยู่ที่นั่น การไม่โค่นไม้บางชนิด เช่น โพธิ์ ไทร ขานาง ไม่ตัดไม้ที่ขึ้นบนจอมปลวก ไม้ใหญ่ริมลำธาร ลูกไม้ (ไม้เล็ก) ตลอดจนการล่าสัตว์เป็นไปเพื่อยังชีพเท่านั้น ฯลฯ การเคารพต่อป่าตลอดจนความเชื่อและศรัทธาที่เกี่ยวเนื่องกับผืนป่าผ่านปรากฏการณ์ต่างๆ ยังเป็นสายธารก่อเกิดทุนความรู้และภูมิปัญญา ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตและวิถีทำกินของชาวทิพูเย สะท้อนผ่านความมั่นคงทางอาหาร ความเป็นอยู่ อาชีพในชุมชน และอื่นๆ

ด้านความมั่นคงทางอาหาร ความสมบูรณ์ของทุนธรรมชาติมีผลให้พืชพรรณธัญหารรอบชุมชนอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี “...อยากกินผักอะไรก็ไปเก็บเอามาแกง มาลวกจิ้มน้ำพริก ผักหวาน ผักกูด หวาย นีบุนเบลอเฒ่า (ดอกดิน) ลวกจิ้มน้ำพริก แกงส้ม ทำได้หมด มันจะขึ้นหลังไฟป่ามอดมีฝนลงหน่อยๆ เดือนเมษา-พฤษภานี่แหละ อยู่บนเนินนูน มองขึ้นไปตอนเย็นๆ ดอกขาวโพลนไปหมด...”

รูปที่ 4 บุเบลอไผ่

ความเชื่อกะเหรี่ยงโพล่าไม่เลี้ยงสัตว์เพื่อนำมากินเป็นอาหาร การล่าหรือหาสัตว์จากป่ามาประกอบอาหารการกินในครัวเรือนจึงเป็นวิถีถือปฏิบัติของหญิงและชายชาวพยูเอแม่ในยุคปัจจุบัน “...อยากกินอะไรก็ไปหาเอาในป่า ตุ่น อัน บั้ง ช่วงเกี่ยวข้าว บั้งมันทำรังอยู่ในดิน ดูนางจะชักใย บางๆ ปิดปากรูไว้ ก็เอาหญ้าแห้ง แห่เอาไข่มัน ไข่มันขาวๆ ขนาดเท่าไข่ไก่ มีใยหุ้มเหนียวๆ ไข่จะติดขึ้นมากับหญ้า เอาไปเผาหรือกินสดๆก็ได้ ถ้าได้ตัวบั้งก็เอาไปเผากิน...วันนี้จะแกงลูกกึ่งลูกปลาไม่ต้องซื้อหรือออกไปหาตามริมห้วย หญ้าคลุมๆ อยู่ ก็ถกออก มันซอ่นๆ อยู่ใต้หญ้า ซ้อนมาแกงกับผักใบเปรี้ยว...”

ป่าไผ่ซึ่งขึ้นอยู่รอบหมู่บ้านถือเป็นทุนธรรมชาติที่สำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของชุมชนอย่างมากเช่นกัน ไผ่ที่นำมาใช้ประโยชน์มากคือไผ่บง ไผ่वल และไผ่มันหมู ที่นิยมนำหน่อไม่มารับประทานคือไผ่มันหมูซึ่งหน่อมีรสชาติหวานอร่อยและไผ่บงที่มีรสชาติเผื่อน้อย สำหรับไผ่वलรสชาติหน่อไม้ค่อนข้างเผื่อนใช้เวลาต้มนาน จึงนิยมนำมาทำหน่อไม้ต้อง

รูปที่ 5 หมูส้มหน่อไม้และน้ำพริกแดงเปรี้ยว

สำหรับไผ่มันหนูนอกจากนิยมกินหน่อแล้ว ด้วยลำปล้องยาวสีขาวนวลมันลื่น จึงนิยมนำมาทำพื้นบ้าน สำหรับไผ่ซางหรือไผ่รวลเนื้อไผ่ค่อนข้างอ่อนแต่เหนียว จักตอกเป็นเส้นเล็กๆ ได้ดี มักนำมาจักสานเป็นเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ และเพื่อรักษาป่าให้คงความสมบูรณ์ ชุมชนได้กำหนดกติกาการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน “...ใครก็เข้าไปเก็บของป่ามากินมาใช้ได้ แต่ต้องช่วยกันดูแล หน่อไม้เอาแต่กำลึงกิน ไม่ซูดหน่อเล็กไม่ตัดหน่อใหญ่ ซูดได้วันละ 3 หน่อ กำหนดเวลาเข้าไปซูดด้วยปล้อยให้ไผ่โตบ้าง ไม่ใช่เข้าไปซูดได้ทั้งปี...ใครอยากได้น้ำผึ้งก็ไปตีเอา หมู่บ้านเรามีกลุ่มหาผึ้งอยู่ 4-5 กลุ่ม ต้นผึ้งในป่าบางต้นมีผึ้งทำรังเป็นสิบเป็นร้อยรัง ใครเจอก่อนก็ของคนนั้น ทำเครื่องหมายไว้ ตีกันปีละหนช่วงเมษา-พฤษภา ตอกทยอยขึ้นไปตัดหัวน้ำหวานตอนกลางคืน ผึ้งมีมติไว้กินเอง ผึ้งหลวงตีชาย รังมันใหญ่น้ำผึ้งมีมาก ...”

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ทนุธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านทิฟูเย โดยภาพรวมสภาพยังค่อนข้างสมบูรณ์ อันเป็นผลมาจากความเคารพต่อธรรมชาติ ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี และกติกาของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่าที่ผูกติดฝังแน่นในวิถีชีวิตของชาวชุมชน และกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของทุนชุมชนอื่นๆ

(2) ทุนความรู้ภูมิปัญญา

1. ความรู้และภูมิปัญญาเกษตรกรรม ระบบความรู้ที่เกี่ยวกับการผลิตภายใต้ระบบเกษตรกรรมแบบไร่หมุนเวียน เป็นระบบความรู้ที่มีคุณลักษณะหลากหลายซับซ้อน รวมความรู้เกี่ยวกับป่า ความรู้เกี่ยวกับภูมิอากาศ ความรู้เกี่ยวกับพืช ความรู้เกี่ยวกับสัตว์และความรู้เกี่ยวกับสิ่งคุ้มครองธรรมชาติเข้าด้วยกัน ไร่ข้าว หรือ ”เขอะ” ถือเป็นชีวิตของชาวกะเหรี่ยง และเชื่อว่าสิ่ง

ศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองแผ่นดินคือ "ช่งทะรี" (แม่พระธรณี) ต้องทำพิธีบวงสรวงก่อนการเลือกพื้นที่ทำไร่ พร้อมข้อห้ามในการเลือกพื้นที่ต่างๆ อาทิ ไม่เลือกป่าดงดิบทำไร่เพราะการตัดไม้ใหญ่เป็นสิ่งขัดแย้งกับความเชื่อ ไม่ทำไร่บริเวณ "ทิตองปุ" (ที่ต่าน้ำหรือน้ำผุด) ซึ่งในทางนิเวศน์คือแหล่งต้นน้ำลำธารนั่นเอง เนื่องจากเชื่อว่าเจ้าที่แรงและพื้นที่ชุ่มน้ำนั้นมักมีสัตว์ลงรบกวน และมักเลือกพื้นที่ป่าไผ่เพราะดินมีความอุดมสมบูรณ์ อายุการฟื้นตัวเร็วและต้นไม้ใหญ่ในป่าไผ่มีอยู่ไม่มากนัก ไร่ข้าวกะเหรียงไม่มีการยกคันดินขังน้ำแบบนาที่ราบ พิษอื่นๆ เช่น ข้าวโพด พริก ยาสูบ ผักสวนครัวปลูกรวมกับข้าวในแปลงเดียวกัน การทำไร่เป็นไปตามฤดูกาล ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม แรงงานในครอบครัวจะร่วมกันถางพื้นที่ตากไร่และเผาไร่ และเผาอีกครั้งช่วงพฤษภาคมเพื่อทำลายวัชพืช เมื่อฝนมาในเดือนมิถุนายนจะหยอดเมล็ดข้าวปลูก ใช้เวลาประมาณหกเดือนก็ทำการเก็บเกี่ยว โดยไม่ใช้ปุ๋ยและสารเคมี "...เราปลูกพันธุ์พื้นเมืองเท่านั้น "บ้อฟิงอ้ว" เม็ดอวบๆ เหนียวๆ ปลูกประมาณ 5-6 เดือนก็เกี่ยว ปลูกอยู่ 2 ไร่ ปลูกเอาไว้กิน ไม่ขาย เก็บไว้กิน ไว้ทำพันธุ์ เก็บเป็นข้าวเปลือก...จะกินค่อยสี ตอนเช้าดูข้าวที่เหลือในถังก่อน แล้วเอาข้าวเปลือกมาตากแดด แล้วค่อยตำข้าวตอนเย็น เอาแค่ว่ากินไม่ต้องมาก..."

การสืบทอดองค์ความรู้ในการจัดการธรรมชาติ การรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในระบบการผลิตมักเป็นผู้หญิง เนื่องจากเป็นผู้คัดเลือกสายพันธุ์และวางระบบเพาะปลูก เช่น พืชเถาปลูกริมต้นไม้ในไร่เพื่อสะดวกต่อการเก็บเกี่ยว พืชบางชนิด เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ปลูกห่างกันเพื่อไม่ให้แย่งอาหารกัน พืชบางชนิดงอกงามดีในดินที่มีขี้เถ้ามาก เช่น พริกกะเหรียง มะเขือ ยาสูบ เผือก มักปลูกใกล้ตอหรือเศษไม้ที่ถูกเผา อ้อยปลูกใกล้น้ำ บางชนิดปลูกรวมไปกับข้าว เช่น ถั่ว แตงเปรี้ยว แม้วิธีการปลูกข้าวไร่มีความแตกต่างจากนาพื้นราบ แต่การนับถือ "พิบูลโย" (พิแปลว่ายาย) กล่าวได้ว่าคล้ายคลึงกับการให้ความเคารพนับถือแม่โพสพของนาพื้นราบ ชาวกะเหรียงเชื่อกันว่าข้าวมีชีวิตจิตใจมีขวัญเช่นเดียวกับคน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองดูแลข้าวอยู่คือพิบูลโย หลังเก็บเกี่ยวผลผลิตในไร่ข้าว ชาวบ้านจะจัดพิธีเพื่อขอบคุณและอุทิศส่วนกุศลแก่สัตว์และพืชที่ตายไประหว่างการทำไร่ ทั้งยังเป็นการทำบุญถวายข้าวใหม่แก่พระสงฆ์ "...พอได้ข้าวใหม่มา เราก็กินพิบูลโย เอาดอกไม้ แกงปลา แกงกุ่ม หัวเผือก หุงข้าวใหม่ที่ได้มา ให้อวยขอบคุณพิบูลโย กินข้าวกินปลากันในยุ้ง เหมือนมาเลี้ยงข้าวกัน แล้วเอาข้าวใหม่ไปถวายวัด แจกคนแก่ในหมู่บ้าน..."

ไร้หมุ่นเวียนแบบกะเหรี่ยงเรียกได้อีกแบบว่า “ไร้ซาก” เป็นภูมิปัญญาการเกษตรที่ชาวกะเหรี่ยงสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน กล่าวคือหลังทำไร่ในพื้นที่นั้นไปได้ระยะหนึ่ง ชาวกะเหรี่ยงจะย้ายหลักแหล่งไปที่อื่น แต่ย้งวนเวียนไม่ไกลจากที่เดิมนัก ทั้งไร้ซากนั้นไว้จนดินฟื้นตัวกลับมาอุดมสมบูรณ์ ซึ่งอาจนาน 7-10 ปี จึงจะวนกลับมาทำไร้ใหม่บนไร้ซากเดิม เนื่องจากวิธีการผลิตใช้การเผาไร้เพื่อปลูกข้าวทำให้ผืนดินขาดความสมบูรณ์ จึงไม่ปลูกข้าวไร้ซ้ำที่เดิมเป็นเวลานาน แต่จะทำไร้หมุ่นเวียนเพื่อให้ธรรมชาติได้ฟื้นตัวเอง ก่อนการประกาศเป็นเขตอุทยานและใช้กฎหมายอนุรักษ์ป่าเพื่อรักษาระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ ชาวทิพเยทำไร้หมุ่นเวียนบนซากไร้เดิม โดยบรรพบุรุษได้เคยวนเวียนย้ายและกลับมาตั้งหมู่บ้านทิพเยซ้ำถึง 3 รอบ ก่อนตั้งถิ่นฐานถาวรเช่นปัจจุบัน ข้อจำกัดทางกฎหมายดังกล่าวมีผลให้พื้นที่ทำไร้ถูกจำกัดลงเหลือเพียงไม่กี่แปลง ไม่สอดคล้องกับรูปแบบและนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งยังมีผลต่อพิธีกรรมที่เริ่มสูญหายจากชุมชน

รูปที่ 6 ข้าวไร้สายพันธุ์ป้อฟั้งอ้ว

2. ความรู้และภูมิปัญญาการทอผ้า ผู้หญิงทิพเยส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการทอผ้ายังสามารถพบเห็นเครื่องมือที่เกี่ยวกับการทอได้ในหลายครัวเรือนและหลายคนยังนิยมทอผ้าใช้เอง ลายผ้าเฉพาะเรียกว่า “ลายกะเหรี่ยง” ซึ่งเป็นลายดั้งเดิม ใช้วิธีการทอด้วยกี่เอวหรือมัดเอว วิธีทอมี 2 แบบ คือ “โซ่ง” หรือยกลาย มักทอเป็นผ้าถุงผ้านุ่ง “โซ่ลิ่ง” หรือจก-ลาย” นิยมทอเป็นผ้าถุง เสื้อ ย่อม ก่อนขึ้นเครื่องทอ ต้องกำหนดความต้องการก่อนว่าจะทออะไร และกำหนดขนาดไปพร้อมกัน เนื่องจากลักษณะของเครื่องนุ่งห่มเป็นการนำผ้าแต่ละชิ้นมาเย็บประกอบกันโดยไม่ตัด การทอผ้าแต่ละครั้งจึงต้องกะให้ได้ขนาดที่จะนำมาเย็บแล้วสวมได้พอดีตัว โดยใช้วิธีกะประมาณโดยอาศัยความเคยชิน แต่ละผืนใช้เวลาทอประมาณ 1-2 เดือนเป็นอย่างน้อย สีที่ใช้

ย้อมผ้าทำจากวัตถุดิบธรรมชาติ เช่น สีแดงจากโหนด (แก่นฝาง) สีเขียวจากไทรแลนดู (เปลือกต้นเพกา) สีเหลืองจากเสยอ (ขมิ้น) “...คนกะเหรี่ยงทอผ้าใช้เอง เรามีลายเฉพาะเรียกสายกะเหรี่ยง ถ้าทอผ้าเราจะแบ่งผ้าเป็น 3 ส่วน ยกสายสองส่วน จกสายหนึ่งส่วน ทอจกยากกว่าซ้ากว่า เราใช้ขนเม่นจกสาย เดินไปเก็บเอาในป่าที่มันสลัดๆทิ้งไว้...ผืนนี้ทอใส่เองจะป็นิ่งแล้วยังไม่เสร็จเลยเมื่อก่อนเราสอนกันเฉพาะในครอบครัว สอนให้กับญาติๆ แต่เดี๋ยวนี้ใครอยากเรียนทอผ้าแบบกะเหรี่ยงก็มาได้ เราสอนให้...”

การกะขนาดของผ้าที่จะทอแต่ละครั้ง ผู้ทอจะยึดรูปร่างของตนเป็นหลักว่า เมื่อขึ้นเครื่องทอเพื่อทอเสื้อของตนต้องเรียงด้ายสูงประมาณเท่าไทรของไม้ที่เสียบบน "แท แบร อะ" (ไม้ขึ้นเครื่องทอ) เช่น ครึ่งไม้หรือค่อนไม้ เมื่อต้องทอให้ผู้อื่นจะเพิ่มหรือลดขนาดของด้ายลง

รูปที่ 7 การทอผ้าแบบมัดเอวหรือก๊อว

3. ความรู้และภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้าน ด้วยความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เจ้าป่าเจ้าเขาและการถือผี กอปรกับวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกับผืนป่ามายาวนาน องค์ความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ จึงเป็นความรู้ด้านการใช้สมุนไพรและยาพื้นบ้าน มีทั้งเพื่อบำบัดและป้องกัน ส่วนใหญ่รักษาโรคพื้นฐาน เช่น เป็นไข้ ปวดท้อง แผลอักเสบ โดยหมอสุมุนไพรหรือผู้รู้จะเข้าป่าเก็บสมุนไพรเฉพาะเท่าที่ต้องการใช้ เมื่อหมดจึงจะกลับเข้าป่าไปเก็บหาใหม่ สุมุนไพรบางชนิดผู้ให้ข้อมูลบอกชื่อที่เป็นภาษาไทยได้แต่บางชนิดก็ไม่ทราบ “...เจ้าะ เป็นไม้เถาขึ้นอยู่ในป่า ตัดเถาแล้วกินน้ำที่หยดจากเถาเลยใช้แก้แสบแก้แผลในกระเพาะ...หน่อโอบีขุดมาต้มน้ำกิน ถ่ายพยาธิ แก้ปวดท้อง ท้องร่วง...จงกะเล่อ (รางจืด) อันนี้เอาไว้ถอนพิษ ไทรแลนดู

(เพกา) ผสมลูกสะบ้า ใช้แก้ก้เสบ...ใคร่ อันนี้ไม่ค่อยเจอตัวนี้หายาก มีในป่าลึกๆ คนที่คลิตี้เขา กินกำมอคโซน เอาใคร่ให้กินให้อ้วกก่อน กินต่อเนื่อง 2 อาทิตย์ ไม่ตาย ..พริกไทกระเทียมตำ รวมกันใส่ห่อผ้าอังไฟพอรุ่นๆ แล้วตั้งไว้บนกลางหัว แก้ปวดหัวได้ หรือเอาดินประสิวโขลกรวมกับ ใบผักทองโปะที่หัวแล้วนวด ก็ช่วยลดปวดหัวได้...”

รูปที่ 8 “นองจี้ปะ” นำมาแช่น้ำเปล่า ทิ้งไว้ 3-4 ชั่วโมง น้ำจะมีรสขมจัด
นำมาต้ม แก้ปวดมื่อย ปวดเอวและหลัง

ชาวทิพูยังใช้การเสกเป่าน้ำมันต์และพิธีทางไสยศาสตร์ควบคู่ไปกับการใช้สมุนไพร เช่น การ “เสยคู้” เป็นการใช้ร่างทรงเพื่อเชื่อมคนกับเทพ “...คนกะเหรี่ยงพูเยเกือบทุกคนใช้สมุนไพร ธรรมชาติร่วมกับเป่าเสก เราเชื่อผี เชื่อเจ้าป่าเจ้าเขา...ไม่สบายเราก้ทำพิธีของเขา เอาก้อนข้าว สุกพันด้วยด้ายขาว ให้คนเจ็บจับปลายด้ายไว้ หมอก้จะท่องคาถา อธิษฐานถาม ถ้าเส้นด้ายแกว่ง ไปมา ก็ถามสาเหตุที่เจ็บป่วยได้ ทำอะไรไม่ดีมาหรือเปล่า วิธีแก้ทำยังงี้...คนท้องแก้ก่อนคลอด ต้องทำ ที-อู่วู เอาตัวเดียวอันเดียวของกวางฝนกับน้ำมันต์ หมอต้าแยจะเอาทาที่หน้าท้อง ช่วยให้ คลอดง่าย...ที่ชาวบ้านนับถือก้มี หมอนะโฮหรือทองหก “พงจู” (จับชีพจร) ได้ หลวงพ่อวินเตอร์ เป็นพระมาจากพม่า เก่งมากเรื่องยาเรื่องสมุนไพร หมอต้าแยประจำชุมชน นอแตะ นง...”

ทั้งนี้เนื่องจากความรู้สมุนไพรต่างๆ ที่รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเหล่านี้ นับวันผู้รับถ่ายทอดความรู้ มีแต่จะลดน้อยลง

4. ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้าน อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์และวิถีชีวิต ชาวกะเหรี่ยงที่ผูกพันอยู่กับพุทธศาสนาและธรรมชาติที่อยู่รายล้อมรอบตัวสะท้อนผ่านดนตรีและ ศิลปการแสดงต่างๆ ตัวอย่างเช่น “เทอ์ลีตง” หรือรำตง ซึ่งภาษากะเหรี่ยงหมายถึงการเหยียบย่ำ

หรือการเดินรำให้เข้าจังหวะ โดยมีเครื่องเคาะจังหวะทำจากกระบอกไม้ไผ่ ที่เรียกว่า “วาเหล่เคาะ” เป็นการแสดงที่ผสมผสานการร้อง การรำ และการทำจังหวะ พร้อมแสดงอารมณ์และความรู้สึก บทร้องมีทั้งภาษากะเหรี่ยงและพม่า ทำรำเรียบง่ายเน้นการทำซ้ำ เนื้อหาการแสดงส่วนใหญ่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและความศรัทธาเฉพาะกลุ่มชน “...เพลงเดิมๆ เป็นภาษากะเหรี่ยง เนื้อเพลงสะท้อนชีวิตของพวกเราที่อยู่กับธรรมชาติ ตอนนี้มีแต่งเพลงใหม่ๆ ขึ้นมา ประกอบทำรำ ก็มีการดัดแปลงไปบ้าง...ใช้เกราะไม้ไผ่ให้จังหวะ ต้องคัดไม้ไผ่ลำใหญ่ปล้องไม่ยาวมาทำ จะได้เสียงก้องนำฟัง...คนเล่นเรามี 2 กลุ่ม กลุ่มเล็กๆ อายุสักสิบกว่าปี มีประมาณ 30 คน กำลังฝึกกันอยู่ ส่วนกลุ่มผู้ใหญ่ก็มีราวๆ 20 คน พี่ปราจีนเขาเป็นคนสอน...”

รูปที่ 9 เตหน้า เครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายพิณ

5. ความรู้และภูมิปัญญาต่อยอดต่อเติม จากการศึกษาที่ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเสด็จเยี่ยมหมู่บ้านทิพเยในในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2540 มีผลผลักดันให้เกิดการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้หญิง โดยใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนเป็นฐาน เช่น กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ต่อมาได้ขยายเป็นกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและกลุ่มปักผ้าไหมลายศิลป์ “...เดิมเราทอก็เอว ยกลายจกลายแบบกะเหรี่ยงดั้งเดิม อันนั้นก็ยังมีอยู่ส่วนใหญ่ทอที่บ้าน แต่ตอนนี้มีกลุ่มทอผ้าไหมจกลายด้วยมีราว 20 คน มีกลุ่มปักผ้าไหมลายศิลป์ ท่านให้ครูจากที่วังมาสอนสิบกว่าปีแล้ว มาสอนตั้งแต่ปี 44 ทอผ้าไหมเราใช้ก็กระตุกกับกระสวยพุ่ง มารวมตัวกันทำที่ศูนย์ ถ้าเป็นลายทอง ใช้ก็จกตีนจก ผืนนี้ทำ 2 เดือน ยาวสองเมตรห้าสิบเป็นหลัก ต่ำสุดก็สองเมตร กว้างประมาณ 30 เซนต์ ส่วนใหญ่ก็มานั่งทอแทบทุกวัน ตั้งแต่ปี 46 เราทำมา 11 ปีแล้ว...”

การทอและย้อมผ้า ของกลุ่มทอผ้าไหม

สำหรับกลุ่มปักผ้าไหมลายศิลป์ มีสมาชิกกลุ่ม 18 คน “..เขาให้ครูมาสอน มาอยู่เดือนสองเดือนสอนจนเป็น มาไม่บ่อยบางปีมาบางปีไม่มา บางทีก็ไปอบรมที่หัวหินที่วังไกลกังวล...ลายปักกับไหมมาจากวัง พวกนี้ไหมน้อยผู้พันเพ็งเอามาให้ มาเดือนละหน มาจ่ายค่าแรงด้วย รายได้เป็นเบี้ยเลี้ยง นับเป็นวัน วันละ110 -160 บาท มานั่งปักที่นี่ แปดโมงครึ่งถึงสี่โมงครึ่ง มาที่วันก็ลงซื้อไว้ ผ้าที่ปักแยกต่างหาก ทางวังเขารับไปตีราคา หลักพันขึ้นไปบางชิ้นก็เป็นหมื่น...”

รูปที่ 10 กลุ่มปักผ้าไหมลาย

นอกจากภูมิปัญญาทอผ้าดั้งเดิม ที่ได้รับการต่อยอดต่อเติมจนเป็นความรู้ชุดใหม่ของชุมชน และกลายเป็นอาชีพเสริมสำคัญของกลุ่มผู้หญิงบ้านทิพเย ภูมิปัญญาการจักสานก็ได้รับการต่อยอดต่อเติมความรู้เช่นกัน ปัจจุบันชาวชุมชนได้เรียนรู้รูปทรงผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ลวดลายประยุกต์ และปรับเปลี่ยนวัตถุดิบในการจักสาน ขณะเดียวกันชาวชุมชนเองก็ได้ประยุกต์อุปกรณ์เครื่องมือบางอย่างให้เหมาะสมกับการจักสานที่ละเอียดประณีตจนเป็นภูมิปัญญาชุดใหม่สร้างงานสร้างอาชีพให้กับชาวชุมชนเช่นกัน

รูปที่ 11 งานจักสานประยุกต์ องค์กรความรู้ชุดใหม่ของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาทุนชุมชนบ้านทิพเย พบว่า บริบทและวิถีชีวิตของชาวทิพเยเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการติดต่อทางวัฒนธรรมกับสังคมภายนอกและมีผลต่อชุมชนในระดับหนึ่ง ผลการศึกษาทุนชุมชนใน 2 กลุ่มกล่าวคือทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ทุนทางธรรมชาติมีความเกี่ยวพันอย่างมากกับวิถีชีวิต ความเชื่อและจารีตประเพณีของชาวชุมชน โดยทุนธรรมชาติยังคงมีสภาพค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ อันเกิดจากวิถีการดำรงชีวิตที่ให้ความเคารพต่อป่า และการกำหนดกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติร่วมกันของชาวชุมชน รวมทั้งเป็นฐานรากของการก่อเกิดทุนความรู้และภูมิปัญญา ซึ่งทุนภูมิปัญญานี้พบว่ามีลักษณะเฉพาะกลุ่ม อันเกิดจากการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม ทั้งนี้การพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐทำให้ภูมิปัญญาทอผ้าและจักสาน ปรับปรนรับองค์ความรู้จากภายนอกจนกลายเป็นชุดความรู้ใหม่ของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า วิถีชีวิตชาวไทยกะเหรี่ยงโพลั่วบ้านทิพเย เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการติดต่อรับวัฒนธรรมจากสังคมภายนอก โดยเฉพาะความเชื่อเรื่อง “การถือผี” ที่ลดน้อยลงและหันมานับถือศาสนาพุทธมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของโปรแกรมสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (2553) ที่พบว่าชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีการสืบทอดการถือผีตามสายตระกูล

ฝ่ายหญิง แต่การหันมานับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ ทำให้ความเคร่งครัดในการถือผีและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อลดน้อยลง ทั้งยังสอดคล้องกับ เวธกา เสวครบุรี (2554) ที่พบว่าชาวกะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า อำเภอทองผาภูมิ ซึ่งหันมานับถือศาสนาพุทธแทนการนับถือผีเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมกะเหรี่ยงดั้งเดิมกลายเป็นวัฒนธรรมย่อย

อย่างไรก็ตามด้วยปัจจัยความเป็นเครือญาติและกลุ่มชาติพันธุ์ที่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นยังผลให้สถานะภูมิปัญญาบางประการของชุมชนยังเข้มแข็ง เช่น ศิลปรำตงที่มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนสืบสานอัตลักษณ์ความเป็น “กะเหรี่ยงไพล่” สะท้อนจารีตประเพณี วิถีชีวิต ความเชื่อเฉพาะกลุ่ม ผ่านบทร้องภาษากะเหรี่ยงและพม่า ซึ่งสอดคล้องกับ ญัฐกานต์ บุญศิริ (2547) ที่มองว่าศิลปรำตงของชาวกะเหรี่ยงบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี เป็นสื่อกลางเชื่อมความสัมพันธ์และส่งเสริมให้สังคมชาวกะเหรี่ยงดำรงวัฒนธรรมตน และมีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดประสบการณ์การอบรมสั่งสอนลูกหลาน ลดช่องว่างระหว่างวัย และมีอิทธิพลต่อสถาบันทางสังคม ทั้งยังสอดคล้องกับ พงศ์กฤษฎ์พลเลิศ (2554) ที่กล่าวว่าสื่อพื้นบ้านมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลงและยังช่วยดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนตลอดจนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการบอกเล่าความคิดของชุมชนอีกด้วย

ด้านการแต่งกายและภูมิปัญญาทอผ้าแบบกะเหรี่ยงดั้งเดิมของผู้หญิงบ้านทิพเย ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ณะอบ นະมาตร์และคณะ (2536) ที่พบว่าการแต่งกายแบบชนเผ่าของผู้หญิงกะเหรี่ยงโปว์ในภูมิภาคตะวันตก เป็นไปตามสภาพการสมรส นอกจากนี้การทอผ้านุ่งหรือผ้าถุงของกะเหรี่ยงโปว์ในราชบุรีและสุพรรณบุรี นิยมแบ่งออกเป็น 3 ส่วนเช่นเดียวกับการทอผ้าของบ้านทิพเย กล่าวคือทอจกหนึ่งส่วนซึ่งมักเป็นตัวซิ่นและทอยกสองส่วนด้านหัวและท้ายซิ่นนอกจากนี้ความนิยมในการทอจก ยกดอกและมัดย้อม มีผลการศึกษาสอดคล้องกันเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ทั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกชุมชนบ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ที่ให้ความเอื้อเฟื้อ ความกรุณาและการช่วยเหลือต่างๆ จนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกานต์ บุญศิริ. (2548). การแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง: กรณีศึกษา รำตงบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผะอบ นະมาตร์.อัญชัน สวัสดิ์โอ.ระเบียบ สุภวิรี และโกวิท แก้วสุวรรณ. (2536). ผ้าและการสืบทอด ความรู้เรื่องผ้า : กรณีศึกษากะเหรี่ยงโปว์ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และสุพรรณบุรี. นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พงศ์กฤษฎี พละเลิศ. (2554). บทบาทการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ตลาดเก้าห้อง อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- วัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ. (2545). การเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ในมิติหญิงชายของชุมชนกะเหรี่ยง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านทิพย์ หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เวธกา เสวครบุรี. (2554). แนวทางการฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชาวกะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. กาญจนบุรี : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์. (2553). การศึกษาสำรวจชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยน้ำหนัก อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. (เอกสารอัดสำเนา).
- องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล. (2556). แผนยุทธศาสตร์องค์การบริหารส่วนตำบลชะแล ตำบลทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. (เอกสารอัดสำเนา).

ความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร
บ้านทิพuye ตำบลชะแล อำเภอลองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
Diversity of Local Vegetables and Local Wisdom in Food of
Ban Thi Phu Ye, Chalae Sub-district, Thong Pha Phum District
Kanchanaburi

สุพรรณณี โพธิ์แพงพุ่ม¹, จักรกฤษณ์ โพธิ์แพงพุ่ม², และ อุมาวดี ศรีเกษตรสรากุล³
Suphannee Popangpoum¹, Jackkrit Popangpoum², and
Umavadee Srikasetsarakul³

Received: September 10, 2020; Revised: November 9, 2020; Accepted: November 12,
2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจำนวนชนิด ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และแหล่ง
ที่พบพืชผักพื้นบ้าน ศึกษาองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้าน และหาแนวทางการ
อนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์พืชอย่างยั่งยืน การดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

¹อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Faculty of
Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

²อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Faculty of Education,
Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

³อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Faculty of
Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

ร่วมในพื้นที่บ้านทิพูเย ตำบลชะแล อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการสำรวจภาคสนามสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยระบบนิเวศ

การนำพืชผักพื้นบ้านมาจัดทำเป็นตำรับอาหารท้องถิ่น ผลการวิจัยพบพืชผักพื้นบ้าน จำแนกได้ 56 วงศ์ 90 สกุล 136 ชนิด และไม่สามารถจำแนกได้ 5 ชนิด ผักพื้นบ้านที่พบส่วนใหญ่ เป็นพืชบก ประเภทไม้ล้มลุก แหล่งที่พบมากที่สุดได้แก่บริเวณบ้านและไร่ข้าว การใช้ประโยชน์ จากพืชผักพื้นบ้านโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถรับประทานได้เกือบทุกส่วน เช่น ดอก ผล ยอด ใบ ลำต้น ราก วัฒนธรรมข้าวตามวิถีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงบ้านทิพูเยคือ การทำ ไร่หมุนเวียนหมดไป คงเหลือการปลูกข้าวไร่ไว้บริเวณในครอบครัว และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ แต่มีการซื้อขายที่ดินในชุมชนเพื่อทำการเกษตรเชิงเดี่ยวของนายทุนเพิ่มขึ้น ทิศทางการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ความหลากหลายของพืชอาหารลดลงทั้งจำนวนชนิดและปริมาณ ก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืนของระบบนิเวศ จึงควรกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ตามวิถีของภูมิปัญญา การทำมาหากิน (ลือกาเวาะ) ของชาวกะเหรี่ยงโพลั่ว

คำสำคัญ: ผักพื้นบ้าน ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำรับอาหาร

Abstract

The research aimed to study categories, botanical natures and sources, body of knowledge on local vegetable and find the way to sustainable preservation. The participatory action research was conducted at Ban Thipu-Ye, Subdistrict ChaLae, Thong Phaphum district Kanchanaburi province through field survey, interview and local wisdom study in local recipe out of vegetable ingredients. The findings: 56 families, 90 genera, 136 species and 5 unidentified species were found, mostly as annual land plants grown in residential areas and rice farms. All parts of the part of the plants were wisely cooked as food: blossom, fruit, bud, leaf, stem and root. The rotation cultivation was no longer done in the

community, only rice farming for domestic consumption still in practice but gradually lessened. However, land trading in the community by capitalists was increased for the monopoly on agriculture, continuously lessening the diversity of edible plants in both category and quantity, causing unsustainable ecosystem. Preservation should be put in force to keep the wisdom of the Karen Phlo's livelihood (Lue Ka wo).

Keywords: Indigenous Vegetable, Biodiversity, Local Wisdom, Recipes

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่ผ่านมา มุ่งเน้นนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก จากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมลักษณะพึ่งพาอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม กลายเป็นสังคมที่มีการใช้และพึ่งพาเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันมากขึ้น อันส่งผลให้เกิดการทำลายความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงภูมิปัญญาของชุมชนถูกละเลย ย่อมเท่ากับเป็นการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพให้ลดน้อยลง ในทางกลับกันการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพจากการปลูกพืชพาณิชย์ ย่อมก่อให้เกิดความไม่มั่นคงต่อศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและวิถีชีวิตของชุมชน โดยวัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ (2545, หน้า93) พบว่า ทิศทางในการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความไม่ยั่งยืนของระบบนิเวศ และกระทบต่อความสามารถในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนเพราะชาวบ้านต้องพึ่งพากลไกตลาดเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

จังหวัดกาญจนบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ มีประชากรที่เป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำแควใหญ่และแควน้อยตอนบน ซึ่งเป็นเขตภูเขาและป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ บริเวณที่มีการตั้งหมู่บ้านคือ ที่ราบหุบเขาซึ่งมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติอยู่ใกล้ๆ พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นชุมชนกะเหรี่ยงที่สำคัญ เช่น ชุมชนกะเหรี่ยงในเขตอำเภอสังขละบุรี ในเขตอำเภอศรีสวัสดิ์และในเขตอำเภอทองผาภูมิ ชุมชนกะเหรี่ยงบ้านทิพยู หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ เป็นชุมชน

ดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงโพลั่ว (โป หรือ Plow) ที่มีประวัติศาสตร์สืบทอดทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 100 ปี มีวัฒนธรรมข้าวแบบกะเหรี่ยงโพลั่ว ต่อมาชุมชนได้สิทธิอยู่อาศัย และทำการเกษตรในพื้นที่เดิม โดยไม่ต้องย้ายออกจากพื้นที่ เนื่องจากประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนเขาแหลม(เขื่อนวชิราลงกรณ์) ทับซ้อนที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2534 พื้นที่ที่มีการสัมปทานป่าไม้ (พ.ศ. 2530) ครอบคลุมพื้นที่ป่าตะวันตกเป็นบริเวณกว้าง รวมทั้งพื้นที่ชุมชนบ้านทิพuye การทำสัมปทานป่าไม้ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรม ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศของชุมชนทิพuyeลดลง จากเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหาร โดยการศึกษาชนิดของผักพื้นบ้านและองค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านทิพuyeเพื่อช่วยให้ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเกิดการพัฒนารูปแบบที่ยั่งยืนต่อไป

ตรวจเอกสาร

บ้านทิพuye หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอดงหลวง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงโพลั่วที่มีประวัติศาสตร์และการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่า 100 ปี เป็นหมู่บ้านที่รัฐได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านหลักในการดำเนินงานพัฒนาของทางราชการ ในปัจจุบันมีหน่วยงานพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา และเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ประจำอยู่ในพื้นที่ชุมชน เคยร่วมกันต่อสู้เรียกร้องจนได้สิทธิอยู่อาศัย และทำการเกษตรในพื้นที่เดิม โดยไม่ต้องย้ายออกจากพื้นที่ เนื่องจากทางราชการได้ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนเขาแหลมทับที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวบ้านเมื่อปี พ.ศ. 2534 และเป็นหมู่บ้านเน้นหลักการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมู่บ้านทิพuye เพิ่งมีไฟฟ้า เมื่อปี พ.ศ. 2541 และมีถนนลาดยางผ่านชุมชนในปี พ.ศ. 2542 วิธีการดำรงชีวิตของชาวกะเหรี่ยงว่าการทำไร่หมุนเวียนของคนกะเหรี่ยงนั้น จะกระทำภายใต้รากฐานของปรัชญาแห่งการยังชีพด้วยความพอดี ซึ่งคนกะเหรี่ยงมีความภาคภูมิใจในการปลูกข้าวเลี้ยงชีพตนเอง ดังจะเห็นได้จากคำสอนของคนกะเหรี่ยงว่า “อยากกินข้าวให้อร่อยก็ต้องทำให้แก่่ง อยู่บ้านขอเพียงมีข้าวพอกินเก็บผักหญ้ามากมายรอบบ้านเท่านั้นความสุขแล้ว ทุกข์ของคนกะเหรี่ยงคือการไม่มีข้าวกิน ดังนั้นถ้าอยากมีความสุขก็ต้องปลูกข้าวให้แก่่งจะได้ไม่ต้องไป

ขอเขา” จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่านอกจาก “ข้าว” ที่มีความสำคัญโดยตรงต่อวิถีชีวิตการดำรงชีวิตของคนกะเหรี่ยงแล้ว ยังมี “ผักหญ้า” หรือพันธุ์พืชอาหารต่างๆที่คนกะเหรี่ยงจะปลูกไว้หรือปล่อยให้เจริญเติบโตขึ้นเองตามธรรมชาติบริเวณรอบบ้านเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน (วัลย์สิกา สรรเสริญชูโชติ. 2545)

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าชาวกะเหรี่ยงมีการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช 181 ชนิด 152 สกุล 68 วงศ์ โดยจำแนกเป็นการใช้ประโยชน์เป็นพืชอาหาร 105 ชนิด 90 สกุล 50 วงศ์ เป็นพืชสมุนไพร 86 ชนิด 73 สกุล 38 วงศ์และใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ อาหารสัตว์ สีส้มอาหาร งานพิธีกรรม และความเชื่อรวม 29 ชนิด 28 สกุล 19 วงศ์ นอกจากนี้ยังพบว่าชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านไร่ป่า ที่เป็นเพศหญิงจะมีความรู้ในการใช้ประโยชน์จากพืชมากกว่าในเพศชาย บดินทร.สอนสุภาพ (2553) ที่ทำการศึกษาคความหลากหลายของผักพื้นบ้านในภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเป็นถิ่นอาศัยของคนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กะเหรี่ยง เขมร ไทยจีน ไทยโซ่ง ไทยพวน ไทยพื้นถิ่น ไทยยวน มอญ ลาวครั่ง ลาวใต้ และลาวเวียง พบว่ามีการใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านในวัตถุประสงค์ต่างๆ ดังนี้

1. พื้นที่ให้แบ่งหรือพลังงาน ได้แก่ ข้าว(*Oryza saliva* L.) เป็นพืชอาหารหลักของคนทุกกลุ่มชาติพันธุ์แต่มีความแตกต่างของชนิดพันธุ์ เพื่อให้เหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมที่เพาะปลูกหรือความนิยมบริโภคในแต่ละกลุ่มหรือชุมชน ข้าวโพด (*Zea may* L.) กลอย (*Dioscorea hispida* Dennst.) นิยมบริโภคในกลุ่มของกะเหรี่ยงขมุและไทยโซ่ง มันกะทาด (*Dioscorea esculenta* (Lour.) Burkill) และมันสาคุ (*Maranta arundinacea* L.)

2. พื้นที่มีการนำมาบริโภคเป็นผักหรือประกอบเป็นอาหารโดยรับประทานแบบสดเป็นผักจิ้มกับน้ำพริกลาบหรือรับประทานเป็นเครื่องเคียงกับขนมจีน เช่น ยอดและใบอ่อนของมะกอกป่า (*Spondias piñata* (L.f) Kurtz) มีรสเปรี้ยวฝาดนิยมนำมารับประทานกับลาบหรือน้ำพริกปลาร้า ผลอ่อนของชะเอมเถา (*Myrriopteron extensum* (Wight & Arn.) K.Schum) มีรสหวานมัน ทองกลาง (*Erythrina fiscally* Lour.) ใบอ่อนมีรสมันนำมารับประทานกับเมี่ยงผักปุย่า (*Caesalpinia mimosoides* Lam.) เป็นผักที่มีหนามแต่รสชาติดีและมีกลิ่นหอมจึงนำมารับประทานกับลาบหรือน้ำพริกที่มีกลิ่นคาว ผักแพว (*Persicaria odorata* (Lour) Sojak) มีรสเผ็ดรับประทานคู่กับลาบ บางชนิดต้องนำมาปรุงให้สุก โดยการ ต้ม นึ่ง ลวก หรือย่าง

ก่อนบริโภคนั้น เช่น ขจร (*Telosma cordata* (Burm.f.) Merr.) ผักปลั่ง (*Basel's alba* L.) เพกา (*Orixylum inducing* (L.) Kurtz) ชะคราม (*Suaeda maritime* (L.) Dumort.) ยอดมันเทศ (*Ipomoea balatas* (L.) Lam.) ตะครี (*Albizia lebbek* (L.) Benth.) ผักฮาก (*Erythralium scandens* Blume) ผักอีหนู (*Adenia heterophylla* subspecies. *Heterophylla* (Blume) Koord.) ผักหนาม (*Lasia spinosa*(L.) Thwaites) กูดงอดแงด (*Lygodium microphyllum* (Cav.) R. Be.) กูดตีนนกยูง (*Helminthostachyszeylanica* (L.) Hook.) และผักกูด (*Diplazium esculentum* (Retz.) Sw.) บางชนิดต้องนำมาดองก่อนบริโภค เช่น มะเดื่อ (*Ficus* app.) หัวผักกาดขาว (*Raphanus Raphanistrum* subspecies. *Sativus* (L.) Domin) มักนำหั่นใบแล้วหั่นผสมอาหารมาดองน้ำเกลือ รับประทานได้ทุกส่วน กุ่มน้ำ (*Crateva religiosa* G. First) และผักเสี้ยน (*Cleome gynandra* L.) ใช้สวนยอดและช่อดอกอ่อนมาดองกับน้ำข้าวขาวหรือน้ำเกลือ รับประทานกับน้ำพริกต่างๆ และผักอีกหลายชนิดที่นำมาทำได้ทั้งต้มแกงหรือผัด เช่น แตงเปรี้ยว (*Cucumissativus* L.) คนกะเหรี่ยงนิยมนำผลแตงเปรี้ยวไปแกงข้าวคั่วไก่ใส่แตงเปรี้ยว หรือนำแกนกลางของผลไปปรุงเป็นน้ำพริกแตงเปรี้ยว คนมอญนิยมรับประทานอาหารที่มีรสเปรี้ยวจึงนำ มะตาด (*Dillenia indica* L.) ลูกสั้น (*Dillenia pentagyna* Roxbury.) ส้านเล็ก (*Dillenia parviflora* Griff.) ส้านใหญ่ (*Dillenia obovata* (Blume) Hoogland) หรือส้มป่อย (*Acacia Concinna* (Willd.) DC.) มาแกงใส่กะปิกุ้งแห้งหรือกระดุกหมูรับประทานกับข้าวสวย ผักบางชนิดนอกจากบริโภคเพื่อเป็นอาหารแล้ว ยังมีสรรพคุณเป็นสมุนไพร ได้แก่ กระชาย (*Boesenbergia rotunda* (L.) Mansfield.) กระชายพราวน (*Zingiber citriodorum* Theilade & Mood) กระเทียม (*Zingiber zerumbet* (L.) Roscoe ex Sm.) ขมิ้น (*Curcuma longa* L.) ขมิ้นขาว (*Curcuma mangga* Valetton & Zijp) และข่า (*Alpinia galangal* (L.) Willd.) (ปาจรีย์ และคณะ.2557)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) พร้อมทั้งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านอาหารโดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. เปิดประชาคมหมู่บ้าน เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ชาวบ้านที่พุยเทราบ โดยผู้ประสานงานและสำรวจอาณาบริเวณของหมู่บ้าน โดยการสอบถามจากผู้รู้ให้ชี้เขตแดนของหมู่บ้าน
2. ศึกษาเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวบรวมและศึกษาเอกสาร รวมถึงรายงานการวิจัยและผลงานตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายของพืชอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารของชาวกะเหรี่ยงโดยเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดใกล้เคียง
3. สำรวจและเก็บตัวอย่างพืชอาหาร โดยสอบถามจากผู้นำหมู่บ้านโดยใช้เทคนิค Snow ball จนได้ผู้รู้ในท้องถิ่นที่แท้จริง จึงร่วมดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม ถ่ายภาพและบันทึกข้อมูลรายละเอียดที่มีความสำคัญต่อการจำแนกชนิด การใช้ประโยชน์ วิธีการบริโภค แหล่งที่พบ เป็นต้น
4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลภาคสนาม โดยการนำตัวอย่างพืชมาสอบถามผู้รู้ในชุมชน เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูล
5. ทดลองประกอบอาหารจากพืชผักพื้นบ้านที่ชาวกะเหรี่ยงบริโภค ร่วมกับผู้มีประสบการณ์ในการประกอบอาหารพื้นบ้านและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนโดยสอบถามจากผู้รู้ และบันทึกเป็นตำรับอาหารท้องถิ่น
6. จัดทำคำบรรยายพืชแต่ละชนิดตัวทำยชื่อวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้อง โดยใช้เอกสารทางพฤกษศาสตร์อนุกรมวิธานและสรุปวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารบ้านพุยเท อําเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี พบพืชจำนวน 56 วงศ์ 90 สกุล 136 ชนิดและไม่สามารถจำแนกได้ 5 ชนิด ได้แก่ สะเนียว หว่องเทอน่า นองกะหว่อง เเชิงวะ โชะอัย ชนิดของพืชที่พบส่วนมากเป็นพืชบกและพืชล้มลุก สภาพพื้นที่พบพืชผักพื้นบ้านกับความหลากหลายแบ่งได้ 3 แบบดังนี้

1. บริเวณโดยรอบที่อยู่อาศัย มีการปลูกพืชผักพื้นบ้านที่เป็นพืชล้มลุกไว้รับประทานในครอบครัว เช่นเผือก แตงเปรี๊ยะว ขมิ้นชัน ขมิ้นขาว ชิงแมงดา บุก พริกกะเหรี่ยง เร่ว บวบ ฟักทอง ผักไผ่ มะเขือพวง มะแว้งต้น มันนง หว่องเทอน่า ไม้ยันทัน มีทั้งนำมาจากป่า เช่น เกาลัด ลั่นจี่

เงาะ มะไฟ ชะมวง กำจัด ลิ่นฟ้า เนียง สะตอ มะม่วง และนำมาจากภูมิภาคอื่นประกอบด้วย สะตอ เกาลัด เงาะ มะไฟ นอกจากนั้นพืชที่ขึ้นอยู่เองตามธรรมชาติ เช่น ผักเผ็ด ผักกาดนา (สะเบา) ผักปลั่ง ผักเสี้ยนผี ผักซีฝรั่ง เป็นต้น

2. บริเวณไร่ข้าว วัฒนธรรมข้าวเป็นวิถีชีวิตที่ชาวกะเหรี่ยงโพล่ว บ้านทิพูเย พยายามรักษาไว้ให้มากที่สุด ถึงแม้ในปัจจุบันไม่สามารถทำอะไรหมุนเวียนได้เหมือนในอดีตแต่สิ่งที่ยังคงอยู่คือ ก่อนหยอดข้าวจะมีการปลูกผักชนิดต่างๆลงในแปลงข้าวไร่ เพื่อเป็นอาหารในช่วงฤดูฝนถึงฤดูหนาว ได้แก่ ผักกาด บวบหอม บวบเหลี่ยม บวบงู เชิงวะ เอเกลอ ผือก กระจับปี่ ฟักทอง ถั่วฝักยาว ถั่วแปบ มันเสา มันนก มันเทศ มันขี้หนู พริกกะเหรี่ยง พืชที่ปลูกพร้อมหยอดข้าว ได้แก่ แตงเปรี้ยว มะเขือเทศ นอกจากพืชผักพื้นบ้านแล้วยังนิยมหวานดอกดาวเรือง งอนไก่ไว้ที่แปลงข้าว

3. พื้นที่ธรรมชาติเดิมบ้านทิพูเย มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชอาหารและสัตว์ป่าอย่างมาก จนกระทั่งมีการให้อนุญาตทำสัมปทานป่าไม้ครอบคลุมพื้นที่บ้านทิพูเย และสิ้นสุดสัมปทานในปี พ.ศ. 2535 เป็นเหตุให้ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ธรรมชาติลดลง มีการเกษตรเชิงเดี่ยว และใช้สารเคมีมากขึ้นพืชผักพื้นบ้าน ที่ยังพบบริเวณริมห้วย ได้แก่ บอน ผักหนาม ผักกูด คาวตอง ผักบั้ง สะเนี้ยว กุ่มน้ำ มะตาด บริเวณป่า ได้แก่ มะขามป้อม เกาลัด สมอ หน่อไม้ ผักหวานป่า เห็ดโคน เห็ดเผาะ หากแต่มีปริมาณลดลงทุกปี

องค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านที่บ้านทิพูเย ในกลุ่มชาวกะเหรี่ยงยังคงวิถีวัฒนธรรมข้าวด้วยการปลูกข้าวไร่ไว้กินในครอบครัว ในแต่ละปีจะต้องกินกลอย 1 ครั้งเพื่อให้คงจำรสชาติของอาหารที่สามารถใช้แทนข้าวได้ สามารถใช้พืชหลากหลายชนิดปรุงอาหาร เช่น ใช้พืชที่มีรสเปรี้ยวแก่พืชคั้นในอาหาร โดยใส่ใบส้มสันตานในแกงดอกบอน ไหลบอน ทำจากแบ่งจากรากต้นกระพังโหม (น้องทุอี) ผสมในขนมช่วยให้เหนียวนุ่ม เลือกพื้นที่ปลูกพืชได้เหมาะสม เช่น ปลูกพืชตระกูลหอม เอเกลอ เชิงวะ บริเวณที่เคยมีต้นสำน หรือต่อไม้ที่ถูกเผาเป็นเถาจะงอกงามดี

การศึกษาหาแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรพรรณพืชทำโดยร่วมกับชุมชนส่งเสริมครอบครัวที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวปลูกพืชพื้นบ้านแซมในไร่ข้าว เช่น ปลูกข้าวไร่ แตงเปรี้ยว แซมในสวนยางพารา ปาล์มที่ยังไม่โต ตามตัวอย่างผู้นำชุมชนส่งเสริมวิถีหาอยู่หากินตามภูมิปัญญาของ

กะเหรี่ยงโพลั่ว (ลือกาเวาะ) โดยสาขาวิชาเทคโนโลยีพืชผักแบบบูรณาการร่วมกับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ นำพืชที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของอาหารกะเหรี่ยง เช่น พริกกะเหรี่ยง น่องกะหว่อง เอเกลอ เเชิงวะ มาศึกษาวิธีขยายพันธุ์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเพาะปลูกต่อไป

ตารางที่ 1 พืชผักพื้นบ้าน

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	วิธีการบริโภค
ก้อ	<i>Castanopsis wallichii</i> King ex Hook	FAGACEAE	เมล็ดแก้คั่วให้สุก กินเป็นอาหาร
กระทือ	<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) Sm.	ZINGIBERACEAE	ดอกอ่อน หน่ออ่อน เหง้า ลวก ต้ม อย่างเป็นผักจิ้ม น้ำพริก แกงเผ็ดป่า
กระทือลิง	<i>Boesenbergia parvula</i> (Wall.ex Baker) Kuntze	ZINGIBERACEAE	กินสดหรือต้มสุกจิ้มน้ำพริก
กลอย	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst.var.	DIOSCOREACEAE	ต้องผ่านกระบวนการเตรียม หั่นเป็นชิ้นแช่น้ำ 3 วัน ทับน้ำ 1 คั้น ตากแห้ง ก่อนทำเป็นขนมหวานนำไป หุงปนกับข้าวเจ้า ทำขนม ข้าวเหนียวกลอย แกงบวด

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	วิธีการบริโภค
ต้าว	<i>Arenga pinnata</i> (Wurmb) Merr	PALMAE	ผลอ่อนรับประทานเนื้อในทำ เป็นอาหารหวาน
ขมิ้นชัน	<i>Curcuma longa</i> L.	ZINGIBERACEAE	หน่ออ่อน ดอกอ่อนต้มจิ้ม น้ำพริก เหง้าแต่งกลิ่นแต่งสี ในอาหารทั้งคาวและหวาน
ขิงแมงดา	<i>Zingiber kerrii</i> Craib	ZINGIBERACEAE	กินสด ต้มจิ้มน้ำพริก แกง เผ็ด
คาวตอง	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb	SAURURACEAE	กินเป็นผัก กับน้ำพริก แกง เผ็ดต่างๆ
ชะมวง	<i>Garcinia cowa</i> Roxb. Ex. DC.	GUTTIFERAE	ใบอ่อน ผลอ่อนใส่แกงให้รส เปรี้ยว
ซุมเห็ดเทศ	<i>Senna alata</i> (L.) Roxb.	LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEA E	กินสด ต้ม ลวก กินกับ น้ำพริก
ซุมเห็ดไทย	<i>Senna tora</i> (L.) Roxb.	LEGUMINOSAE - CAESALPINIOIDEA E	กินสด ต้ม ลวก กินกับ น้ำพริก
แตงเปรี้ยว	<i>Cucumis Sativus</i> L.	CUCURBITACEAE	น้ำผลแก่ใส่น้ำพริกช่วยให้รส เปรี้ยวเนื้อใช้แกงเผ็ด
เนียง	<i>Archidendron jiringa</i> (Jack) I.C. Nielsen	LEGUMINOSAE - MIMOSOIDEAE	กินดิบ ดอง ต้มสุก กินกับ น้ำพริก แกง ทำขนม
ผักมันหมู	<i>Gnetum gnemon</i> Linn. var. <i>tenerum</i> Marker.	GNETACEAE	ใบอ่อนเป็นผักใส่แกงตะกะ โป๊ะ ผัด ไข่ต้มจิ้มน้ำพริก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	วิธีการบริโภค
ผักหวานป่า	<i>Champereia manillana</i> (Blume) Merr.	OPILIACEAE	ยอดใบอ่อน ผลอ่อน ลวก ต้ม จิ้ม น้ำพริก แกงส้ม แกงคั่ว ยำ ผัด
พริกพราน	<i>Zanthoxylum</i> sp.	RUTACEAE	ยอดอ่อน รับประทานเป็นผัก เปลือกผลใส่พริกแกงให้หอม ผลสดดองรับประทาน
มะตาด	<i>Dillenia indica</i> L.	DILLENACEAE	ให้รสเปรี้ยวในอาหาร จำพวก แกงส้ม แกงคั่ว น้ำพริก
ระกำ	<i>Salacca wallichiana</i> C.	PALMAE	ผลแก่กินเป็นผลไม้ ใส่แกงให้ รสเปรี้ยว
ลิ้นจี่ป่า	<i>Litchi chinensis</i> Sonn.	SAPINDACEAE	กินเป็นผลไม้ มีรส เปรี้ยวหวาน
เห็ดโคน	<i>Termitomyces</i> <i>robustus</i> (Beeli) Heim	AMANITACEAE	ต้ม แกง ผัด ยำ หรือใช้ ร่วมกับอาหารอื่นๆ
เห็ดรวก	<i>Lentinus strigosus</i> (Schw.) Fr.	POLYPRACEAE	ต้ม ผัด แกง

ข้อเสนอแนะ

1. พื้นที่บ้านทิพuyeเป็นพื้นที่ลักษณะเฉพาะ มีลำห้วยไหลผ่านหมู่บ้าน 2 สาย และอยู่โดยรอบหมู่บ้าน 4 สาย บางช่วงเป็นน้ำมุดหายไป หากปล่อยให้พื้นที่ธรรมชาติถูกจับจองเพื่อทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ มีการใช้ยาฆ่าแมลง บ่อย เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ควรมีการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน มีผลทำให้ความหลากหลายของพืชอาหารพื้นบ้านที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชนลดลงอย่างชัดเจน

2. การปลูกพืชพันธุ์ท้องถิ่นในไร่ข้าวและบริเวณบ้าน มีการนำพืชผักท้องถิ่นมาปลูก เช่น การใช้สารเคมี เครื่องจักรทุ่นแรง อาจก่อให้เกิดปัญหาความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชลดลง และปนเปื้อนสารเคมี ควรหาแนวทางให้ชุมชนรักษาอัตลักษณ์ของวิถีเกษตรที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมข้าว ซึ่งไม่สามารถทดแทนได้ด้วยการซื้อขายในท้องตลาดทั่วไป

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา และพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ขอบุณสถาบันวิจัย และพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ผู้ประสานงานเครือข่ายตะวันตกที่ให้ข้อเสนอแนะและประสานงานการรับทุนนายชัชวาลย์ เกรียงแสนภู ที่ให้องค์ความรู้และข้อมูลในงานวิจัยอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กวีศิลป์ คำวงศ์. (2552). พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงบ้านใหม่สวรรค์ และบ้านห้วยปูลิง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ตรีทิพย์ สุขโข. (2551). การสำรวจพืชสมุนไพรที่ชาวกะเหรี่ยงใช้ ณ ตำบลบ้านจันทร์ และแจ่มหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บดินทร สอนสุภาพ. (2553). พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง ในหมู่บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาจารย์ อินทะชูป บดินทร สอนสุภาพ และวินัย สมประสงค์. (2557). “ความหลากหลายของผักพื้นบ้านในภาคตะวันตกของประเทศไทย.” วารสารแก่นเกษตร 42 (3) : 819-824.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2534). องค์ความรู้นิเวศวิทยาของชุมชนเกษตรกรรมในเขตป่าศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร. วิทยานิพนธ์

ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิยวรรณ วิจิชัยนันท์. (2538). **พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงในเชียงใหม่.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วัลย์สีกา สรรเสริญชูโชติ. (2545). **การศึกษาการเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิต และระบบ**

ความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติหญิงชายของชุมชนกะเหรี่ยง : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้าน

ทิพยู หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอกองคา จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา

พัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิทธิยึดหน่วง : กรณีศึกษาสัญญาซื้อขาย ตามนัยคำพิพากษา

ฎีกาที่ 6230/2556

Right of Retention: Case Study Sale Contract, implied Dika

Court Judgement No. 6230/2556.

ทรงวุฒิ สารสาริน¹

Songwud Sarasarin¹

Received: September 14, 2020; Revised: November 16, 2020; Accepted: November 19, 2020

บทคัดย่อ

สิทธิยึดหน่วงเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ในการยึดทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ โดยเฉพาะในสัญญาซื้อขายสิทธิยึดหน่วงมักเป็นสิทธิที่ผู้ขายจะใช้เป็นเครื่องมือในการบังคับเพื่อให้ผู้ซื้อต้อง ชำระราคาให้แก่ผู้ขาย แต่ในคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 มีลักษณะที่พิเศษออกไป เนื่องจากผู้ซื้อกลับใช้ สิทธิยึดหน่วงเพื่อบังคับให้ผู้ขายบังคับชำระหนี้ให้แก่ตนซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจประการหนึ่ง วัตถุประสงค์ของ บทความคือนำมาสร้างความรู้ความเข้าใจอีกด้านหนึ่งของสิทธิยึดหน่วงที่เกิดขึ้นกับสัญญาซื้อขาย

คำสำคัญ: สิทธิยึดหน่วง สัญญาซื้อขาย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Laws, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

Abstract

The right of retention is the right of creditors to seize property belonging to the debtor until the debt is paid. In particular, in a sale agreement, a lien is often used by the seller as a compulsory tool for the buyer to pay the seller a price. But in the judgement of the Dika Court No.6230/2556 with a special characteristic because the buyer to exercise the right of retention to force the seller to enforce the payment for him, which is an interesting matter. The purpose of this article is to understand another aspect of the right of retention that occurs with the sale contract.

Keywords: Right of Retention, Sale Contract.

บทนำ

สิทธิยึดหน่วง

สิทธิยึดหน่วงเป็นมาตรการหนึ่งในเรื่องหนี้ที่กฎหมายยอมให้เจ้าหนี้มีอำนาจในการยึดทรัพย์สินของ ลูกหนี้ไว้ได้เพื่อเป็นหลักประกันจนกว่าลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่ตนเอง ตัวอย่างเช่น หากนาย ก. เอารถยนต์ ไปซ่อมที่อู่ของนาย ข. เมื่อนาย ข. ซ่อมรถยนต์คันดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว เกิดค่าซ่อมจำนวน 7,000 บาท เงินจำนวนนี้คือหนี้ที่ นาย ก. ที่อยู่ในฐานะลูกหนี้ต้องชำระให้นาย ข. ในฐานะเจ้าหนี้ของนาย ก. หากนาย ก. ไม่ยอมชำระหนี้ดังกล่าว นาย ข. ย่อมเกิดสิทธิยึดหน่วงที่สามารถยึดรถยนต์คันดังกล่าวไว้จนกว่านาย ก. จะชำระหนี้จนเสร็จสิ้น โดยการครองทรัพย์สินของนาย ข. แม้ว่าเป็นรถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินของนาย ก. ก็ตาม แต่ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญในทางกฎหมายอาญาแต่ประการใด เพราะกรณีนี้เป็นอำนาจที่นาย ข. สามารถ กระทำได้

ประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์มาตรา 241 บัญญัติว่า

“ผู้ใดเป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวด้วยทรัพย์สินซึ่งครอง นั้นไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ เมื่อหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนด

อนึ่งบทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้นเริ่มมาแต่ทำการอันใด อันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

จิต เศรษฐบุตร เห็นว่า “เป็นกรณีที่เจ้าหนี้ซึ่งยังมิได้รับชำระหนี้ที่ถึงกำหนดชำระแล้ว และมี ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับหนี้ที่อยู่ในครอบครอง เจ้าหนี้สามารถยึดหน่วงทรัพย์สินดังกล่าว จนกว่าจะมีการชำระ หนี้ ดังนั้นเมื่อเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้แล้ว สิทธิยึดหน่วงย่อมระงับไป เจ้าหนี้ต้องคืนทรัพย์สิน สิทธิยึดหน่วงเป็น ทรัพย์สินสิทธิเช่นเดียวกับจำนำ จำนอง เป็นสิทธิที่มีอยู่เหนือตัวทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับหนี้ที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เป็นมาตรการหนึ่งในการบังคับชำระหนี้ ซึ่งกฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ในการได้รับชำระ หนี้จากลูกหนี้”

โสภณ รัตนกรให้ความเห็นว่า “สิทธิยึดหน่วงเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินของผู้อื่น ที่ตนได้ครอบครองอยู่เป็นประกันการชำระหนี้ จึงเป็นสิทธิที่เป็นประกันหนี้ของลูกหนี้ เป็นสิทธิอันเป็น อุปกรณ์แห่งหนี้ จะมีได้ต่อเมื่อมีหนี้อันเป็นประธานอยู่ก่อนแล้ว และมีอยู่เพื่อเป็นประกันหนี้ ฉะนั้นถ้าหากไม่ มีหนี้หรือหนี้ระงับไปแล้ว สิทธิยึดหน่วงก็เกิดขึ้นหรือมีอยู่ไม่ได้ หรือถ้าลูกหนี้ให้หลักประกันอื่นตามสมควร แล้วสิทธิยึดหน่วงก็ไม่อาจมีต่อไปได้”

ซึ่งทั้งจิต เศรษฐบุตร และโสภณ รัตนกรให้ความหมายของสิทธิยึดหน่วงได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะ อย่างไรก็ตามสิทธิของเจ้าหนี้อย่อมสามารถยึดถือ หรือครอบทรัพย์สินซึ่งแม้จะเป็นกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้ก็ตามจนกว่าจะมีการชำระหนี้โดยสิ้นเชิงดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 244 ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงจะใช้สิทธิของตนเองแก่ทรัพย์สินทั้งหมดที่ยึดหน่วงไว้ นั้นจนกว่าจะชำระหนี้ สิ้นเชิงก็ได้”

สิทธิยึดหน่วงในสัญญาซื้อขาย

ในสัญญาซื้อขายก็มีการกำหนดสิทธิยึดหน่วงไว้เพื่อเป็นหลักประกันในการซื้อขายว่าทั้งผู้ซื้อและผู้ขายอาจใช้สิทธิยึดหน่วงไว้ได้จนกว่าอีกฝ่ายจะชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขายได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิยึดหน่วงไว้ในส่วนของหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขาย เมื่อพิจารณาสิทธิยึดหน่วงในฝ่ายผู้ขายจะมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ขายใน การยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระ

ราคาจากผู้ซื้อ กล่าวโดยง่ายคือผู้ขายมีสิทธิในการไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อจนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาหรือจ่ายเงินนั่นเอง

ตามปกติของสัญญาซื้อขายนั้นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยอมโอนเปลี่ยนมือจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อทันทีที่เกิดสัญญาซื้อขาย แต่หนี้ที่เกิดขึ้นตามสัญญาซื้อขายดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นกรณีการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ หรือกรณีการชำระราคาจากผู้ซื้อต้องกระทำต่อผู้ขายนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นในขณะที่ทำสัญญาซื้อขาย เป็นหนี้ที่ชำระกันภายหลังได้ เช่นนี้จึงอาจเกิดปัญหาเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมชำระหนี้ตามสัญญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงกำหนดให้สิทธิยึดหน่วงเป็นมาตรการหนึ่งซึ่งช่วยให้สามารถบังคับให้ชำระหนี้ได้ตามสัญญา ซึ่งอาจพิจารณาจากฝ่ายผู้ซื้อและผู้ขายดังนี้

สิทธิยึดหน่วงในฝ่ายผู้ขายมีมาตราที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้ มาตรา 468 ประมวลแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า

“ถ้าในสัญญาไม่มีกำหนดเงื่อนไขให้ใช้ราคาไซ้ ผู้ขายชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ได้ จนกว่าจะใช้ราคา”

มาตรา 469 ประมวลแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า

“ถ้าผู้ซื้อล้มละลายก่อนส่งมอบทรัพย์สินก็ดี หรือผู้ซื้อเป็นคนล้มละลายแล้วในเวลาซื้อขายโดย ผู้ขายไม่รู้ก็ดี หรือผู้ซื้อกระทำให้หลักทรัพย์ที่ไว้ไว้เพื่อประกันการใช้เงินนั้นเสื่อมเสียหรือลดน้อยลงก็ดี ถึงแม้ ในสัญญาจะมีกำหนดเงื่อนไขให้ใช้ราคา ผู้ขายก็ชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินซึ่งขายไว้ได้ เว้นแต่ผู้ซื้อจะหา ประกันที่สมควรให้ได้”

มาตรา 470 ประมวลแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า

“ถ้าผู้ซื้อผิดนัด ผู้ขายซึ่งได้ยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ตามมาตราทั้งหลายที่กล่าวมา อาจจะใช้ทางแก้ ต่อไปนี้แทนทางแก้สามัญในการไม่ชำระหนี้ได้ คือมีจดหมายบอกกล่าวไปยังผู้ซื้อให้ใช้ราคากับทั้งค่าจับจ่าย เกี่ยวกับการภายในเวลาอันควรซึ่งต้องกำหนดลงในคำบอกกล่าวนั้นด้วย

ถ้าผู้ซื้อละเลยเสียไม่ทำตามคำบอกกล่าว ผู้ขายอาจนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดได้” มาตรา 471 ประมวลแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า

“เมื่อขายทอดตลาดได้เงินเป็นจำนวนสุทธิเท่าใด ให้ผู้ขายหักเอาจำนวนที่ค้างชำระแก่ตนเพื่อราคา และค่าจับจ่ายเกี่ยวการนั้นไว้ ถ้าและยังมีเงินเหลือ ก็ให้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อโดยพลัน”

ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ให้ความเห็นว่า “หากผู้ขายไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ขายผู้ซื้อก็มีสิทธิไม่ชำระราคา และโดยนัยกลับกันหากผู้ซื้อไม่ชำระราคา ผู้ขายก็มีสิทธิไม่ส่งมอบทรัพย์สินให้เป็นการตอบแทน การที่ ผู้ขายไม่ส่งมอบทรัพย์สินหรือไม่โอนการครอบครองให้กับผู้ซื้อต่างๆ ที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายตกเป็นของ ผู้ซื้อแล้วนี้มีลักษณะของการที่ผู้ขายเป็นผู้ครองทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งก็คือผู้ซื้อ และมีหนี้อันเป็น คุณประโยชน์ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินซึ่งครองนั้น เข้าลักษณะของสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 241 ซึ่งมาตรา 468 ได้นำมาบัญญัติให้ชัดเจนในลักษณะของสัญญาซื้อขายอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้าผู้ซื้อถึงกำหนดต้องชำระหนี้ของตน แล้วแล้วยังไม่ชำระ ผู้ขายก็มีสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายไว้ก่อนได้ จนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคาให้อันเป็นหลักเกณฑ์ของสัญญาต่างตอบแทนในมาตรา 369 ด้วยนั่นเอง”

กรณีนี้สหัส สิงหวิริยะ ให้ความเห็นว่า “กรณีที่ผู้ขายจะใช้สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ขายได้ตาม มาตรา 468 ก็คือเมื่อสัญญาซื้อขายไม่มีกำหนดเวลาให้ใช้ราคากัน เมื่อผู้ซื้อยังไม่ได้ชำระราคาทรัพย์สินที่ตก ลงซื้อกัน ผู้ขายย่อมมีสิทธิยังไม่ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อได้ สิทธิดังกล่าวนี้เรียกว่าสิทธิยึดหน่วงตามมาตรา 468 ประกอบกับมาตรา 241 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และเป็นสิทธิของผู้ขายฝ่าย เดียว เพราะผู้ซื้อมีหน้าที่ต้องชำระราคาให้แก่ผู้ขายในเวลาที่ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ตนตามมาตรา 490”

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่ามีความเห็นสอดคล้องไปในทางเดียวกันว่า สิทธิยึดหน่วงในตัวทรัพย์สินที่ ซื้อขายนั้นเป็นสิทธิของฝ่ายผู้ขาย ที่สามารถครองทรัพย์สินที่ซื้อขายจนกว่าจะได้ชำระราคาจากผู้ซื้อ ซึ่งหนี้ ชำระราคาถือเป็นหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่เจ้าหนี้คือฝ่ายผู้ขาย หากผู้ขายไม่ยอมใช้สิทธินี้ผู้ขายอาจไม่ได้ รับชำระหนี้ เช่น นายเอกตกลงขายชุดนักเรียนให้แก่ นายโทจำนวน 4 ชุดเป็นเงิน 2,000 บาท เมื่อนายโทมา ขอรับชุดนักเรียนดังกล่าวกลับขอผิดผ่อนไม่ชำระค่าชุดนักเรียนดังกล่าว เช่นนี้เมื่อฝ่ายผู้ขายคือนายเอกมีสิทธิ ที่จะยึดหน่วงคือไม่ยอมส่งมอบจนกว่าผู้ซื้อจะชำระราคา แต่หากผู้ขายไม่ยอมใช้สิทธิดังกล่าวผู้ขายเองย่อมเสี่ยงในการที่ผู้ซื้ออาจจะไม่ยอมชำระราคาก็เป็นได้

ในส่วนของผู้ซื้อนั้นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็กำหนดให้ฝ่ายผู้ซื้อเองก็มีสิทธิยึดหน่วง ได้ แต่ไม่ใช่การยึดหน่วงทรัพย์สิน แต่เป็นการยึดหน่วงราคา ตามมาตรา 488 ประมวลกฎหมายแพ่งและ พหุณยบัญญัติว่า

“ถ้าผู้ซื้อพบเห็นความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินซึ่งตนได้รับซื้อ ผู้ซื้อชอบที่จะยึดหน่วงราคาที่ยัง ไม่ได้ชำระไว้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เว้นแต่ผู้ขายจะหาประกันที่สมควรให้ได้”

เมื่อพิจารณาพบว่าในสิทธิยึดหน่วงของผู้ซื้อในสัญญาซื้อขายเป็นสิทธิยึดหน่วงในการจะไม่ชำระ ราคาให้แก่ผู้ขายจนกว่าผู้ขายจะส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายที่ไม่ชำรุดบกพร่องให้แก่ผู้ซื้อ

หรือการยึดหน่วงราคาตามมาตรา 489 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า

“ถ้าผู้ซื้อถูกผู้รับจำนองหรือบุคคลภายใต้เรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ขายนั้นชู้ว่าจะฟ้องเป็นคดีขึ้นก็ตี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะถูกขู่เช่นนั้นก็ตี ผู้ซื้อชอบที่จะยึดหน่วงราคาไว้ทั้งหมดหรือบางส่วนได้จุกกัน จนกว่าผู้ขายจะได้บำบัดภัยนั้นให้สิ้นไป หรือจนกว่าผู้ขายจะหาประกันที่สมควรให้”

แต่อย่างไรก็ตาม ศนันทภรณ์ โสคติพันธ์ ให้ความเห็นว่า “สำหรับคำว่า “สิทธิยึดหน่วง” ที่อยู่ใน ความหมายของมาตรานี้ นั้นมิใช่สิทธิยึดหน่วงที่อยู่ในความหมายของสิทธิยึดหน่วงใน มาตรา 241 สำหรับ มาตรา 241 บัญญัติ “ผู้ใดเป็นผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่น และมีหนี้อันเป็น คุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวข้องกับ ทรัพย์สินซึ่งครองนั้นไซ้ ท่านว่าผู้นั้นจะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้ จนกว่าจะได้ชำระหนี้ก็ได้ แต่ความที่กล่าวนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ เมื่อหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนด

อนึ่งบทบัญญัติในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าการที่เข้าครอบครองนั้นเริ่มมาแต่ทำการอันใด อันหนึ่งซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

จากบทบัญญัตินี้ จึงเห็นได้ชัดว่า การยึดหน่วงราคาในกรณีนี้มิใช่การใช้สิทธิยึดหน่วงตาม ความหมายของมาตรา 241 เพราะมิใช่กรณีที่ผู้ซื้อครองทรัพย์สินของผู้อื่น แต่ผู้ซื้อครองทรัพย์สิน ที่เป็นของ ตนเองคือเงิน”

ดังนั้นเมื่อพิจารณาฝ่ายของสิทธิยึดหน่วงระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายนั้นพบว่า สิทธิยึดหน่วงใน ฝ่ายของ ผู้ขายเป็นการครองทรัพย์สินที่ซื้อขายแล้วซึ่งกรรมสิทธิ์ได้เปลี่ยนมือไปยังผู้ซื้อแล้วนั้น จนกว่าจะได้รับชำระหนี้ คือการชำระราคาหรือจ่ายเงินจากผู้ซื้อ ผู้ขายจึงจะยอมส่งมอบทรัพย์สิน ให้แก่ผู้ซื้อ แต่หากไปพิจารณาฝ่าย ของผู้ซื้อการยึดหน่วงในสัญญาซื้อขายย่อมเป็นเพียงการยึด หน่วงราคาเพื่อที่จะยังไม่ชำระราคาหรือจ่ายเงิน ให้แก่ผู้ขายหากเกิดกรณีทรัพย์สินที่จะส่งมอบ นั้นชำรุดบกพร่องหรือทรัพย์สินที่ซื้อขายตกอยู่ในอันตรายที่จะ ถูกฟ้องเป็นคดีจากผู้รับจำนอง เท่านั้น

สิทธิยึดหน่วงในสัญญาซื้อขายตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556

ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 “โจทก์และจำเลยทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทแล้วโจทก์ ชำระราคาที่ดินพิพาทแก่จำเลยครบถ้วนและจำเลยส่งมอบการครอบครองที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ทั้งโจทก์ได้ เข้าครอบครองที่ดินพิพาททำประโยชน์ในที่ดินตลอดมาเพียงแต่ยังไม่จดทะเบียนโอนที่ดินให้แก่โจทก์ จำเลย ยังมีหนี้ที่จะต้องชำระแก่โจทก์คือการจดทะเบียนโอนที่ดินพิพาทซึ่งเป็นหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่โจทก์ เกี่ยวกับที่ดินพิพาทซึ่งครองอยู่นั้นโจทก์จะยึดหน่วงที่ดินพิพาทไว้จนกว่าจำเลยจะจดทะเบียนโอนที่ดิน พิพาทแก่โจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงที่ดินพิพาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 แม้อันใดโจทก์ตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทขาดอายุความตามมาตรา 193/30 ประกอบมาตรา 193/9 แต่โจทก์เป็นผู้ทรงสิทธิยึดหน่วงเหนือที่ดินพิพาทของจำเลย โจทก์ยังมีสิทธิบังคับชำระหนี้โดยเรียกให้ จำเลยจดทะเบียนโอนที่ดินพิพาทซึ่งโจทก์ยึดถือไว้ตามมาตรา 193/27”

อันที่จริงแล้วยังมีคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานก่อนๆ อันได้แก่คำพิพากษาฎีกาที่ 6734/2547 รวมถึงคำพิพากษาฎีกาที่ 621/2544 เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาฎีกาพบว่าในการพิจารณาของ ศาลนั้นให้นำหนักไปที่สิทธิยึดหน่วงแม้เป็นไปตามสัญญาซื้อขาย แต่กลับพิเคราะห์ในส่วนอายุความตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/27 เป็นสำคัญ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนำ ผู้ทรงสิทธิยึดหน่วง หรือผู้ทรงบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ของตนได้ ยึดถือไว้ ยังคงมีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองจำนำ หรือที่ได้ยึดถือไว้ แม้ว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่ เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม แต่จะใช้สิทธินั้นบังคับให้ชำระดอกเบี้ยที่ค้างย่อนหลังเกินห้าปีขึ้นไป ไม่ได้”

ศักดิ์ สนองชาติเห็นว่า “คำว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานนั้น หมายความว่าสิทธิเรียกร้อง ตามสัญญาประธาน หรือหนี้อันเกิดขึ้นตามสัญญาประธานนั่นเอง ส่วนสัญญาจำนอง สัญญาจำนำ เป็นเพียง สัญญาอุปกรณ์ แม้สิทธิยึดหน่วงและบุริมสิทธิมิใช่สัญญา ก็มีใช้สิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธาน อาจกล่าวได้ ว่า การที่สิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็น ประธาน ขาดอายุความไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิพิเศษ ดังกล่าว”

เช่นเดียวกับไชยยศ เหมาะรัชตะที่เห็นว่า “ค) เกี่ยวกับผลของการยึดหน่วงทรัพย์สิน สิทธิหน่วง หมายถึงเจ้าหนี้ผู้ครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้และมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ครองไว้ นั้น เจ้าหนี้จะยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนด แม้หนี้นั้นจะขาดอายุความแล้วก็ตาม กล่าวคือ ลูกหนี้จะเรียกเอาทรัพย์สินซึ่งเจ้าหนี้ได้ยึดหน่วงนั้นคืนไม่ได้ แม้ว่าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้นั้น จะได้ขาดอายุความไปแล้วก็ตาม”

แม้ว่าในมาตรา 193/27 จะมุ่งคุ้มครองเจ้าหนี้สามกลุ่มอันได้แก่ ผู้รับจ้างเอง ผู้รับจํานำ ผู้ทรงสิทธิ ยึดหน่วงที่กำหนดให้แม้หนี้ประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม แต่การทรงสิทธิทั้งสาม ประการนี้เป็น ทรัพย์สินโดยตรงเกี่ยวข้องกับตัวทรัพย์สินตามสัญญาไม่ว่าจะสัญญาจ้างเองที่ต้อง มีการจดทะเบียน อสังหาริมทรัพย์ไว้ สิทธิจํานำหรือหนี้อื่นที่ก่อให้เกิดสิทธิจํานำ หรือสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินไว้เป็นประกัน จนกว่าจะได้ชำระหนี้ ซึ่งหากพิเคราะห์มาตรา 193/27 ประกอบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 อาจพบ ลักษณะพิเศษของสิทธิยึดหน่วง 3 ประการดังต่อไปนี้

(1) สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินอยู่กับฝ่ายของผู้ซื้อ โดยปกติแล้วสิทธิยึดหน่วงทรัพย์สิน ในกรณีการซื้อ ขายเป็นกรณีและผู้ขายยึดหน่วงทรัพย์สินไว้จนกว่าผู้ซื้อจะยอมใช้ราคาตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญาซื้อขาย เพื่อเป็นหลักประกันว่าหากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อไปแล้ว ตนเองจะได้รับชำระหนี้คือราคา ที่ตกลงในสัญญาซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 469 เช่นนี้ตามธรรมดาของสัญญาซื้อ ขายผู้ที่จะทรงสิทธิยึดหน่วงตามสัญญาซื้อขายควรเป็นฝ่ายผู้ขายที่อาจครองทรัพย์สินหรือยึดหน่วงทรัพย์สิน ไว้จนกว่าจะได้รับชำระราคาจากผู้ซื้อ

อีกทั้งหากเป็นกรณีและผู้ซื้อจะใช้สิทธิยึดหน่วงมักเป็นกรณีและผู้ซื้อยึดหน่วงราคาไว้ไม่ยอมชำระให้แก่ ฝ่ายผู้ขายด้วยเหตุผลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการส่งมอบอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นโรงเรือนอาจพบความชำรุด บกพร่อง การยึดหน่วงราคาไว้เพื่อให้ผู้ขายแก้ไขซ่อมแซมให้ถูกต้องตามสัญญาซื้อขายนั้นตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 488 หรืออาจจะพบว่าสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์มีผู้รับจ้างเองที่จะ พ้องคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 489 ผู้ซื้อที่ชอบที่จะยึดหน่วงราคาจนกว่าผู้ขายจะ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไป

ดังนั้นสิทธิยึดหน่วงตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 จึงมีลักษณะพิเศษกว่ากรณีปกติ โดยทั่วไป ที่การครองทรัพย์สินไปอยู่ในฝั่งผู้ซื้อโดยที่ไม่ได้เป็นประเด็นในเรื่องหนี้ชำระราคาแต่ประการใด

(2) สิทธิยึดหน่วงไม่ได้มุ่งให้ชำระราคาหรือส่งมอบ อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วในข้อก่อนว่า หากเป็น เรื่องการยึดหน่วงทรัพย์สินไว้โดยเจ้าหนี้ก็เพื่อประโยชน์ให้ได้รับชำระหนี้ที่เป็นคุณประโยชน์จากการยึดหน่วง ทรัพย์สินนั้น ซึ่งโดยปกติหนี้ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขาย ฝ่ายผู้ขายมีหนี้อันเป็นคุณประโยชน์เกี่ยวกับ การครองทรัพย์สินนั้นไว้ คือหนี้ชำระราคา ผู้ขายย่อมสามารถยึดหน่วงทรัพย์สินนั้นไว้จนกว่าจะได้รับชำระ ราคา เช่น นายเอกต้องการซื้อรถยนต์มาใช้สักคันหนึ่งจึงตกลงซื้อรถยนต์จากนายโทในราคา 50,000 บาท โดยวางเงินมัดจำไว้ 10,000 บาท เช่นนี้หากนายเอกผู้ซื้อในฐานะลูกหนี้ผู้ต้องชำระราคาให้แก่นายโทผู้ขายไม่ ยอมชำระราคา ค่างรถยนต์ที่เหลือดังกล่าว นายโทย่อมไม่ยอมส่งมอบรถยนต์คันดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อ นายเอกผู้ซื้ออาจได้รับความไม่สะดวกหรือความลำบากบางประการอันได้แก่ การที่ตนเองไม่ได้มีรถยนต์ไว้ใช้ตาม สัญญา อีกทั้งมีโอกาสถูกริบมัดจำไว้ในกรณีผิดสัญญาซื้อขาย เช่นนี้นายเอกย่อมต้องหาวิธีทางมาชำระหนี้ รายดังกล่าวให้นายโทให้ได้ เช่นนี้จึงเห็นได้ว่ารถยนต์คันดังกล่าวที่นายโทผู้ขายยึดหน่วงไว้เป็นมาตรการที่ ส่งผลโดยตรงต่อนายเอกในการต้องยอมชำระหนี้

ในทางกลับกันฝ่ายผู้ซื้อก็มีหนี้ที่เป็นคุณประโยชน์เกี่ยวกับการยึดหน่วงราคาไว้ เช่นเดียวกัน เช่น หากนายเอกต้องการซื้อรถยนต์มาใช้สักคันหนึ่งจึงตกลงซื้อรถยนต์จากนายโทในราคา 50,000 บาท โดย วางเงินมัดจำไว้ 10,000 บาท เมื่อนายโทจะนำรถยนต์คันดังกล่าวมาส่งมอบให้นายเอก นายเอกพบเห็นว่า รถยนต์มีรอยชนที่ประตูเป็นหลุมลึกขนาดใหญ่ เช่นนี้นายเอกในฐานะผู้ซื้อที่เป็นเจ้าหนี้ในการส่งมอบ อาจจะไม่ยอมจ่ายเงินที่เหลือหรือยึดหน่วงราคา ดังกล่าวไว้จนกว่า นายโทผู้ขายจะต้องซ่อมแซมรอยชนที่ประตู ดังกล่าวก่อนตนเองจึงจะยอมให้ส่งมอบและชำระราคาส่วนที่เหลือ เช่นนี้การยึดหน่วงราคาย่อมเป็นเกี่ยวกับ หนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ฝ่ายตน การยึดหน่วงราคาย่อมเป็นประโยชน์แก่ผู้ซื้อ

แต่ในคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 การยึดหน่วงไม่ได้ไปตามหลักเกณฑ์ปกติที่พึงพบได้ทั่วไป กลับมีการยึดหน่วงผิดฝ่ายและมีลักษณะการบังคับให้ชำระหนี้อันมีคุณประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังจะ กล่าวในข้อต่อไป

(3) สิทธิยึดหน่วงมุ่งบังคับผู้ขายให้ไปจดทะเบียนโอนสิทธินิติกรรมในอสังหาริมทรัพย์ คำพิพากษา ฎีกาที่ 6230/2556 การยึดหน่วงที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์โดยฝ่ายผู้ซื้อนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อบังคับให้เป็นไป ตามการชำระหนี้โดยปกติตามสัญญาซื้อขายไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ผู้ซื้อยึด

หน่วงราคาไว้เพื่อให้ผู้ขายแก้ไขเรื่องที่ ทรัพย์สินที่ซื้อขายชำรุดบกพร่องหรือตกอยู่ภายใต้อันตราย ต่อการฟ้องคดีแต่ประการใด แต่การยึดหน่วงที่ เกิดขึ้นในคำพิพากษานี้เป็นสิทธิยึดหน่วงเพื่อ บังคับให้ผู้ขายซึ่งเป็นลูกหนี้ในอันที่จะต้องไปทำการจดทะเบียน สิทธินิติกรรมอันเกี่ยวกับการโอน อสังหาริมทรัพย์นั้นให้แก่ฝ่ายผู้ซื้อ ซึ่งควรเป็นสิทธิยึดหน่วงที่เกิดขึ้น ตามปกติของสัญญาซื้อขาย อสังหาริมทรัพย์

แต่ในคำพิพากษานี้กำหนดสิทธิยึดหน่วงที่เกิดขึ้นในฝ่ายผู้ซื้อที่แตกต่างออกไป โดยฝ่ายผู้ ซื้อใช้สิทธิ ยึดหน่วงตัวทรัพย์สินที่ซื้อขายยึดหน่วงทรัพย์สินที่ซื้อขายไว้ด้วยเหตุผลคือเพื่อบังคับให้ ผู้ขายต้องไปชำระหนี้ อันเป็นคุณประโยชน์แก่ตนกล่าวคือ การจดทะเบียนโอนที่ดินพิพาท ดังข้อความที่ปรากฏในคำพิพากษา “จำเลยยังมีหนี้ที่จะต้องชำระแก่โจทก์คือการจดทะเบียน โอนที่ดินพิพาทซึ่งเป็นหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่ โจทก์เกี่ยวกับที่ดินพิพาทซึ่งครองอยู่นั้นโจทก์ จะยึดหน่วงที่ดินพิพาทไว้จนกว่าจำเลยจะจดทะเบียนโอนที่ดิน พิพาทแก่โจทก์” ซึ่งกรณีนี้ก็กล่าว ว่าแตกต่างออกไปจากปกติของสัญญาซื้อขายคือ สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินที่ซื้อ ขายควรเป็นสิทธิ ของฝ่ายผู้ขายไม่ใช่ฝ่ายผู้ซื้อ

อย่างไรก็ตามข้อที่ต้องยอมรับประการหนึ่งคือ การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นการ ซื้อขาย ทรัพย์สินซึ่งมีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือ การถูกควบคุมการจดทะเบียนด้วยภาครัฐ เช่นนี้กฎหมาย จึงกำหนดให้การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อ พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งในที่นี้ ก็คือการไปจดทะเบียนสิทธินิติกรรมการซื้อขายที่สำนักงานที่ดิน นั้นเอง เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 456 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า

“การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงาน เจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายเร็วมีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์ พาทหารด้วย”

ในคำพิพากษานี้ศาลเองได้วางหลักเกณฑ์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ โดยปกติแล้วใน สัญญาซื้อ ขายหนี้ที่เกิดขึ้นตามสัญญาซื้อขายจะเน้นไปที่หนี้ส่งมอบซึ่งผู้ขายมีหนี้ที่ต้องชำระให้แก่ ผู้ซื้อ และหนี้ชำระ ราคาที่ผู้ซื้อมีหนี้ที่ต้องชำระให้แก่ผู้ขาย กระบวนการจดทะเบียนการโอน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินกลายเป็น แบบที่บังคับเรื่องความสมบูรณ์ของสัญญาซื้อขายไป แต่ในคำ พิพากษานี้กลับเห็นว่าการจดทะเบียนการโอน กรรมสิทธิ์หรือการเปลี่ยนแปลงชื่อทางทะเบียน จากผู้ขายไปยังผู้ซื้อนั้นเป็น “หนี้” ที่ผู้ขายจะต้องชำระให้แก่ ผู้ซื้อด้วย เช่นนี้หากการชำระหนี้ยัง

ไม่เกิดขึ้นนี้ย่อมยังไม่ระงับ ฝ่ายผู้ซื้อย่อมเกิดสิทธิยึดหน่วงใน อสังหาริมทรัพย์เพื่อที่บังคับให้ผู้ขายต้องไปทำการชำระหนี้คือการจดทะเบียนการโอนให้แก่ฝ่ายของผู้ซื้อได้ และการจดทะเบียนการโอนนั้นถือเป็นหนี้อันเป็นคุณประโยชน์แก่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดหน่วงนั้น

แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่ามิใช่ข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับสิทธิยึดหน่วงตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 อยู่ 3 ประการดังต่อไปนี้

(1) ประการแรกสิทธิยึดหน่วงของผู้ซื้อเพื่อบังคับให้ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็น สิทธิยึดหน่วงที่ไม่มีค่าบังคับจริง โดยธรรมชาติของสิทธิยึดหน่วงนั้นเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้เจ้าหนี้ สามารถบังคับชำระหนี้ได้ด้วยเหตุเพราะลูกหนี้ย่อม “เกิดความกลัว” อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เมื่อพิจารณาใน ฐานะที่สิทธิยึดหน่วงทรัพย์สินอยู่ที่ผู้ขาย ยึดหน่วงทรัพย์สินไว้จนกว่าจะได้ชำระราคาจากผู้ซื้อ ผู้ซื้อย่อมเกิด ความกลัว หากตนเองไม่ยอมชำระราคาแล้ว ผู้ขายย่อมไม่ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ตน ตนเองอาจจะไม่ได้ ประโยชน์จากการซื้อทรัพย์สินนั้น หรือเข้าใช้ประโยชน์ได้ช้าลง เช่น หากผู้ขายยึดหน่วงบ้านที่ซื้อไว้เพราะผู้ซื้อชำระเงินยังไม่ครบ ผู้ซื้อย่อมไม่ได้อยู่บ้านหลังนั้นอาจต้องเสียค่าเช่าบ้านอยู่ระหว่างที่ตนเองยังไม่ได้รับการ ส่งมอบบ้านที่ตนเองซื้อเพราะถูกสิทธิยึดหน่วงไว้ เช่นเดียวกันกรณีที่ผู้ซื้อซื้อสิทธิยึดหน่วงราคาไว้ฝ่ายผู้ขาย ย่อมกลัวที่จะไม่ได้รับชำระราคาย่อมเกิดความเสียหายทางธุรกิจได้

แต่สำหรับการยึดหน่วงอสังหาริมทรัพย์ของผู้ซื้อเพื่อบังคับให้ผู้ขายต้องไปจดทะเบียนการโอน ให้นั้น ผู้ขายย่อมไม่มีความกลัวใดเกิดขึ้นหากผู้ขายได้ส่งมอบการครอบครองให้แก่ฝ่ายผู้ซื้อแล้ว หรือฝ่ายผู้ขาย ได้รับชำระเงินครบถ้วนแล้ว การยึดหน่วงไว้ย่อมไม่สามารถบังคับให้ชำระหนี้ได้จริงตรงตามวัตถุประสงค์ของ สิทธิยึดหน่วงเพราะฝ่ายผู้ขายมิได้มีความเกรงกลัวแต่ประการใด

(2) ประการที่สองหากเป็นการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้ซื้อไม่ได้เข้าครอบครองอสังหาริมทรัพย์จริงอาจ ไม่เข้าเกณฑ์สิทธิยึดหน่วงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/27 ในกรณีตามคำพิพากษา ฎีกา 6230/2556 ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นประการหนึ่งคือการที่ผู้ซื้อซื้ออสังหาริมทรัพย์แล้วเข้าครอบครองทรัพย์สิน นั้นโดยข้อเท็จจริง แต่หากเป็นการซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อเก็บสะสมอย่างถาวรทำกันในปัจจุบัน อาจเป็น การซื้อที่ดินตามต่างจังหวัด

แล้วทิ้งไว้โดยไม่มีการเข้าครองทรัพย์สินนั้นจริง เช่นนี้อาจจะทำให้ไม่เข้า องค์ประกอบเรื่องสิทธิ ยึดหว่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 241 ซึ่งก็จะสามารถนำมาตรา 193/27 มาบังคับใช้ได้เพื่อให้ตนเองได้รับการจดทะเบียนการโอนได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ซื้ออาจใช้ วิธีการอื่น เข้ามาเยียวยาได้ เช่น การครอบครองปรปักษ์ หรืออาจจะเข้ามาครองทรัพย์สินใน ภายหลังไม่จำเป็นต้อง ครองทรัพย์สินทันทีที่มีการส่งมอบการครอบครองจากผู้ขายมายังผู้ซื้อ เพื่อก่อให้เกิดสิทธิยึดหว่งก็อาจ กระทำได้

(3) ประการสุดท้ายสิทธิยึดหว่งตามคำพิพากษาฎีกา 6230/2556 อาจใช้กับ สंहาริมทรัพย์ที่ต้อง จดทะเบียนการได้มา เมื่อศาลได้วางหลักเกณฑ์ว่าการจดทะเบียนโอนเป็น หนึ่งประการหนึ่งก่อก่อให้เกิดสิทธิยึด หว่งที่ผู้ซื้ออาจยึดหว่งทรัพย์สินโดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ เพื่อบังคับให้ผู้ขายจดทะเบียนการโอนให้แก่ ตนเองได้ ในกรณีทรัพย์สินอื่นที่ไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ แต่การจดทะเบียนยอมเป็นเรื่องสำคัญก็ยอมที่อาจเกิด สิทธิยึดหว่งได้เช่นเดียวกัน เช่น อาวุธปืน ที่จะต้องมีการจดทะเบียนการเปลี่ยนเจ้าของเมื่อต้องซื้อขายกัน หรือรถยนต์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รถยนต์ที่เป็น Super Car มีราคาแพง กรณีเหล่านี้อาจก่อก่อให้ผู้ซื้อเกิดสิทธิยึด หว่งในตัวทรัพย์สิน ที่ซื้อขายจนกว่าจะได้มีการจดทะเบียนการโอนที่ถูกต้องจากฝ่ายผู้ขายได้

บทสรุป

สิทธิยึดหว่งในสัญญาซื้อขายนั้นโดยปกติแล้วในฝ่ายของผู้ซื้อนั้นมักเป็นการยึดหว่ง ราคาไว้ จะ ยังไม่ชำระราคาให้แก่ผู้ขายจนกว่าผู้ขายจะแก้ไขการส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้ ถูกต้องไม่ว่าเป็นกรณีที่ ผู้ขายต้องซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ซื้อขายก็ดี หรือแก้ไขไม่ให้เป็นทรัพย์สินที่ซื้อขายกันตกอยู่ ภายใต้การฟ้องคดีจากผู้รับจำนองก็ตาม สิทธิยึดหว่ง ของฝ่ายผู้ซื้อเน้นไปที่การยึดหว่งราคาจนกว่าฝ่าย ผู้ขายจะแก้ปัญหาต่างๆ ได้

แต่สำหรับสิทธิยึดหว่งตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6230/2556 เป็นกรณีที่แตกต่างออกไป เนื่องจาก เป็นการใช้สิทธิยึดหว่งของผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ แต่ไม่ใช่การยึด หว่งราคาคงที่กล่าว มาแล้ว แต่กลับเป็นการยึดหว่งตัวอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้ขายได้ส่งมอบให้ นั้น เพื่อที่จะใช้บังคับผู้ขายให้ชำระ หนี้ที่เหลือให้แก่ฝ่ายผู้ซื้อ หนี้ที่กล่าวถึงนั้นก็คือ “การจดทะเบียน การโอนอสังหาริมทรัพย์” เพื่อให้ผู้ซื้อได้ สิทธิในการซื้ออสังหาริมทรัพย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งศาลฎีกา พิเคราะห์เห็นว่า การจดทะเบียนการโอน อสังหาริมทรัพย์เป็นหนี้ที่ผู้ขายจะต้องชำระให้แก่ผู้ซื้อ

ตามสัญญาซื้อขายนอกจากนี้การส่งมอบทรัพย์สิน ดังนั้นการยึดหน่วยอสังหาริมทรัพย์ที่ซื้อขายกันโดยผู้ซื้อ ตามมาตรา 193/27 ที่การจดทะเบียนโอนนั้นเป็น หนึ่งอันเป็นคุณประโยชน์จากการยึดหน่วยอสังหาริมทรัพย์นั้น เพียงแต่มีข้อคิดเห็นบางประการที่เกิดขึ้นจาก คำพิพากษานี้ อันได้แก่ สิทธิยึดหน่วยของผู้ซื้อเพื่อบังคับให้ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็น สิทธิยึดหน่วยที่ไม่มีค่าบังคับจริง การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่ผู้ซื้อไม่ได้เข้าครอบครองอสังหาริมทรัพย์จริงอาจไม่ เข้าเกณฑ์สิทธิยึดหน่วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/27 และสิทธิยึดหน่วยตามคำ พิพากษานี้ 6230/2556 อาจใช้กับอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องจดทะเบียนการได้มา

เอกสารอ้างอิง

- คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2544 ตอน 3 หน้า 395 เนติบัณฑิตยสภา.
- คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2547 ตอน 10 หน้า 1866 เนติบัณฑิตยสภา.
- คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2556 ตอนที่ 5 หน้า 1326 เนติบัณฑิตยสภา.
- จิต เศรษฐบุตร. (2545). **หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะหนี้**. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2546). **ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติกรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- ตุลญา โรจน์ทั้งคำ แก้วศุภาสวัสดิ์. (2560). **หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2552). **ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง**. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ไผทชิต เอกจริยกร. (2556). **คำอธิบาย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2548). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย หนี้**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2543). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้**. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2558). เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 2 : หนี้
ละเมิด. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วิชฌู เครื่องงาม. (2545). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน
ให้. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ.
- ศันนัทกรณ (จำปี) โสทธิพันธ์. (2556). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซื้อขาย
แลกเปลี่ยนให้. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ศักดิ์ สอนองชาติ. (2547). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและ
สัญญา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ.
- สถิตย์ เล็งไธสง. (2545). คำสอน ชุดวิชากฎหมายพาณิชย์ 1 ว่าด้วย การซื้อขาย แลกเปลี่ยน
ให้เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ และขายฝาก พร้อมด้วยพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อ
เกษตรกรรม. กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.
- สหัส สิงหวิริยะ. (2547). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 1
ถึงลักษณะ 3 ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. กรุงเทพฯ : V.J.Printing.
- โสภณ รัตนากร. (2547). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หนี้. (พิมพ์ครั้งที่ 7).
กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ.

วัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทย : กรณีศึกษาจากพระลอ อิเหนา

และขุนแผน

Betel Nut Chewing Culture in Thai Society: The Case Study of Phra Lor, Inao and Khun Phaen

ศศิรัศม์ สิ้นธุวนิก¹

Sasirat Sindhuvanik¹

Received: September 29, 2020; Revised: November 30, 2020; Accepted: December 3, 2020

บทคัดย่อ

การกินหมากเป็นวัฒนธรรมไทยประการหนึ่ง เพราะหมากเป็นของขบเคี้ยวที่ผู้คนในสังคมไทยนิยมบริโภคกันมานานแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในเอกสารทั้งทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย สำหรับเอกสารทางวรรณคดีไทยนั้น หากพิจารณาในมุมมองของวัฒนธรรมร่วมระหว่างภูมิภาค อาจคัดเลือกตัวละครเอกฝ่ายชายตัวจากวรรณคดีไทย ซึ่งมีลักษณะแสดงอัตลักษณ์ประจำภูมิภาคได้ 3 เรื่อง ได้แก่ พระลอ ในลิลิตพระลอ แสดงอัตลักษณ์ ภาคเหนือ อิเหนาในบทละครเรื่องอิเหนา แสดงอัตลักษณ์ภาคใต้ และขุนแผนในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน แสดงอัตลักษณ์ภาคกลาง ทั้งนี้ สรุปได้ว่า การกินหมากเป็นไปด้วยวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อแสดงอำนาจ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้หมากเสก และการใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์ สังเกตได้ว่า มีเฉพาะใน

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

บทบาทของตัวละครฝ่ายชาย 2) เพื่อแสดงความรัก มักเกิดขึ้นในบทบาทของตัวละครฝ่ายชายที่มีลักษณะเป็นนักรัก 3) เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ เป็นการต้อนรับขับสู้ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนยังที่อยู่อาศัย และ 4) เพื่อบันเทิงอารมณ์ สะท้อนให้เห็นความนิยมในการกินหมากของตัวละคร อย่างไรก็ตาม

การกินหมากของพระลอ อีเหนา และขุนแผนล้วนสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยอย่างน้อย 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้และภาคกลาง นิยมกินหมาก วัฒนธรรมการกินหมากเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่มีมาแต่โบราณ แม้ว่าในสังคมไทยปัจจุบันจะมีชาวไทยจำนวนน้อยที่ยังคงกินหมากอยู่ แต่วัฒนธรรมการกินหมากก็ยังคงอยู่คู่สังคมไทยไปอีกนาน

คำสำคัญ: การกินหมากวัฒนธรรม พระลอ อีเหนา ขุนแผน

Abstract

Betel nut chewing is a popular and addictive snack in Thai culture that people in Thai society have been consuming for a long time since the Sukhothai period, as much evidence in Thai history and literature shows. As Thai literature evidences, it is the shared culture between the regions that there may be select male protagonists who have their characteristics from each region, as in three literary works, which are: Phra Lor from Lilit Phra Lor in the North; Inao from the Drama of Inao in the South; and Khun Phaen from the Tale of Khun Chang Khun Phaen in the Central. Therefore, people chew betel nuts for four objectives: 1) to show power, they expressed it in two ways: by blowing betel nuts for incantation and expressing their ranks which had especially been shown in male characters; 2) to show love, it often occurred in the role of a lover male character; 3) to build up a relationship, people welcomed their visitors by serving the betel nut; and 4) to entertain others, it affected the popularity of betel nut chewing. Apparently, betel nut chewing in the three male protagonists above reflects that Thai people favor betel nut chewing in at least three regions: the North, the South, and the Central. For these reasons, betel nut chewing culture has been a Thai

characteristic for a long time and will still be continuously, even though Thai society now has fewer people chewing betel nuts.

Keywords: Betel Nut Chewing, Culture, Phra Lor, Inao, Khun Phaen

บทนำ

การสร้างสรรคัวรรณกรรมโดยเฉพาะประเภทบันเทิงคดีเป็นการสร้างงานศิลปะอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ประพันธ์จะต้องใช้ความรู้ความสามารถของตนในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและจินตนาการ รวมทั้งสอดแทรกศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมักจะดำรงอยู่ในช่วงชีวิตของผู้ประพันธ์ไว้ในเนื้อหา เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งเชิงวิชาการและเกิดความเพลิดเพลินใจ อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่เกื้อหนุนให้วรรณกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการสืบทอดอารยธรรมของมนุษยชาตินั้นก็คือ วัฒนธรรม ที่มีปรากฏแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม การค้าขาย การติดต่อสื่อสาร ค่านิยม ความประพฤติ ความเชื่อ การนับถือศาสนาการแต่งกาย การใช้ภาษา หรือแม้แต่อาหารการกิน การที่ผู้ประพันธ์แทรกข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมอย่างเดียวกันไว้ในวรรณกรรมหลายเรื่อง ต่างยุคสมัย และต่างท้องถิ่นกันก็อาจทำให้วัฒนธรรมนั้นกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติได้

วัฒนธรรมไทยอย่างหนึ่งที่กล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย นั่นคือ วัฒนธรรมการกินหมาก ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายเป็นอย่างมากตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ปัจจุบัน แม้ว่าในปัจจุบันจะพบเห็นชาวไทยที่ยังคงกินหมากได้ยาก แต่ก็น่าจะยังมีคนเฒ่าคนแก่ในสังคมชนบทที่ยังคงกินหมากด้วยความเคยชิน

เหตุที่การกินหมากของคนไทยกลายเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมก็เพราะว่ามีการกล่าวถึง ความนิยมในการกินหมากของคนในสังคมไทยไว้ในเอกสารทางประวัติศาสตร์หลายฉบับ เอกสารเชิงวิชาการที่เกี่ยวกับการใช้สำนวนไทยก็ปรากฏสำนวนไทยที่เกี่ยวกับการกินหมากหลายสำนวน ได้แก่ ชั่วเคี้ยวหมากจืด ชั่วเคี้ยวหมากแหลก ชั่วยากหมากแพง กินปูนร้อนท้อง อาภัพเหมือนปูน ขมื่นกับปูน และเอาปูนหมายหัว รวมทั้งในวรรณกรรมหลายเรื่อง หลายสมัย และหลายท้องถิ่น ดังเช่น วรรณคดีและนิทานพื้นบ้าน เป็นต้น การที่การกินหมากแพร่หลายจน

กลายเป็นวัฒนธรรมร่วมของชาวไทยแต่ละภูมิภาคเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา เพราะน่าจะขึ้นอยู่กับ
วัตถุประสงค์หลายประการเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้เขียนจึงสนใจศึกษาวัฒนธรรมการกินหมากใน
สังคมไทยใน 3 ภูมิภาคผ่านบทบาทของตัวละคร 3 ตัวจากวรรณกรรม 3 เรื่อง ทั้งนี้ ผู้เขียน
คัดเลือกตัวละครเอกฝ่ายชาย 3 ตัวซึ่งปรากฏบทบาทในวรรณกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ประจำ
ภูมิภาค 3 เรื่อง ได้แก่ พระลอ ในลิลิตพระลอ อิเหนา ในบทละครเรื่องอิเหนา และขุนแผน
ใน เสาภาเรื่องขุนช้างขุนแผนโดยพระลอเป็นอัตลักษณ์ของภาคเหนือ อิเหนาเป็นอัตลักษณ์
ของภาคใต้ และขุนแผนเป็นอัตลักษณ์ของภาคกลางดังจะได้กล่าวต่อไปเป็นลำดับ

หมาก : เอกลักษณ์แห่งวัฒนธรรมอาหารการกินของชาวไทย

วัฒนธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติที่ว่าด้วยระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของผู้คนในสังคมใดสังคม
หนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ และเทคโนโลยีให้เป็นไปใน
ทิศทางเดียวกันและสืบทอดต่อกันเรื่อยมาเพื่อให้เกิดความเจริญ ความเป็นระเบียบและความกลม
เกลียว (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552 : หน้า 4 และสมชัย ใจดี
และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2528 : หน้า 2) ทั้งนี้ ค่านิยมเกี่ยวกับอาหารการกินที่มีการปฏิบัติสืบทอด
กันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรม ได้แก่ การกินหมาก

หมากเป็นอาหารการกินที่ผู้คนในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นิยมกินอย่าง
แพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นอินเดีย พม่า มอญ จีน กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซียและไทย
(ส.พลายน้อย [นามแฝง], 2543, หน้า 437-458) ชาวไทยนิยมกินหมากมาเป็นระยะเวลาช้านาน
ไม่ต่ำกว่าห้าร้อยปีแล้ว กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน มีหลักฐาน
ทางประวัติศาสตร์ที่ยืนยันได้ว่า คนไทยนิยม กินหมากเป็นชีวิตจิตใจ ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

ในจารึกสุโขทัย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แห่ง
กรุงสุโขทัยไว้ว่า ในศิลาจารึกดังกล่าวได้กล่าวถึงการใช้คำว่า "หมาก" 2 ลักษณะ กล่าวคือ
ลักษณะแรก ใช้ตามหลักการเขียนในสมัยสุโขทัยซึ่งในสมัยต่อมากร่อนเสียงเป็น มะ ส่วนลักษณะ
ที่สอง ใช้เป็นคำเรียกชนิดของพืชที่นำมากินคู่กับพลู ดังข้อความต่อไปนี้ ด้านที่ 1 "...เมื่อชั่วพ่อ
ขุนรามคำแหงพ่อกู ขุนรามคำแหงแม่กู กูได้ตัวเนื้อตัวปลา ขุนรามคำแหงพ่อกู กูได้หมากส้มหมากหวาน อัน
ใดกินอร่อยกินดี ขุนรามคำแหงพ่อกู ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ว ส้มตายหายกว่า เหย้าเรือนพ่อเชื่อเสื่อคำ
มัน ช้างขอลูกเมียเยยข้าว ไพร่ฟ้าข้าไท ปาหมากปาพลูพ่อเชื่อมัน ไว้แก่ลูกมันสิ้น..." ด้านที่ 2
"...สร้างปาหมากปาพลูทั่วเมืองนี้ทุกแห่งหมากม่วงก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้

เมื่อกรานกฐิน มีพนมเบญจ มีพนมหมาก มีพนมดอกไม้ เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีปู
ครุ มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู มีไร่มีนา...” และด้านที่ 3 “...เบื้องตีนนอนเมืองสุโขทัยนี้
มีตลาดปสาน มีพระอนณะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง มีไร่ มีนา...” (จารึกสุโขทัย,
2520, หน้า1-5) จากข้อความข้างต้น แม้ว่าไม่ได้กล่าวโดยตรงว่ามีการกินหมากแต่สภาพแวดล้อม
ที่มีป่าหมากและป่าพลูครอบคลุมอาณาบริเวณที่กว้างขวางไปทั่วเมืองก็สะท้อนให้เห็นว่าชาว
สุโขทัยน่าจะนิยมกินหมากอย่างแพร่หลาย

เอกสารสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงสภาพสังคมในสมัยอยุธยาที่อยู่หลายฉบับ
ข้อความในเอกสารเหล่านั้นได้กล่าวถึงหมากไว้ด้วย ดังเช่น ใน**พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา
ฉบับหมอบรัดเล** ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญสมัยอยุธยาตอนต้น ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนที่ท้าว
ศรีสุตาจันทร์ มีใจปฏิพัทธ์ต่อพันบุตรศรีเทพ จึงลอบส่งสาวใช้ให้นำหมากหอมผ้าเช็ดหน้าไป
พระราชทานแก่พันบุตรศรีเทพ และเหตุการณ์ตอนที่ขุนอินทรเทพ หมื่นราชเสน่หา หลวงศรียศ
และพระเทียรราชา ทำพิธีเสี่ยงทายที่อุโบสถวัดป่าแก้ว เพื่อโค่นขุนวรวงศาธิราชและสถาปนา
พระเทียรราชาสืบราชสมบัติ ในครั้งนั้นขุนพิเรนทร-เทพ คายขานหมากทิ้งลงไป บังเอิญตกลงไป
ถูกเทียนอันสมมติว่าเป็นของขุนวรวงศาธิราชดับลง จึงเป็นเหตุให้เกิดพลังใจให้กระทำการครั้งนั้น
ได้สำเร็จ (พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล, 2549, หน้า 31-36) ใน **ประชุม
พงษาวดารภาคที่ 18 เรื่องจดหมายเหตุในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช** ซึ่งเป็นเอกสาร
สำคัญสมัยอยุธยาตอนกลาง ได้กล่าวถึงหมากว่าเป็นสินค้าส่งออกไปขายยังโปรตุเกสและจีน
(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ผู้รวบรวม, 2462, หน้า 3-5)
และอินเดีย กล่าวกันว่า รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หมากและพลูเป็นสินค้าส่งออก
ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศสยามเป็นอย่างมาก กล่าวคือ รายได้จากหมาก 75,000 เหรียญต่อปี
และพลูนาบ 50,000 เหรียญต่อปี (ส.พลาญน้อย [นามแฝง], 2543, หน้า 458) และใน**คำให้การ
ขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม** ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญสมัยอยุธยาตอนปลายในส่วนของเนื้อหาที่ว่า
ด้วยที่ค้าขายนอกกรุง ได้กล่าวถึงบ้านเกาะขาดที่ประกอบอาชีพหล่อ เต้าปูนกับไม้ควักปูน
ชาวชวาบรรทุกหมากมาทอดสมอขายอยู่ที่ ปากคลอง และเนื้อหาที่ว่าด้วยตลาดใน
พระนครศรีอยุธยา กล่าวถึงตลาดป่าเตรียมมีสินค้าประเภทพานหมากวางขาย และตลาดงูหมาก

มีล่วมใส่หมากและถุงหมากวางขาย (วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ, 2534, หน้า 4-12) จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าหมากและพลูเป็นพืชพื้นเมืองที่สำคัญมากสำหรับคนไทย

วัฒนธรรมการกินหมากที่เกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางนั้น มีกล่าวไว้ใน **บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอด์ ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่นๆ** อ็องรี มูโอด์ ซึ่งเป็นนักสำรวจ นักธรรมชาติวิทยาและนักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสคนแรกที่ค้นพบปราสาทนครวัด ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในบันทึกการเดินทางซึ่งเป็นเอกสารสำคัญนั้น อ็องรี มูโอด์ ได้กล่าวถึงการกินหมากของคนไทยไว้ว่า

ชาวสยามนั้นสังเกตง่ายแต่แรกเห็น จากกิริยาทำทางเฉื่อยแฉะ เกียจคร้าน และหน้าตาดูเชื่องๆเชื่องๆ จมูกออกจะแบนแทบทุกคน โหนกแก้มสูงดวงตาแลดูที่อ้อๆ หามีแววฉลาดไม่ รุจมูกบาน ปากกว้างเกินพอดี ริมฝีปากแดงคล้ำเพราะกินหมากเป็นประจำ ข้าพฉันยังดำสนิทเหมือนไม้มะเกลือ...

ชาวสยามต่างกินหมากกันไม่เว้น ตั้งแต่เจ้าไปจนถึงไพร่ขอทานจนถึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไปแล้ว หมากเป็นผลผลิตของชาวจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยามพวกเขาเพาะปลูก บำรุงรักษาอย่างดี และขายได้ราคางาม ชาวจีนอพยพเหล่านี้เป็นกสิกรมือดี เป็นพ่อค้าหัวไว พูดภาษาไทยได้คล่องราวกับเกิดในประเทศนี้เลยทีเดียว พวกเขาเคี้ยวหมากหยาบๆ เหมือนชาวบ้านทั่วไป... (อ็องรี มูโอด์, 2558, หน้า20-22)

ในสยามและคณะมิสชันนารีฝรั่งเศส คณะมิสชันนารีชาวฝรั่งเศส ซึ่งเดินทางเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงการกินหมากของคนไทยไว้ว่า “...ชาวสยามมีรูปร่างสมส่วน กะทัดรัด ผิวคล้ำ โหนกแก้มสูง ใบหน้าส่วนหน้าผากและคางแคบ ตาดำและรี และมีจุดสีเหลืองอยู่ในตาขาว จมูกกว้างแบนเล็ก น้อย รุจมูกเปิด ริมฝีปากหนาและพอง เนื่องมาจากการเคี้ยวหมาก...” (อาเดรียง โลเนย์, 2542, หน้า 6-7) อีกทั้งยังกล่าวถึงหน้าที่ของข้าราชการอันเกี่ยวกับหมากไว้ว่า “..หน้าที่ของพวกเขาคือรับราชการสนองพระเดชพระคุณ และถวายปรนนิบัติอาทิ ถวายพระโอสถมวน พระสุธารส และพระศรี...” (อาเดรียง โลเนย์, 2542, หน้า 10) นอกจากนั้น ยังได้กล่าวถึงพระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์ไว้ว่า “...อย่างไรก็ตามพระองค์ก็เหมือนกับคนธรรมดาทั่วไปคือโปรดเสวยน้ำจิ้ม น้ำตรางพระโอสถมวน ทรงพระศรี...” ดังนั้นจะพบว่าบนกลม

เล็กๆ ที่ตั้งอยู่ใกล้พระหัตถ์ จึงมักมีเถาทองพร้อมด้วยและหีบทองแกะสลักบรรจุในชา หมากพลุ บุหรี่วางอยู่ (อาเดรียง โลเนย์, 2542, หน้า 11) ในข้อเขียนได้กล่าวถึงบทบาทของหมากในพิธี แต่งานไว้ว่า ชั้นหมากหมั้น ซึ่งมีหมากพลุ ประกอบอยู่ด้วยนั้นเป็นสิ่งที่ฝ่ายชายจะนำไปมอบให้แก่ ฝ่ายหญิง (อาเดรียง โลเนย์, 2542, หน้า 18) ส่วนในเรื่องของการพิจารณาคดีความ มีสชั้นนารีให้ ข้อมูลไว้ว่า สิ่งที่ช่วยผ่อนคลายความเครียดให้แก่ผู้พิพากษาและเสมียนระหว่างการไต่สวนก็คือ หีบบุหรี่ย หมากพลุ และน้ำชา (อาเดรียง โลเนย์, 2542, หน้า 30) และอาชีพกสิกรรมอย่างหนึ่งของชาวสยามในสมัยนั้นก็คือการเพาะปลูกหมากและพลุ (อาเดรียง โลเนย์, 2542, หน้า 33)

หากพิจารณาจากข้อมูลในเอกสารสำคัญหลายฉบับที่มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมการกินหมากเป็นที่นิยมแพร่หลายในสังคมไทยมาเป็น ระยะเวลาช้านานแล้ว โดยเฉพาะคนไทยชื่นชอบการกินหมากเป็นชีวิตจิตใจ อย่างไรก็ตาม ในสมัย รัตนโกสินทร์ปัจจุบัน ช่วงที่ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบาย ให้ยกเลิกวัฒนธรรมการกินหมาก นโยบายดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย อีกทั้งเมื่อ จอมพลแปลกพ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว วัฒนธรรมการกินหมากก็ยังคงมีอยู่ในสังคมไทย ต่อไปจนถึงปัจจุบัน (ไพบูลย์ กาญจนพิบูลย์, บรรณาธิการ, 2540, หน้า 386)

หลักฐานอันเกี่ยวกับการกินหมากของคนในสังคมไทยนั้น นอกจากจะมีปรากฏ ในเอกสารที่มีเนื้อหาเชิงสารคดีแล้วเอกสารจำพวกบันเทิงคดี โดยเฉพาะวรรณคดีบางเรื่องก็มี วัฒนธรรมการกินหมาก เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอย่างชัดเจน ทั้งนี้ในบทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ ที่จะนำเสนอวัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทย โดยศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการกินหมาก ของชาวไทยในภูมิภาคต่างๆ ผ่านบทบาทของตัวละครเอกฝ่ายชาย 3 ตัวในวรรณคดี 3 เรื่อง ได้แก่ พระลอ ในลิลิตพระลอ อิเหนา ในบทละครเรื่องอิเหนา และขุนแผนในเสภาเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ในบทความนี้ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครเอกฝ่ายชาย 3 ตัวเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทย 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ตามลำดับภูมิหลังของ “พระลอ” “อิเหนา” และ “ขุนแผน” พระลอ อิเหนา และขุนแผนล้วนเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายในวรรณคดีไทยซึ่งเป็น ยอดของวรรณคดีทั้งสิ้น ได้แก่ลิลิตพระลอเป็นยอดของลิลิต (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2553 หน้า 356 บทละครเรื่องอิเหนาเป็นยอดของบทละครรำ (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า (ก) และเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผนเป็นยอดของกลอนเสภา (เสภาเรื่องขุนช้าง

ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า คำนำ) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แต่เดิมนั้นพระลอ อีเหนา และขุนแผนต่างก็เป็นตัวละครเอก ฝ่ายชายซึ่งมีบทบาทในตำนานและนิทานพื้นบ้านในแต่ ละภูมิภาคของไทยมาก่อน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พระลอ อีเหนา และขุนแผนเป็นอัตลักษณ์ประจำ ภูมิภาคต่างๆ ของไทย ซึ่งจะได้กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

พระลอ : อัตลักษณ์ของภาคเหนือ

พระลอเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายในลิลิตพระลอ ซึ่งมีผู้ประพันธ์ไว้ในสมัยอยุธยาตอนต้น (พุทธศักราช 1893-2172) เป็นวรรณคดีไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากตำนานภาคเหนือเรื่อง “พระลอ” (กรมศิลปากร, 2540, หน้า 8) ซึ่งนักวิชาการได้สันนิษฐานว่าต้นกำเนิดนิทานเรื่อง พระลอ มาจากจังหวัดแพร่ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2542 : 150) นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีการสร้างรูปปั้นพระลอ พระเพื่อนและพระแพงไว้ที่วัดพระธาตุพระลอ อำเภอสอง ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเมืองสองของพระเพื่อนและพระแพง จังหวัดแพร่ เพื่อเป็นอนุสรณ์ ระลึกถึงพระลอ พระเพื่อนและพระแพง (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2542, หน้า 124) ดังนั้น จึงอนุมานได้ว่า พระลอเป็นอัตลักษณ์ของภาคเหนืออีเหนา : อัตลักษณ์ของภาคใต้ อีเหนาเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายในบทละครเรื่องอีเหนาพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พุทธศักราช 2352-2367) เป็นวรรณคดีไทยที่ได้รับ อิทธิพลมาจาก "นิทานปันทย" ของอินโดนีเซียและมาเลเซีย และแพร่กระจายสู่คาบสมุทรมลายู จนมาถึงจังหวัดปัตตานี ภาคใต้ของประเทศไทย นิทานปันทยมีการเล่าอย่างแพร่หลายในจังหวัด ภาคใต้ของประเทศไทย ก่อนที่จะมีการนำมาเผยแพร่แบบมุขปาฐะในราชธานีกรุงศรีอยุธยาในรัช สมัยพระเจ้าบรมโกศ (ธานีรัตน์ จัตตุหะศรี, 2552, และโสภรัศมี สิ้นจฺฉุณิก, 2547) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในเรื่อง ผู้ทรงพระราชนิพนธ์จะปรับเปลี่ยนรายละเอียดของเรื่องบางประการให้เป็นไปตาม วัฒนธรรมไทยภาคกลาง แต่กระนั้น ชื่อของตัวละคร เช่น มิสาระปันทย และบุษบา ฯลฯ เครื่องแต่งกายของตัวละคร เช่น ช่าโเบะ ฯลฯ และอาวุธของตัวละคร เช่นกริช ฯลฯ ยังคงลักษณะ ตามแบบวัฒนธรรมมลายู ซึ่งใกล้เคียงกับวัฒนธรรมทางภาคใต้ของประเทศไทยดังนั้นจึงอนุมาน ได้ว่า อีเหนาเป็นอัตลักษณ์ของภาคใต้

ขุนแผน : อัตลักษณ์ของภาคกลาง

ขุนแผนเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายใน **เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน** ซึ่งมีกวีหลายคนประพันธ์ไว้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น(พุทธศักราช 2325-2394) เป็นวรรณคดีไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากนิทานพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี (เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 25 10, หน้า(11)-(12) วัด 3 แห่งในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ วัดป่าเลไลยก์(ขุนแผนเรียนวิชาไสยศาสตร์และตำราพิชัยสงครามกับขรัวมี) วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม (วัดเขาพระ) (เป็นหนทางผ่านตอนที่ขุนแผนพาวันทองหนีมาจากเรือนขุนช้าง) และวัดแค (ขุนแผนเรียนวิชาไสยศาสตร์และตำราพิชัยสงครามกับพระอาจารย์คง) ซึ่งเกี่ยวข้องกับขุนแผน ตลอดจนวัฒนธรรมภาคกลางที่ปรากฏในเรื่อง (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2553, หน้า 67) ก็เป็นสิ่งที่ช่วยอนุมานได้ว่า **ขุนแผนคือ อัตลักษณ์ของภาคกลาง**

วัฒนธรรมการกินหมากที่ปรากฏในบทบาทของพระลออิเหนา และขุนแผน

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของตัวละครเอกฝ่ายชาย 3 ตัวจากวรรณคดีไทย 3 เรื่อง ได้แก่ ลิลิตพระลอบทละครเรื่องอิเหนา และเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน พบว่าพระลอ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชาวไทยภาคเหนือ อิเหนา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชาวไทยภาคใต้ และขุนแผน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมการกินหมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการชาวไทยภาคกลาง ตามลำดับล้วนมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการกินหมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้หมาก 4 ประการ ได้แก่ เพื่อแสดงอำนาจ เพื่อแสดงความรัก เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ และเพื่อบันเทิงอารมณ์ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. เพื่อแสดงอำนาจ

การใช้หมากเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแสดงอำนาจพบในบทบาทของพระลอ และขุนแผน ทั้งนี้ เป็นไปใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้หมากเสก และการใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์ ดังนั้นการใช้หมากเสกการใช้หมากเสกพบในบทบาทของพระลอ และขุนแผน กล่าวคือ ในลิลิตพระลอ การใช้หมากเสกปรากฏในบทบาทของพระลอ ซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำโดยปู่เจ้าสมิงพรายเป็นผู้ใช้เวทมนตร์เสกให้หมากมีอิทธิฤทธิ์ สามารถลอยไปตามลมได้ และเมื่อพระลอเสวย หมากเสกนั้นก็จะมีอำนาจต่อจิตใจของพระลออย่างแรงกล้าจนถึงกับตัดสินใจให้พระลอออกเดินทางมายังเมืองสรอง ส่วนในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนการใช้หมากเสกมีปรากฏใน

บทบาทของขุนแผน ซึ่งเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญเรื่องไสยศาสตร์ สามารถแหกหมวกให้มีอิทธิฤทธิ์ทางด้าน
สะกดจิตใจของผู้ที่กินเข้าไปได้อย่างชะงัด การใช้หมวกเสกมีดังต่อไปนี้

ลิลิตพระลอ

ตอนปู่เจ้าสมิงพรายสั่งให้กองทัพผีไปปราบเวทดาอารักษ์ที่รักษาเมืองแมนสรวง เพื่อที่จะ
ส่งหมากเสกไปบังคับให้พระลอเดินทางมายังเมืองสรองได้โดยง่าย ดังบทประพันธ์ที่ว่า

...เทียบพลผีเสด็จสรรพ ปู่ก็บังคับทุกประการ จึงบอกสารอันจะใช้ ให้ทั้งยามนตต์คล บอก
ทั้งกลอันจะทำ ให้ยาย่าเขาเผือด มนตราเหือดหายศักดิ์ ให้อารักษ์เขาหนี ผีเขาแพ้แล้วไล่ กุถึงจะ
ใช้สลาเหิน เดินเวหาไปสู่ เชิญพระภูธรท้าวชกมาสู่สองหย้า อย่ากล้าคำกูสั่งนี้ (กรมศิลปากร,
2540, หน้า 411)

ตอนปู่เจ้าสมิงพรายส่งหมากเสกลอยไปตามลมให้ไปตกปะปนกับหมากเสวยในพาน
หมาก เมื่อพระลอเสวย พระทัยก็ไม่อยู่กับเนื้อกับตัว เผ้าแต่คิดคำนึงถึงพระเพื่อนพระแพง
ตั้งความว่า

...จึงให้สาร์ไปกล่าว แลนา จึงให้ข่าวไปถึง แลนา สมิงพรายผู้เฒ่า แลนา ปู่เจ้าฟังแล้วไล่
แลนา ปู่จึงใช้สลาเหิน แลนาเดินจหาไปสู่ แลนา ตกลงอยู่ระคน แลนา ปนหมากเสวยนไ้ แลนา
ครั้นท่านได้หยิบเสวย แลนา บนานเลยลอรราชแลน1 ใจจะขาดรอนรอน แลนา ถึงสายสมรพี่น้อง
คิดบลุ่ซ้อง อุ่ณคั้นอาตุระ (กรมศิลปากร, 2540, หน้า 413)

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอนพลายแก้วปราศรัยลาวทอง ในเรื่องกล่าวว่าพลายแก้วใช้หมากเสกมนต์ เทพรัญจวน
เพื่อบังคับให้ลาวทองสมยอม ตั้งความว่า

พลายแก้วเห็นนางยังประหม่า

พูดไม่เงยหน้าขึ้นจากที่

ครั้นจะสนทนาให้ซำที

เข้าซื่ออยู่ที่เนิ่นเกินเวลา

จึงเอื้อมือหยิบหมากที่ในพาน

อัดอันใจอ่านพระคาถา

ด้วยเคยเชื่อใจแต่ไรมา

ไม่ช้าส่งให้พี่เลี้ยงปล้น

ช่วยยื่นหมากไปให้เจ้าลาวทอง
ทั้งสองพ่อกินหมากในพานนั้น
สนทนาเวลาก็ดึกครัน
ไปเถิดวันอื่นจึงขึ้นมา
พี่เลี้ยงรับหมากมายื่นให้
เจ้าลาวทองรับไว้ไม่แยหน้า
ไม่กินกลัวจะไม่ให้โคลคลา
ครันกินหมากมนตราให้เสียใจ
ตั้งแต่ยามเย็นนางมาอยู่
หาได้ดูหน้าตาเจ้าพลายไม่
ครันต้องหมากมนตร์เคี้ยวประเดี้ยวใจ
ก็อาลัยลอบเหลือบชำเลืองตา
เห็นเจ้าพลายนายทัพขยับยิ้ม
ยิ้มประหนึ่งจะคลานเข้าไปหา
เจ้าพลายแก้วแว่วเห็นกิริยา
ก็รู้ว่าต้องเทพธิดาใจ...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 221-222)

ตอนขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง เผลอญหน้ากับพราย 5 ตนซึ่งเป็นบริวารของขุนช้าง ขุนแผน
จึงเสกหมากให้กินเพื่อควบคุมให้พวกพรายอยู่ในอำนาจ ดังความว่า

...เอ็นดูเกิดช่วยเปิดประตูให้
จะชอบใจเจ้าให้ถึงขนาดสิ้น
ว่าพलगเป่ามนตร์ให้ยลยิน
กินหมากคนละคำอย่าอำพร่างๆ

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 370)

การใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์

การใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์มีปรากฏในบทบาทของขุนแผนเพียงตัวเดียว และสังเกตได้ว่า มีปรากฏในบทบาทของตัวละครฝ่ายชาย ดังเช่น ขุนแผน หรือทหารอื่น ส่วนใหญ่มักกล่าวถึงของพระราชทาน ซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับหมาก ได้แก่ พานหมาก เขียนหมาก และถาดหมาก และหากพิจารณาบทประพันธ์ที่นำมายกไว้เป็นตัวอย่างก็อาจกล่าวได้ว่า เมื่อจะเดินทางไปยังแห่งใดผู้ที่เป็นเจ้าของเครื่องหมากพระราชทานจะต้องมีธรรมเนียมที่จะให้บริวารอัญเชิญเครื่องหมากพระราชทานประดับไปในขบวนด้วยเสมอแม้ว่าจะเป็นในยามสงครามก็ตาม การใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์มีดังต่อไปนี้

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอนเสร็จศึกเชียงทอง พลายแก้วแบ่งสันปันส่วนรางวัลหลายอย่างที่ยึดมาได้จากเชลยศึกให้แก่บริวาร ทั้งนี้เขียนหมากก็เป็นรางวัลอีกอย่างหนึ่งที่แสดงถึงเกียรติยศของผู้ที่ได้รับรางวัล ดังในบทประพันธ์ที่ว่า

...ปรีक्षाเสร็จสงครามเมืองเชียงทอง

ได้ครอบครัวเนื่องนองอกนิษฐ์

บาลุขีมีนายเสมียนคิด

อาญาสิทธิ์นายหมวดให้ตรวจตรา

อาวุธยุทธภัณฑ์ที่ลาวทิ้ง

ลาวแตกต้อนชิงได้หนักหนา

เป็นของหลวงทั้งปวงให้ตีตรา

เงินขากวียนของที่ต้องการ

ช้างม้าดีดีบาลุขีหมาย

วัวควายนันให้พวกทหาร

เขียนขันโตกถาดตะลุ่มพาน

ผู้ใดราญรบได้ให้ผู้นั้น...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 216-217)

ตอนปลายงามชมตลาด เมื่อครั้งขุนแผนกับปลายงามยกทัพขึ้นไปปราบศึกเชียงใหม่ในเรื่องกล่าวว่า เมื่อขุนแผนจะไปทีใดก็จะมีเครื่องยศ ดังเช่น ถาดหมาก และคนโทประดับชบวนเพื่อเป็นเกียรติยศ ดังความว่า

ครานั้นขุนแผนแสนสงคราม
พักอยู่อารามจนตกบ่าย
จะเข้าไปในจวนชวนลูกชาย
แล้วอย่างกรายบ่าวตามออกหลามไป
ถือถาดหมากคนโทเป็นยศอย่าง
เดินมาตามทางกับบ่าวไพร่
ปลายงามคิดถึงฝันป่วนใจ
เข้าในย่านตลาดก็แลชม...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 632)

ตอนขุนแผนกับปลายงามชนะศึกเชียงใหม่ พระพันวษาพระราชทานรางวัลหลายอย่างให้แก่ขุนแผน รวมทั้งถาดหมาก ไว้สำหรับเป็นเครื่องแสดงเกียรติยศ ดังความว่า

...อ้ายขุนแผนปลายงามมีความชอบ
กูจะตอบแทนมิ่งให้ถึงที่
ขุนแผนให้ไปรั้งกาญจน์บุรี
มีเจียดกระบี่เครื่องยศให้ดังงาม
สัปทนคนโทถาดหมากทอง
ช้างจำลองของประธานทั้งคานหาม
สำหรับใช้ไปณรงค์สงคราม
ให้สมตามความชอบที่มีมา...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 775)

2. เพื่อแสดงความรัก

การใช้หมากเพื่อแสดงความรักพบในบทบาทของอิเหนาและขุนแผน สังเกตได้ว่า การใช้หมาก ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวมักเกิดขึ้นในบทบาทของตัวละครฝ่ายชายที่มีลักษณะเป็นนักรัก

มีอุปนิสัยเจ้าชู้ มีกลอุบายอันแพรวพราวที่จะหาวิธีได้ใกล้ชิดกับผู้หญิงที่ตนหมายปองด้วยการใช้
หมากเป็นสื่อแสดง ความรัก ดังเช่น ขว้างพลูที่กัดแล้วใส่หญิงสาวที่ตนหลงรัก ขอขานหมากจาก
หญิงที่ตนหลงรักด้วยการใช้พ้อสื่อแม่สื่อ หรือให้คนรักป้อนหมาก เป็นต้น การใช้หมากด้วย
จุดประสงค์เพื่อแสดงความรักมีดังต่อไปนี้

บทละครเรื่องอิเหนา

ตอนอิเหนาพบจินตะหราที่พระเมรุ อิเหนาต้องการให้นางหันมาสนใจตน และแสดง
กิริยาเกี่ยวพาราสี จึงแก้มขว้างพลูที่มีรอยกัดไปถูกต้องตัวจินตะหรา ดังความว่า

เมื่อนั้น

ระเด่นมนตรีศรีใส

เดินเคียงกัลยาคลาไคล

เห็นนางห่างไกลพระชนนี

จึงเอาพลูรอยกัดขัดต้ององค์

โฉมยงสะดุ้งเดินเหมินหนี

พระรีบไปปล้นทันเทวี

ภูมียิ้มพรายชายตา...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 63)

ตอนอิเหนาต้องลาจินตะหรากลับไปเมืองกูเรปันอิเหนาอาลัยอาวรณ์เป็นอย่างมาก
สิ่งที่จะทำให้อิเหนาคลายความคิดถึงนางลงไปได้บ้าง นั่นคือ การแลกเปลี่ยนผ้าคาดเอวกับผ้าสไบ
และขานหมาก ซึ่งต้องเป็นผ้าผืนที่นางห่มอยู่นั้นและเปลื้องออกมาแลกเปลี่ยนกัน รวมทั้งขาน
หมากสดใหม่ที่นางเคี้ยวได้ไม่นานแล้วคายให้ นับว่ามีนัยแฝงอยู่ กล่าวคือ อิเหนาจะได้ซาบซ่าน
กับกลิ่นกายอันหอมจรุงของนางจากผ้าสไบเสมือนกับได้สัมผัสสกายของนางเช่นเดียวกับที่นำขาน
หมากของนางมาเคี้ยวต่อ ดังคำประพันธ์ต่อไปนี้

...ซ่าโระจะขอเปลี่ยนสไบนาง

ไปชมพลาตต่างพัคตร์ยาหิ

กับทั้งขานสลาจปรานี

เหมือนช่วยชูชีวีของพีไว้...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 90)

และ

เมื่อนั้น

พระสุริย์วงศ์เทวีอุทธรธา

ชื่นชมด้วยสมดังจินดา

พระราชเสวยขานสำราญใจ

ซึ่งทรงแสนโศกสร้อยเศร้า

ค่อยบรรเทาทุกข์ทนหม่นไหม้

จึงหยิบฝ้ายรอยทรงทรมาวัย

ภูวนายเอาคลีคลุ่มองค์...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 94)

ตอนอิเหนาให้สียะตราขอขานสลาจากบุษบาในเรื่องกล่าวว่าเป็นช่วงที่อิเหนากำลังคลั่งไคล้ไหลหลงบุษบาเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนั้น ยังรู้สึกเสียดายที่ตัวนถอนหมั้นบุษบาและนางจะต้องอภิเษกสมรสกับจรกาซึ่งไม่คู่ควรกัน อิเหนาจึงหาทางให้ได้ใกล้ชิดกับบุษบา การขอขานหมากจากบุษบาโดยใช้สียะตราผู้เป็นน้องชายของบุษบาเป็นสื่อ นั้น เป็นวิธีการเกี่ยวพาราสิหญิงสาวที่หมายปองและแฝงนัยสำคัญอันเกี่ยวกับการได้ใกล้ชิดถึงเนื้อถึงตัวบุษบาไว้ด้วย เพราะอิเหนาเน้นย้ำกับสียะตราว่า ขานหมากที่จะไปขอบุษบานั้นต้องเป็นขานหมากสดใหม่ที่บุษบาเคี้ยวไม่นานและคายให้เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อที่อิเหนาจะได้นำมาเคี้ยวต่อได้นานจนกว่าขานหมากจะมีรสชาติจืด นั่นหมายความว่า อิเหนาจะได้รู้สึกดีเท่ากับรสสัมผัสของบุษบาผ่านการเคี้ยวขานหมากของนางนั่นเอง และการที่อิเหนาเคี้ยวขานหมากที่บุษบาคายไว้นั้นก็แสดงให้เห็นว่าอิเหนารักบุษบาอย่างดูดีจริงจัง ทั้งนี้ อาจพิจารณาจากบทประพันธ์ 2 ช่วงดังต่อไปนี้

เมื่อนั้น

ระเด่นมนตรีเชษฐา

แสนสนิพิศวาสอนุชา

ตั้งดวงนัยนาภูวนาย

ความถนอมถุทัยเป็นสุดคิด

จะระคายสัณนิคก็ทำไม่

จึงอุ้มสียะตรายาใจ
กอดไว้แล้วกระซิบพาที่
จงไปขอชานที่พี่น้องเจ้า
ได้แล้วจงเอามาให้พี่
เป็นเจ้าของเองดังทุกที
อย่าออกชื่อพี่นี่นะน้องรักฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 371)

เมื่อนั้น
สียะตราจึงทูลแถลงไข
ว่าชานเก่าจืดไม่ชอบใจ
พี่น้องจึงได้เมตตา
เคี้ยวประทานชานอื่นให้น้องใหม่
เอาเครื่องหอมใส่ให้หนักหนา
ว่าพลางทางหยิบเอาหมากมา
ป้อนระเด่นบุษบาฉับพลัน
แล้วรับชานหมากจากพี่น้อง
วิ้งวางออกไปขมิขมัน
บาหยันฉวยได้พระองค์ปลัน
พระกำชานสถานนั้นซ่อนไว้ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 372)

และ
ครั้นรุ่งรางสว่างเวหน
สุริยนแจ่มแจ้แสงใส
จึงตรัสสั่งสียะตรายาใจ
ไปขอชานมาให้เหมือนวานนี้

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 373)

ตอนอิเหนาลักบุษบา และพานางมาไว้ในถ้ำกลางป่าลึกในเรื่องกล่าวว่าบุษบาปรนนิบัติอิเหนาด้วยการป้อนหมากให้แก่อิเหนา ซึ่งเป็นการแสดงความรักความเสนหาอย่างหนึ่ง ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

เมื่อนั้น

บุษบาเยาวยอดพิสมัย

ร่วมรมย์สมสุขด้วยภูวนาย

นางมิได้นิราศคลาดคลา

แต่เฝ้าเกล้าแนบแอบองค์

พระสุริย์วงศ์ทรงเดชเชษฐา

แย้มพรายชายชำเลื่องหางตา

ชลิกรป้อนสลาโอชาชวน...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 527)

ตอนมิสาระปันหยีหลงรักสะการะหนึ่งหรัต จึงตามไปลอบดูนางที่ในอุทยาน และเพื่อให้ นางหันมาสนใจตน จึงแก่งขว้างพลูที่มีรอยกัดไปถูกต้องตัวนาง การกระทำของมิสาระปันหยีเป็นวิธีการเกี่ยวพาราสิผู้หญิงที่หมายปอง ดังความว่า

...ให้กระสันรณจวนป่วนจิต

สุดคิดที่จะหักรักรักได้

จึงเอาพลูรอยกัดซัดไป

อรไทเหลือบแลแปรมา...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 745)

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอนขุนแผนพ้อวันทอง คำตัดพ้อของขุนแผนที่เอ่ยถึงคราวที่ได้พลอดรักกับนางพิมที่ไร่ฝ้ายดังต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่า การกินหมากเป็นที่นิยมทั้งชายและหญิง ที่สำคัญคือถ้อยคำของขุนแผนล้วนสื่อให้เห็นถึงความรักที่มีต่อนางพิมโดยพร้อมจะเสียสละความสุขส่วนตัว ดังเช่นการเคี้ยวหมากเพื่อนางพิมด้วยการสละชานหมากที่กำลังเคี้ยวอย่างมีความสุขให้แก่นางพิม คำกล่าว

ของขุนแผนนี้สะท้อนให้เห็นความนิยมในการกินหมากของชาวไทยได้เป็นอย่างดี ดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

...เจ้าลิมนอนซ่อนพุ่มกระทุ่มต่ำ
เด็ดใบบอนซ่อนน้ำที่ไรฝ้าย
พี่เคี้ยวหมากเจ้าอยากพี่ยั้งกาย
แขนซ้ายคอดแล้วเพราะหนุนนอน...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 385)

3. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์

การใช้หมากเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์มีปรากฏในบทบาทของอิเหนา และขุนแผน ทั้งนี้ เป็นไปในลักษณะที่เป็นการต้อนรับขับสู้ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนยังที่อยู่อาศัย กล่าวได้ว่าทุกครัวเรือนจะต้องมีหมากไว้สำหรับเป็นของขวัญเคี้ยว ดังนั้น เมื่อมีผู้มาเยือน เจ้าของบ้านก็จะนำพานหมากมาวางตั้งไว้ให้ เป็นนัยว่ายินดีต้อนรับสู่เรือนของตน นอกจากนี้ หากพิจารณาการใช้หมากในบทบาทของตัวละครแล้วจะเห็นว่าหมากเป็นเครื่องช่วยสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างบุคคลด้วย ซึ่งไม่ใช่แต่เฉพาะในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ในประเพณีบางอย่างในสังคมไทย ดังเช่น ประเพณีการแต่งงาน ในขั้นตอนการสู่ขอก็จะมีการจัดขบวนขันหมากไปแสดงความเคารพนบไหว้บุพการีของฝ่ายผู้หญิงด้วยการใช้หมากด้วยวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

บทละครเรื่องอิเหนา

ตอนอิเหนาสั่งมาหารัศมีกับสการะวาตีขึ้นเฝ้าจินตะหรา จินตะหราแสดงไมตรีด้วยการเชื้อเชิญให้นางทั้งสองกินหมาก ซึ่งเป็นไปตามธรรมเนียมการต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียน ทั้งนี้ การที่อิเหนาต้องการให้นางทั้งสองขึ้นเฝ้าจินตะหราก็ด้วยเหตุที่ทั้งสามนางเป็นชายาตนนั่นเอง จึงต้องการให้ปรองดองกันไว้ ดังความว่า

เมื่อนั้น
ระเด่นจินตะหรามารศรี
จึงตรัสเรียกสองราชเทวี
มานั่งถึงนี้ระทมม้วย
ให้ยกพานสลามาสู่

โคมตรูโองาปราศรัย

เจ้าพลัดพรากจากนิเวศน์เวียงชัย

จำไกลบิตุเรศมารดา...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 208)

ตอนอนุณากรรมพบกัศมาหราอายันที่เขาปัจจาหวันในเรื่องกล่าวว่า กัศมาหราอายันได้
ต้อนรับอนุณากรรมด้วยการยกพานหมากมาตั้งไว้ แล้วหยิบหมากมอบให้อนุณากรรมกล่าวได้ว่า
การกระทำของกัศมาหราอายันนี้เป็นธรรมเนียมการต้อนรับผู้มาเยือน ดังความว่า

เมื่อนั้น

อายันยังมีเสนาหา

ชายเนตรดองค้อนุชาสบตากียัมพริ้มไป

พระจึงยกพานสลามาสู่

ข้าเลืองดูแล้วหยิบใส่หัตถ์ให้

ถามว่าเจ้าอยู่บุรีใด

มีธุระสิ่งไรจึงไคลคลา...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 632)

ตอนมิสาระปันหยีต้อนรับขับสู้อุณากรรมที่ตำหนักในเมืองกาหลัง ในเรื่องกล่าวว่าเมื่อ
อุณากรรมเข้ามาในที่พักของมิสาระปันหยี ก็ได้ต้อนรับอุณากรรมด้วยการสั่งให้พี่เลี้ยงยกพาน
หมากมาตั้งไว้ให้แสดงให้เห็นว่า การเชื้อเชิญให้ผู้มาเยือนกินหมากเป็นธรรมเนียมการต้อนรับ
อย่างหนึ่งดังความว่า

เมื่อนั้น

มิสาระปันหยีสูกาหรา

เหลือบเห็นอุณากรรมก็ปรีดา

จึงลีลาไปรับฉับพลัน

จูงกรมานั่งบัลลังก์อาสน์

ตรัสประภาษปรีดีเปรมเกษมสันต์

ให้พี่เลี้ยงยกพานสลามนั้น

มาสู่อุณากรรณอนุชา...

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 755)

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอนสายทองออกไปตามเณรแก้ว เพื่อส่งข่าวเรื่องนางพิมให้พลายแก้วได้รับรู้ จากบทประพันธ์ต่อไปนี้จะเห็นได้ว่า สายทองเตรียมหมากและพลูมาให้แก่เณรแก้ว ซึ่งก็รับไว้ด้วยดี กล่าวได้ว่า หมากและพลูเป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมไมตรีกับบุคคลอื่นได้ ดังความว่า

...สัมผัสลูกไม้เป็นของแห้ง
เณรแก้วจัดแจงเอาไปถวาย
สายทองคอยชั่งดูแบบคาย
สงฆ์ทั้งหลายนั่งฉันจันหันไป
ฉันแล้วต่างลุกไปในห้อง
สายทองผู้มีอิชฌาสัย
เห็นลับคนดีไม่มีใคร
จึงเข้าไปในห้องเณรด้วยฉับพลัน
ยื่นให้หมากพลูทั้งบุหรี
แล้วเล่าคดีขมิ้นมัน
พินน้อยคอยท่ามาหลายวัน
โศกศัลย์หนักหนาด้วยปรารมภ์...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 115)

ตอนทองประศรีส่งข่าวนางพิมให้แก่พลายแก้ว ในเรื่องกล่าวถึงการเตรียมขบวนขันหมาก เพื่อเป็นเครื่องสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างครอบครัว 2 ครอบครัวที่จะต้องเกี่ยวดองกัน ดังความว่า

ครั้นรุ่งเช้าพลันเป็นวันดี
ทองประศรีจัดเรือกัญญาใหญ่
เอาขันหมากลงบรรทุกขลุ่ยขลุ่ยไป
หามโหรี่ใส่ท้ายกัญญา
ขันหมากเอกเลือกเอาที่รูปสวย
นุ่งยกห่มผวยจับผิวหน้า

ก็ออกเรือด้วยพลันทันเวลา

ครู่หนึ่งถึงท่าศรีประจัน...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 160)

ตอนพลายแก้วเลี้ยงตำรวจกับขุนช้าง ซึ่งเดินทางมารับตัวพลายแก้วไปเกณฑ์ทัพ ในเรื่องกล่าวถึงธรรมเนียมการต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียนด้วยการเชื้อเชิญให้กินหมาก ดังที่พลายแก้วสั่งให้คนรับใช้นำพานหมากมาให้ตำรวจกับขุนช้างดังบทประพันธ์ต่อไปนี้

...ว่าพลาทางสั่งข้าคน

สายทองเป็นต้นเข้าครัวใหญ่

สั่งแล้วพลายแก้วก็ออกไป

นั่งใกล้ตำรวจกับขุนช้าง

ครั้นถึงทักทายปราศรัย

พาสองนายไปจากหอขวาง

เดินตามนอกชานกระดานกลาง

อย่างขึ้นหอพิมพิลาไลย

หย่อนกันบนเสื่อหึ่งสามรา

เรียกพานหมากมาหาข้าไม้

นางพิมหยิบพานรำคาญใจ

ไม่ออกไปเสือกสอดตลอดประตู...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 177)

ตอนแสนคำแมนกับศรีเงินยวงแจกจ่ายกลาวทองให้แก่พลายแก้ว เมื่อพลายแก้วได้เห็นกลาวทอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายนางพิมก็รัก จึงลอบมองกลาวทอง แต่เมื่อรู้ว่าบิดากับมารดาของกลาวทองเฝ้าจับตาก็แกล้งแกล้วด้วยการเชื้อเชิญให้กินหมาก การกระทำของขุนแผนนี้เป็นไปเพื่อสร้างไมตรีกับบิดาและมารดาของกลาวทอง ดังความว่า

พลายแก้วเชื้อเชิญท่านทั้งสอง

ขึ้นบนพรมลาวทองเลื่อนขยับ

นั่งไหว้เสี้ยมเพี้ยมพับ

เจ้าพลายรับไหว้ท่านทั้งสองรา
ข้าเลื่องดูลูกสาวชาวจิมลัม
เหมาะละม้ายคล้ายพิมพ์นักษณา
ตายายชายตามาปะตา
ก็หยิบพานหมากมาพูดอื่นไป

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 214)

ตอนขุนแผนเข้าสมัครอยู่ในช่องหมื่นหาญ เพื่อหาทางให้ได้แต่งงานกับบัวคลีบุตร
ของหมื่นหาญ เพราะบัวคลีเป็นหญิงที่มีลักษณะต้องตามตำราที่จะให้กำเนิดบุตรชายได้ในเรื่อง
กล่าวว่า หมื่นหาญไว้วางใจขุนแผน ส่วนบัวคลีคอยปรนนิบัติขุนแผนอย่างเอาใจใส่ ดังเช่น
ตระเตรียมหมาก พลูและบุหรี่ไว้ให้แก่ขุนแผน การกระทำของบัวคลีดังกล่าวเป็นไปเพื่อสาน
สัมพันธ์กับขุนแผน ดังบทประพันธ์ที่ว่า

...ตาหมื่นหาญรักใคร่เอาใจใช้ชิต
มิได้คิดซึ่งเคียดเคียดฉันท์
ลูกเมียข้าคนใช้ปนกัน
ขุนแผนกสันอกใจไม่วีแวว
นางบัวคลีเรียกพี่ทุกคำปาก
หาหมากพลูบุหรี่ให้พี่แก้ว
ท่านผู้หญิงก็เอ็นดูไม่รู้แหว
ไม่เห็นแหวไว้วีสักเวลา

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 338)

4. เพื่อบันเทิงอารมณ์

การใช้หมากเพื่อบันเทิงอารมณ์พบในบทบาทของพระลอ อิเหนา และขุนแผน ในกรณีนี้
สะท้อนให้เห็นความนิยมในการกินหมากของตัวละครโดยชี้ให้เห็นว่าหมากกลายเป็นส่วนหนึ่งของ
ชีวิตประจำวันของผู้คน เป็นสิ่งที่ขาดเสียไม่ได้ แม้ว่าในยามเดินทางหมากก็ถือเป็นเสบียงอย่าง
หนึ่งที่จะต้องเตรียมไว้ให้พร้อมและนำติดตัวไปด้วย การใช้หมากเพื่อบันเทิงอารมณ์ มีดังต่อไปนี้

ลิลิตพระลอ

ตอนพระลอเสด็จเข้าไปประทับอยู่กับพระเพื่อน พระแพงในเมืองสรอง นางรีนและนางโรยพี่เลี้ยงตระเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ถวายแต่พระลอ พระเพื่อนและพระแพง ในบทประพันธ์ดังต่อไปนี้ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งของที่ได้ตระเตรียมไว้มีพานหมากกลดลายมังกรประดับอัญมณีด้วยดังความว่า

ผ้าต้นตีค่าล้วน	ทองถวาย
ถวายกระแจจะจรงลาย	ลูบไล้
<u>สถาพานมกรราย</u>	<u>รัตนแต่ง ถวายนา</u>
พระกระยาเสวยไ้	อ่อนท้าวผจงถวายๆ

(กรมศิลปากร, 2540, หน้า 481)

บทละครเรื่องอิเหนา

ตอนอิเหนาข้ามไปเกาะมะละกา ราหยาเตรียมการต้อนรับอิเหนาด้วยการสั่งให้ประชาชนแผ้วถางเส้นทางและให้นำสินค้ามาวางขายให้เอิกเกริก ในบทประพันธ์ดังต่อไปนี้ได้กล่าวถึงสินค้าประเภทเครื่องหีบหมากไว้ด้วย ดังความว่า

...ให้ชาวบ้านร้านริมถนนนั้น
จัดสรรสินค้ามาเรียงขาย
สักหลาดตาดโหมตมากมาย
อ้อลัดผ้าลายมะละกา
บ้างขายเครื่องหีบหมากนากทอง
กระจกส่องเครื่องแก้วกะหลาป่า
เพชรนิลมณีมีราคา
แม่ค้ำนึ่งขายเนืองนองๆ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2514, หน้า 594)

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตอนพลายแก้วขึ้นหานางพิม เมื่อพลายแก้วลอบขึ้นบ้านศรีประจัน เพื่อเข้าหานางพิม ในเรื่องได้พรรณานาสภาพและข้าวของเครื่องใช้ภายในห้องนอนของนางพิม โดยกล่าวถึงพานหมากไว้ด้วย ดังความว่า

..อ้อกลับแสงกระจ่างสว่างห้อง
มีข้าวของโตกพานทั้งเขียนชั้น
เครื่องแป้งแต่งไว้ดูงามครัน
อ้อมจันทร์สมศักดิ์จำหลักลาย
คันฉ่องรองรับกระจกล่อง
เครื่องทองตั้งไว้ดูเฉิดฉาย
พานหมากเครื่องนากมีมากมาย
ม่านสายสอดหูแล้วห้อยกลาง...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 95)

ตอนศรีประจันเตรียมเสบียงให้พลายแก้วไปทัพ ในเรื่องได้กล่าวไว้เกี่ยวกับสิ่งของจำเป็นที่จะต้องเตรียมไว้เป็นเสบียงให้แก่พลายแก้วผู้ที่จะต้องเดินทาง ซึ่งรวมถึงหมากพลู และปูนแดง ดังบทประพันธ์ 2 ช่วงต่อไปนี้

..สายทองไปข้างไหนไม่เห็นตัว
กระไรชั่วชาติเหลืออีเสื่อขบ
การร้อนเป็นไฟหาไม่พบ
หลบหัวเสียทีเดียวเที่ยวแขเชื่อน
หมากพลูปูนยาไม่จัดแอง
พลุนานหมากแห้งยังกองเกลื่อน
ศรีประจันสั่งบ่าวเฝ้าตักเดือน
พิมกับผัวเข้าเรือนไฟโรครวญฯ

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 187)

และ

ศรีประจันมารดาจึงว่าไป

แม่พิมพ์นี้เป็นกระไรเข้าเรือนนึ่ง
ผิวมีที่ไปไม่ไหวดิง
ช่วยกันวิ่งกันเต้นบ้างเป็นไร
หมากพลูผูกยาไม่จัดแจง
จะเฝ้าทรงพระกันแสงไปถึงไหน
เป็นแพงพวยทอดยออดอิดออกไป
ผ้าผ่อนท่อนสบไม่้นำพา...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 188)

ตอนพระพิจิตรให้เตรียมเสบียงสำหรับขุนแผนและวันทองคราวที่เดินทางเข้าไปมอบตัวในเมืองหลวง ในเรื่องได้กล่าวถึงข้าวของจำเป็นต่างๆ ที่ต้องตระเตรียมสำหรับขุนแผนและวันทอง ผู้ที่จะต้องเดินทางไกล รวมทั้งเครื่องหีบหมากและเต้าปูน ดังความว่า

...ที่นอนหมอนมุ้งเสื่ออ่อน
ผ้าผ่อนดีดีมีในบ้าน
กระทะกะทอหม้อไหแลเชิงกราน
เสบียงอาหารทั้งงานขาม
หีบหมากเครื่องนากปริกทอง
เต้าปูนถมตลับของเอาใส่ยาม
ขาดเหลือเพื่อต้องเป็นถ้อยความ
เงินสามซังให้เอาไปกิน...

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, 2510, หน้า 476)

จากข้อมูลดังกล่าวมาทั้งหมดตั้งข้างต้น สรุปได้ว่า การกินหมากเป็นวัฒนธรรมไทยประการหนึ่ง เพราะหมากเป็นของขบเคี้ยวที่ผู้คนในสังคมไทยนิยมบริโภคกันมานานแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัยมาจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่ปรากฏในเอกสารทั้งทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย

ในส่วนของหลักฐานในเอกสารทางวรรณคดีไทยนั้น วัฒนธรรมการกินหมากมีปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่องแต่หากพิจารณาในมุมมองของวัฒนธรรมร่วมระหว่างภูมิภาคอาจคัดเลือก

ตัวละครเอก ฝ่ายชาย 3 ตัวจากวรรณคดีไทยซึ่งมีลักษณะแสดงอัตลักษณ์ประจำภูมิภาคได้ 3 เรื่อง ได้แก่พระลอ ในลิลิตพระลอ แสดงอัตลักษณ์ภาคเหนือ อิเหนาในบทละครเรื่องอิเหนา แสดงอัตลักษณ์ภาคใต้ และขุนแผนในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน แสดงอัตลักษณ์ภาคกลาง ทั้งนี้ เมื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระลอ อิเหนา และขุนแผนแล้วพบว่า การกินหมากเป็นไปด้วยวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่เพื่อแสดงอำนาจ เพื่อแสดงความรัก เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ และเพื่อบันเทิงอารมณ์ โดยสรุปได้ดังนี้

การใช้หมากเพื่อแสดงอำนาจ มี 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้หมากเสก และการใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์ ทั้งนี้ การใช้หมากเสกพบในบทบาทของพระลอและขุนแผนส่วนการใช้หมากเป็นเครื่องแสดงยศถาบรรดาศักดิ์ พบในบทบาทของขุนแผนเพียงตัวเดียว และสังเกตได้ว่า มีเฉพาะในบทบาทของตัวละครฝ่ายชาย

การใช้หมากเพื่อแสดงความรัก พบในบทบาทของอิเหนาและขุนแผน สังเกตได้ว่ามักเกิดขึ้นในบทบาทของตัวละครฝ่ายชายที่มีลักษณะเป็นนักรัก

การใช้หมากเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ พบในบทบาทของอิเหนาและขุนแผน เป็นการต้อนรับขับสู้ ผู้ที่มาเยี่ยมเยียนยังที่อยู่อาศัย

การใช้หมากเพื่อบันเทิงอารมณ์ พบในบทบาทของพระลอ อิเหนา และขุนแผน ในกรณีนี้สะท้อนให้เห็นความนิยมใน

การกินหมากของตัวละครการกินหมากของพระลอ อิเหนา และขุนแผนล้วนสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยอย่างน้อย 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง นิยมกินหมาก วัฒนธรรมการกินหมากเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่มีมาแต่โบราณ แม้ว่าในสังคมไทยปัจจุบันจะมีชาวไทยจำนวนน้อยที่ยังคงกินหมากอยู่ แต่วัฒนธรรมการกินหมากก็ยังคงอยู่คู่สังคมไทยไปอีกล้าน

เอกสารอ้างอิง

กระแสร้ มลยาภรณ์. (2522). **วรรณคดีเปรียบเทียบเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

กิ่งแก้ว อุตถากร. (2519). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2542). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดแพร่**. (กรุงเทพฯ) : กระทรวงมหาดไทย : กระทรวงศึกษาธิการ : กรมศิลปากร. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). **วัฒนธรรมไทย (Thai Culture)**. ประกอบ มีโคตรกอง,บรรณาธิการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย-มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จารึกสุโขทัย. (2520). [พิชณฺโลก] : ศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, ผู้รวบรวม. (2462). **ประชุมพงษาวดารภาคที่ 18 เรื่องจดหมายเหตุในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช**. พระนคร : หอพระสมุดวชิรญาณ. พิมพ์แจกในการศพ นางเขียน ปีมะแม พ.ศ.2462.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2507). **ตำนานละครอิเหนา**. พระนคร : คลังวิทยา.

ธานีรัตน์ จัตตะศรี. (2552). **พระราชนิพนธ์อิเหนาในรัชกาลที่ 2 : การสร้างนิทานปันทิยให้เป็นยอดแห่งวรรณคดีบทละครใน**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นคร พันธุ์รงค์. (2528). **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ประคอง นิมมานเหมินท์. (2543). **นิทานพื้นบ้านศึกษา**. ศิราพร ณ ถลาง, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์.

พระราชพงสาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล. (2549). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ไชยิต.

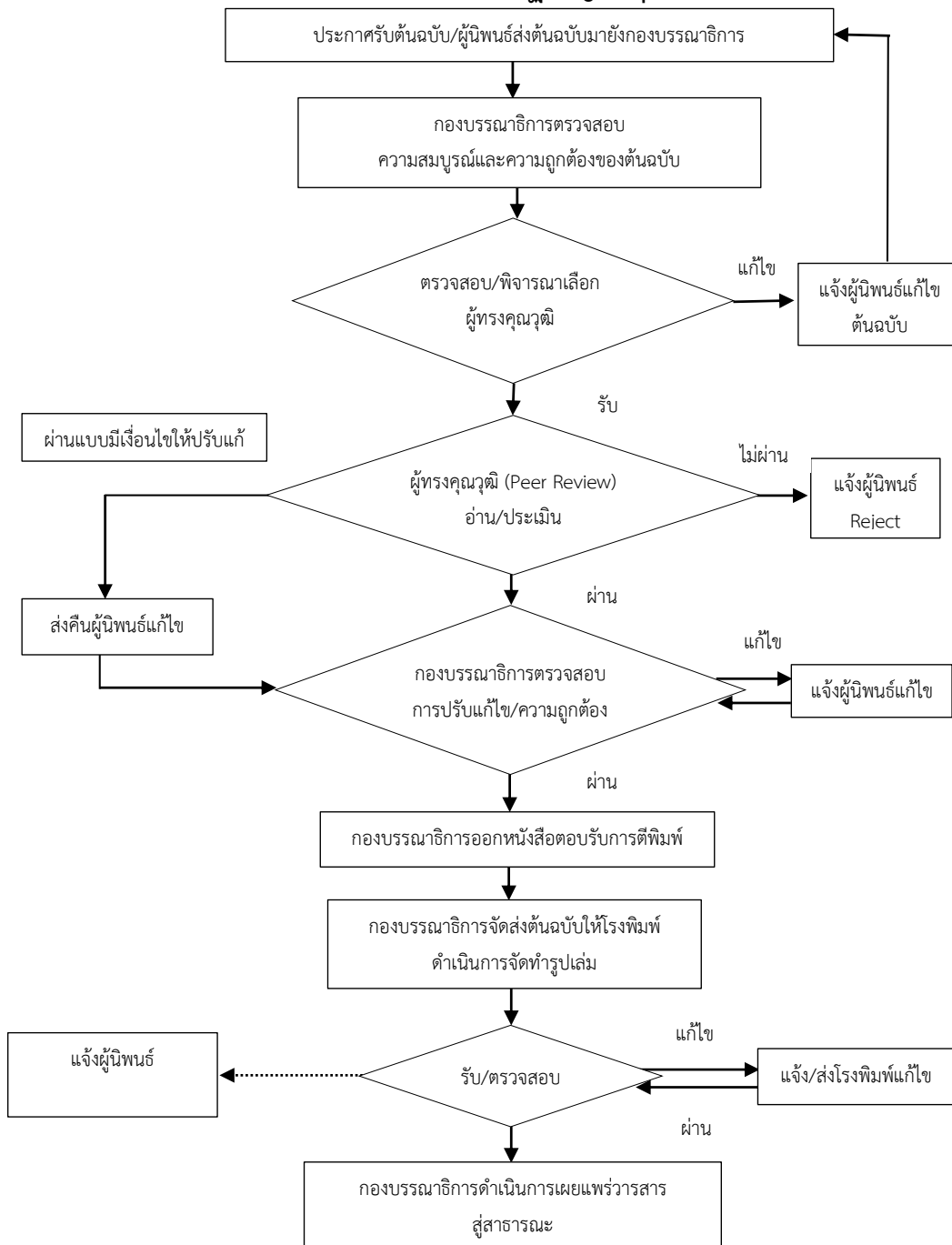
พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. (2518). **เรื่องวิจารณ์นิทานปันทิยหรืออิเหนา เรื่องพระรามและสุจิตร์โชน-ละคร**. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

- พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ. (2514). **อิเหนา ฉบับหอสมุดแห่งชาติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาคาร.
- ไพบูล กาญจนพิบูล, บรรณาธิการ. (2540). **อนุสรณ์ครบรอบ 100 ปี ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม 14 กรกฎาคม 2540**. ลพบุรี : ศูนย์การทหารปืนใหญ่.
- มูลนิธิสมเด็จพระรัตนราชสุตา. (2553). **นามานุกรมวรรณคดีไทย ชุดที่ 1 ชื่อวรรณคดี**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : มูลนิธิ.
- มูโอต์, อ็องรี. (2558). **บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอต์ ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลาง ส่วนอื่นๆ**. กรุงเทพฯ : มติชน.
- โลเนย์, อาเดรียง. (2542). **สยามและคณะมิชชันนารีฝรั่งเศส (Siam et les Missionnaires Francais)**. ปทุมรัตน์ วงศ์ดนตรี, ผู้แปล. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร, บรรณาธิการ. (2534). **คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม : เอกสารจากหอหลวง**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2548). **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน - นิทานพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร, กรม. (2540). **วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่มที่ 1**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
- ส.พลายน้อย [นามแฝง]. (2543). **พฤษนิยาย**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- ส.พลายน้อย [นามแฝง]. (2544). **เกร็ดโบราณคดีประเพณีไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2528). **ประเพณีและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สิทธา พิณีจิวาดล. (2517). **วรรณคดีเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุชาดา ทับมรินทร์. (2543). “บทบาทของหมากในสังคมไทย : ภาพสะท้อนจากเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน.” ภาษาและหนังสือ. 31 : 37-45.
- สุธา ศาสตร์. (2525). **วรรณคดีเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ. (2543). **กะเทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____ . (2510). **เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ**. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- โสภรต์ สีนธวัช. (2547). **การเปรียบเทียบเรื่องดาหลังและอิเหนากับเรื่องปิ่นหยิมลาย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

สถานที่ติดต่อ

งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี อาคาร พัชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัด
กาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 E-mail : husokru.journal
@gmail.com

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และ
ผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์
การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอ
ทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของ
วารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการ ขอสงวน
สิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้
บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และ
ไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ หากมีการใช้ตาราง ภาพ

หรือแผนภูมิของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ การวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) ผสมผสานเปรียบเทียบและผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดต่อมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญ
ของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูล
เบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัด
เรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน
กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่น่าเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA
(American Psychological Association citation style)

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่บททวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการ
แนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมิ
มีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบในบทความ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำไปสู่การนำเสนอ
เนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการ
อ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและ
กระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA
(American Psychological Association citation style)

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ส่งด้วยตนเองทาง E-mail : husokru.journal@gmail.com ต้องประกอบด้วยแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ พร้อมบทความต้นฉบับ ส่งมาที่ งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พัชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 กรณีบทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ จะแจ้งให้ผู้พิมพ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่น ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่ออ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร จะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ A4 โดยมีการตั้งค่าหน้ากระดาษความกว้าง 19 เซนติเมตร (7.48 นิ้ว) และความสูง 26.50 เซนติเมตร (10.40 นิ้ว) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและล่าง 3.00 เซนติเมตร (1.18 นิ้ว) ด้านซ้ายและขวามือ 2.50 เซนติเมตร (0.98 นิ้ว)

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือเนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 ท้ายกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน ขนาดตัวอักษร 14 ชนิด ตัวธรรมดา กรณีที่ผู้นิพนธ์มีสถานภาพเป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์นั้น ผู้นิพนธ์ต้องระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ

1.14 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้คำอธิบายอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ คำอธิบายให้อยู่ด้านล่าง

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	20	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้พิมพ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Foodnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง

ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) หากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.1 หนังสือ (Book)

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อหนังสือ.**// ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี).// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.
Author.// (Year of Publication).// **Title of Book.**// Edition of Book.// Place of
Publication.// Publisher Name.

ตัวอย่าง

กุสุมา รักขมณี. (2534). **การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2553). **การวิจัยทางภาษาไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Goodwin-Gill, Guy S. (2006). **Free and Fair Election : New Expanded Edition.** Geneva : Inter Parliamentary Union.

หมายเหตุ : พิมพ์ครั้งที่ 1 ไม่ต้องระบุ แต่ถ้าพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป ให้ระบุจำนวนครั้งที่พิมพ์ต่อจากชื่อหนังสือ

2.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง.**// เมืองที่พิมพ์.// หน่วยงานที่เผยแพร่.
Author.// (Year of Publication).// **Title.**// Edition of Book.// Place of
Publication.// Publisher Name.

ตัวอย่าง

อัคราพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน "เรื่อมอันเร" จากภูมิปัญญาชาวบ้าน**
สุรินทร์. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Hickman, George A. (2010). **The Management of Teaching for Quality Improvement Chiang Mai Thailand.** Chiang Mai : Chiang Mai University.

2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//วิทยานิพนธ์ระดับ/บัณฑิต, มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุงให้ชัดเจน//ชื่อสถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication).//Title of Thesis.//Degree of Thesis.//Publisher Name.

ตัวอย่าง

ธมณต์ปวีร์ เพชรรัตน์. (2555). การสำรวจความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อประเมินตำราเรียนในการฝึกอบรมภาษาอังกฤษของพนักงานสายงานปิโตรเลียมนอกชายฝั่ง. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษานานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Mei, Y. R. (2012). Error Analysis of Vietnamese Students in “Gei” Sentences and Teaching Suggestions. Master Thesis of Chinese international education Zhejiang University.

2.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ."//ในชื่อรายงานการประชุม.//วันเดือนปีที่จัด.//เลขหน้า.//สถานที่.//สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article.”//In Title.//Date of Publication.//page.//Place of Publication.://Publisher Name.

ตัวอย่าง

วิสูตร อย่งคง (2537). "การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่." ในการบรรยายเรื่องการฟื้นฟูป่าโดยช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ. วันที่ 11 เมษายน 2537. หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน.

Paitoon Sinlarat. (1995). "Success and Failure of Faculty Development in Thai University." In Preparing Teachers for all the World's Children : An Era of Transformation Proceedings of International Conference, Bangkok. pp. 217-233. Bangkok : UNICEF.

2.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์)//"ชื่อบทความ."//ชื่อวารสาร.//ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์)/:/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication).//“Title of Article.”//Name of Journal.//Year (Volume)/:/page.

ตัวอย่าง

ณัชชานุช พิชิตธนารัตน์. (2561, มกราคม-มิถุนายน). “การทูลจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี.” วารสารสหวิทยาการวิจัย. 7(1) : 71-81.

Gere, A. R. (2018). “Writing and Conceptual Learning in Science.” Journal of Written Communication. [36\(1\)](#) : 99-135.

2.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์)//"ชื่อบทความ."//ชื่อหนังสือพิมพ์.//เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication).//“Title of Article.”//Name of Newspaper.//page.

ตัวอย่าง

เสกสรร กิตติวีรสิน. (2555, ตุลาคม 17). "หลังสู้ฟ้า-หน้าสู้ดิน." มติชน. หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). "Silent Aircraft' Spreads its Wings." Bangkok Post. p. B5.

2.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่.//(ปี).//"ชื่อบทความ."//[ประเภทสื่อที่เข้าถึง].//เข้าถึงได้จาก:/แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์/สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article.”//[Online].//Available/://Name of website.//Retrieved/Date of Publication.

ตัวอย่าง

สิริรัตน์ เกิดสม. (2552). “การพัฒนาทักษะการเขียนมาตราตัวสะกดแม่ ก กา โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://203.155.220.242/watthongnoppakun/sirirut.pdf> สืบค้น 10
กรกฎาคม 2559.

Wright, S. (2011). “Why Writing Skills Are More Important Than Ever?.” [Online].
Available : http://study.com/articles/WhyWriting_Skills_are_More_Important_Than_Ever.html Retrieved December 15, 2018.

2.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์. //(ปี,/เดือน/วันที่). //ตำแหน่ง(ถ้ามี). //สัมภาษณ์.

Name of Interview. //(Date of Publication). //position. //Interview.

ตัวอย่าง

ณรงค์เดช รัตนานนท์เสถียร. (2558, กุมภาพันธ์ 14). อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี. สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin University.
Interview.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทย)

.....
.....

ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาอังกฤษ)

.....
.....

ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)

.....
.....

ชื่อผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss)

.....
.....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อผู้เขียนได้สะดวก)

เลขที่ หมู่ที่ ถนน แขวง/ตำบล

อำเภอ/เขต จังหวัด รหัสไปรษณีย์.....

E-mail

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้

เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุ ดังนี้

ผู้ร่วมคนที่ 1. (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)

(ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss)

เลขที่ หมู่ที่ ถนน แขวง/ตำบล
อำเภอ/เขต จังหวัด รหัสไปรษณีย์
E-mail

ผู้ร่วมคนที่ 2. (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)
(ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss)

เลขที่ หมู่ที่ ถนน แขวง/ตำบล
อำเภอ/เขต จังหวัด รหัสไปรษณีย์
E-mail

หมายเหตุ: กรณีมีผู้ร่วมมากกว่า 2 คน ให้แนบข้อมูลผู้ร่วมผลงานด้วย

โดยบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณา
ตีพิมพ์ในวารสารอื่น ภายใน 90 วัน นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งบทความนี้

ลงชื่อ..... ผู้ส่งบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน พ.ศ.

ผ้าไทย

ไม่มีหลักฐานที่แน่ชัดว่าต้นกำเนิดของการทอผ้า
ในประเทศไทยมีความเป็นมาตั้งแต่เมื่อไหร่
แต่ก็อาจจะกล่าวได้ว่า "การทอผ้า"
เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง
ที่มนุษย์ในสมัยโบราณที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้รู้จักทำขึ้น
ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

บทความวิจัย

- ความสำเร็จของโครงการทุนอัญมณีศรีจอมบึง มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
วัลย์ภรณ์ เจียมดี และสมคิด ดวงจักร์.....
- การศึกษากลวิธีการนำเสนอความตลกในนิทานก้อมของทวิน เคล้าเครือที่ปรากฏในเว็บไซตฺยูทูป
รุ่งลาวัลย์ โสพรรณมา และพภาณี ศรีวิภาต.....
- การรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อจัดการขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์
ศิริศักดิ์ จันทร์ดี พิมพ์พรรณ สุขเสถียร และประภาพร สมวานิช.....
- ผลการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการเรียนในรายวิชาการอ่านแบบบูรณาการ
โดยใช้การออกแบบและพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อนัญญา เอกจัน.....
- การสำรวจทุนชุมชนบ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
บุษบา ทองอุปการ.....
- ความหลากหลายของพืชผักพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารบ้านทิพเย ตำบลชะแล
อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
สุพรรณณี โพธิ์แพงพุ่ม จักรกฤษณ์ โพธิ์แพงพุ่ม และอุมาวดี ศรีเกษตรสรากุล.....

บทความวิชาการ

- สิทธิยึดเหนี่ยว : กรณีศึกษาสัญญาซื้อขาย ตามนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6230/2556
ทรงวุฒิ สารสาริน.....
- วัฒนธรรมการกินหมากในสังคมไทย : กรณีศึกษาจากพระลอ อีเหนา และขุนแผน
ศศิรัศม์ สิ้นธุวณิก.....